

Tampereen Yliopisto
Terveystieteiden yksikkö

SUOMALAISTEN 19–30-VUOTIAIDEN NUORTEN TYÖTTÖMYYS JA SEN YHTEYDET
HYVINVOINTIIN

Pro gradu -tutkielma
Anna Lainesalo
Tampereen yliopisto
Terveystieteiden yksikkö
Marraskuu 2016

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Terveystieteiden yksikkö

ANNA LAINESALO: Suomalaisten 19–30-vuotiaiden nuorten työttömyys ja sen yhteydet hyvinvointiin

Pro gradu -tutkielma, 91 sivua

Ohjaaja: VTT Juho Saari (TaY); VTT Mikko Niemelä (TY)

Terveystieteiden tutkinto-ohjelma

Kansanterveystiede

Marraskuu 2016

Hyvinvointiyhteiskunnan kasvavien rahoitustarpeiden ja huoltosuhteen heikkenemisen aiheuttaman työvoimapulan yhtälö vaatii kaikkien työikäisten ja työhön jollakin tavalla kykenevien osallistumista työmarkkinoille. Näin ollen myös nuoria tarvitaan töihin. Nuorten työttömyys on sekä yksilön että yhteiskunnan ongelma, sillä työttömyyskokemuksilla voi olla nuoren tulevaa työuraa ajatellen kauaskantoisia seurauksia. Nuorten kohdalla työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä on tutkittu paljon ja erityisesti psyykkisen hyvinvoinnin osalta. Työttömyydellä on tutkimuksissa osoitettu olevan selvä negatiivinen vaikutus nuorten hyvinvointiin.

Tässä Pro gradu -tutkielmassa selvitettiin suomalaisten 19–30-vuotiaiden nuorten työttömyyttä ja sen yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Tutkielmassa tarkasteltiin, miten työttömänä oleminen on yhteydessä suomalaisten nuorten koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon, sekä onko yhteydessä havaittavissa muutoksia vuodesta 2002 vuoteen 2012 tai eroja sukupuolten välillä. Työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin tarkasteltiin lisäksi nuorten pidempiaikaisten (vähintään kolmen kuukauden kestoisten) työttömyyskokemusten kautta. Lisäksi tutkielmassa tarkasteltiin sitä, poikkeavatko eri ikäryhmät (19–30-vuotiaat ja 31–65-vuotiaat) toisistaan työttömyyden ja hyvinvoinnin välisen yhteyden suhteen.

Tutkimusaineistona hyödynnettiin European Social Survey -kyselytutkimusten vuosina 2002, 2006 ja 2012 kerättyjä Suomen aineistoja. Aineisto analysoitiin SPSS 22.0 -ohjelmistolla. Analyysimenetelminä käytettiin Mann-Whitney -testiä sekä Kruskal-Wallis -testiä.

Tutkimuksessa havaittiin yhteyksiä työttömyyden ja hyvinvoinnin välillä miesten kohdalla: työttömät miehet kokivat terveytensä huonommaksi kuin ei-työttömät miehet vuosina 2002 ja 2012. Vuosina 2002 ja 2012 vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneilla miehillä oli heikompi koettu terveys verrattuna niihin miehiin, jotka eivät olleet kokeneet yhtä pitkää työttömyyttä. Vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneet miehet olivat vuonna 2006 myös vähemmän onnellisia ja vuonna 2012 vähemmän tyytyväisiä itseensä ja suhtautuivat vähemmän myönteisesti tulevaisuuteensa verrattuna miehiin, jotka eivät olleet kokeneet yhtä pitkää työttömyyttä. Naisten kohdalla työttömyyden ja hyvinvoinnin välillä ei havaittu tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Tulosten perusteella myöskään vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut heidän kohdallaan yhteyttä hyvinvointiin. Ikäryhmävertailussa

havaittiin, että nuorilla ei-työttömillä hyvinvointi oli selvästi paremmalla tasolla kuin vanhemmilla työttömillä. Tutkimustulokset ovat pääosin yhteneviä aikaisempien tutkimusten tulosten kanssa.

Asiasanat: nuoret, työttömyys, hyvinvointi

ABSTRACT

UNIVERSITY OF TAMPERE

School of Health Sciences

ANNA LAINESALO: Unemployment and its effects on well-being among Finnish youth aged 19–30.

Master thesis, 91 pages

Supervisor: D.Soc.Sc. Juho Saari (UTA); D.Soc.Sc. Mikko Niemelä (UTU)

Degree Programme in Health Sciences

Public Health

November 2016

The growing financial needs in Finnish welfare state and the weakening dependency ratio have produced together an equation which demands everyone of working age and capable of working to participate in the labor market. Therefore, it is important that also the young people are employed. The youth unemployment is both the individual's and the society's problem, because unemployment experienced at young age can create wide-ranging consequences in terms of the future career of the youth. The relationship between unemployment and well-being among youth is widely examined in international studies and it has especially been investigated in terms of mental well-being. Various studies have indicated that unemployment has a clear negative influence on youth well-being.

The aim of this master thesis was to examine the relationship between unemployment and well-being among Finnish youth aged 19–30. It was investigated whether youth unemployment is associated with the following factors: how the 19–30 aged youth rated their health and happiness, how satisfied they were with themselves and how positively they saw their own future. It was also investigated whether the association changed between the years 2002–2012 and if there were some gender differences. The relationship between youth unemployment and well-being was also investigated through long-term (lasting at least three months) unemployment experiences. Furthermore, it was investigated whether different age groups (19–30-year-old group and 31–65-year-old group) differed from each other in terms of the relationship between unemployment and well-being.

The quantitative data used in this study was collected in 2002, 2006 and 2012 as a part of European Social Survey -series in Finland. The data was analyzed with SPSS 22.0 software. Mann-Whitney test and Kruskal-Wallis test were applied.

The results indicated associations between unemployment and well-being among men: unemployed men rated their health worse than employed men in 2002 and 2012. Men who had experienced at least three months lasting unemployment had worse self-rated health in 2002 and 2012 than those who had not experienced equally long unemployment period. Men who had been previously unemployed at least three months were also less happy in 2006 and less satisfied with themselves and saw their future less positively in 2012 compared to those who had not experienced equally long unemployment. There were no statistically significant associations between unemployment and well-being among women. Moreover, the results give no evidence of unemployment experiences lasting at least three months having an effect on women's well-being. When the two age groups were compared to each other, the results showed that the employed 19-30-year-olds had clearly better level in well-being than the unemployed older group. The results of this study are mainly similar to the previous studies.

Key words: youth, unemployment, well-being

SISÄLLYS

1) JOHDANTO.....	1
2) TYÖTTÖMYYS	4
2.1 TYÖTTÖMYYDEN MÄÄRITELMÄ	4
2.1.1 Työttömyyden mittaaminen.....	5
2.1.2 Nuorten työttömyyden syyt ja seuraukset	8
2.1.3 Nuorten työttömyyden ehkäiseminen ja hoitaminen	11
2.2 TYÖTTÖMYYDEN KEHITYS SUOMESSA	12
2.2.1 Nuorten työttömyyden kehitys.....	15
2.2.2 Sukupuolierot työttömyydessä	17
3) TYÖTTÖMYYS JA HYVINVOINTI.....	19
3.1 HYVINVOINTI JA SEN TUTKIMINEN	19
3.2 TYÖTTÖMYYDEN YHTEYDET HYVINVOINTIIN	22
3.2.1 Työttömyyden hyvinvointivaikutukset eri teorioiden näkökulmasta	23
3.2.2 Työttömyyden ja hyvinvoinnin kahdensuuntainen vaikutussuhde	24
3.2.3 Työttömyyden yhteydet hyvinvoinnin eri osatekijöihin.....	26
3.2.4 Sukupuolierot työttömyyden ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä	33
3.3 AIEMMAT TUTKIMUKSET NUORTEN TYÖTTÖMYYDEN JA HYVINVOINNIN VÄLISISTÄ YHTEYKSISTÄ.....	34
4) TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	52
4.1 AINEISTON KUVAUS	54
4.2 MUUTTUJAT	55
4.3 MUUTTUIEN JAKAUMAT.....	57
4.4 ANALYYSIMENETELMÄT	63
5) TUTKIMUSTULOKSET.....	64
5.1 NUORTEN TYÖTTÖMYYS JA KOETTU TERVEYS, ONNELLISUUS, TYTYTYVÄISYYS ITSEEN SEKÄ TULEVAISUUDENUSKO VUOSITTAIN JA SUKUPUOLITTAIN	64
5.2 NUORTEN VÄHINTÄÄN KOLME KUUKAUTTA KESTÄNYT TYÖTTÖMYYS JA KOETTU TERVEYS, ONNELLISUUS, TYTYTYVÄISYYS ITSEEN SEKÄ TULEVAISUUDENUSKO VUOSITTAIN JA SUKUPUOLITTAIN	67
5.3 IKÄRYHMIEN VÄLISET EROT TYÖTTÖMYYDEN JA HYVINVOINNIN VÄLISESSÄ YHTEYDESSÄ.....	71

6) POHDINTA.....	74
6.1 TULOSTEN TARKASTELU JA MERKITYS	74
6.2 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	79
6.3 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET	82
7) JOHTOPÄÄTÖKSET.....	83
LÄHTEET	86

1) JOHDANTO

Nuorten työttömyys ja siihen liittyvä syrjäytyminen muodostui keskeiseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi Suomessa 1990-luvulla, kun talouden taantuman myötä nuorten työttömyys kohosi nopealla tahdilla. Tuolloin Suomessa myös alettiin tutkia nuorisotyöttömyyttä enemmän. Tutkimuksissa nuorten työttömyydellä havaittiin olevan yhteys moniin hyvinvoinnin puutteisiin, muun muassa fyysiseen sairastavuuteen, psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin sekä syrjäytymiseen. Ongelmien havaittiin kasautuvan erityisesti niille nuorille, jotka ovat jo lähtökohtaisesti heikommassa sosiaalisessa asemassa. (Johansson ym. 1997, 1.) Nuorten, jotka eivät opiskele mitään tai eivät edes hae työtä, onkin havaittu olevan suurimmassa työttömyys- ja syrjäytymisvaarassa (Hämäläinen & Tuomala 2013).

Nuorten 20–34-vuotiaiden työttömyysaste on 1990-luvun alussa tapahtuneen nousun jälkeen laskenut tasaisesti 2000-luvun taitteeseen asti, jonka jälkeen kyseisen ikäluokan työttömyydessä on nähtävissä pientä vuosittaista vaihtelua vuoteen 2014 mennessä. Suomessa hyvinvointiyhteiskunnan kasvavien rahoitustarpeiden ja huoltosuhteen heikkenemisen aiheuttaman työvoimapulan yhtälö vaatii kaikkien työikäisten ja työhön jollakin tavalla kykenevien osallistumista työmarkkinoille. Näin ollen myös nuoria tarvitaan töihin. (Myrskylä 2012.) Kun huoltosuhde heikkenee ikärakenteen muutoksesta johtuen, kehitykseen voidaan vaikuttaa vain työllisyyttä parantamalla (Ruotsalainen 2013). Väestön ikääntyessä on sekä eettisesti että taloudellisesti tärkeää huolehtia myös siitä, että työikäiset suoriutuvat työelämässä hyvin (Talala, Härkänen, Martelin, Karvonen, Mäki-opas, Manderbacka, Suvisaari, Sainio, Rissanen, Ruokolainen, Heloma & Koskinen 2014, 2192.)

Vaaraman (2011, 3) mukaan suomalaisten hyvinvoinnin ytimen muodostavat hyvä terveys, turvattu toimeentulo sekä hyvät sosiaaliset tukiverkostot. Kun jossakin näistä ilmenee ongelmia, näkyy se usein välittömästi hyvinvoinnin tasossa riippumatta siitä, ovatko ongelmien syyt sairastumisesta, työttömyydestä tai esimerkiksi toimintakyvyn laskusta (Vaarama 2011, 3). Hyvinvoinnin sosiaalisilla määrittäjillä – kuten köyhyydellä, työoloilla ja työttömyyden hoidolla – on terveyseroihin suoria ja välillisiä vaikutuksia. Työttömyyteen liittyvät huolet vaikuttavat erityisesti pitkällä aikavälillä heikentävästi hyvinvointiin. Työttömyyden voidaan siis sanoa olevan pitkittyessään merkittävä kansanterveyteen vaikuttava tekijä. Lisäksi yhä useamman osittain työkykyisen pitkäaikaistyöttömän päätyminen työkyvyttömyyseläkkeelle on merkittävä kansantaloudellinen kustannustekijä Suomessa. (Rotko ym. 2011, 6, 49–50.) Kankaan ja Hussainin (2011, 168) mukaan

työttömyys on myös ihmiselle itselleen taloudellinen riski: työn menettäminen lisää suhteellista tuloköyhyysriskiä huomattavasti, vaikkakaan työttömyys ei useimpien kohdalla ainakaan välittömästi johda tuloköyhyysrajan alittamiseen. Työttömyyden siis tiedetään olevan suuri taloudellinen ongelma, mutta sen pitkän ajan vaikutuksista fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä vaikutuksen laajuudesta kansanterveystieteen näkökulmasta tiedetään kuitenkin vielä melko vähän (Mossakowski 2009, 1830), minkä vuoksi aihetta on perusteltua edelleen tutkia.

Työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta on tarkasteltu runsaasti aiemmissa tutkimuksissa, ja yhteys on osoitettu selvästi negatiiviseksi niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin tutkimuksessa (ks. esim. Airio & Niemelä 2013, 45; Ervasti 2004, 300). Aiemmissa tutkimuksissa on esitetty, että nuorten kohdalla työttömyydestä aiheutuvat seuraukset olisivat lievempiä kuin ikääntyneemmällä väestöllä. Tätä on perusteltu muun muassa sillä, että nuoret osaavat ikääntyneempiä paremmin keksiä työnteon tilalle vaihtoehtoja tekemistä, sekä sillä, että nuorten keskuudessa sosiaalisella asemalla ei ole yhtä suurta merkitystä kuin ikääntyneemmällä väestöllä. (Ervasti 2004, 301.) Ervasti (2004, 301) tuo kuitenkin Halvorseniin (1999) ja Ervastiin (2003) viitaten esiin, että työttömyyden kokemus ja seuraukset voivat nuorille olla jopa vaikeampia kuin ikääntyneemmille, sillä nuorilla muun muassa taloudelliset ongelmat ovat muutoinkin yleisempiä. Nuorten työttömyys on sekä yksilön että yhteiskunnan ongelma, sillä työttömyyskokemuksilla voi olla nuoren tulevaa työuraa ajatellen kauaskantoisia seurauksia (Hämäläinen & Tuomala 2013). Nuorten kohdalla työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä on tutkittu erityisesti psyykkisen hyvinvoinnin osalta, ja työttömyydellä on osoitettu olevan selvä negatiivinen vaikutus nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkimustulokset ovat sekä kansanterveydellisestä että taloudellisesta näkökulmasta kiinnostavia; työttömyyden hyvinvointivaikutusten kustannukset voivat olla monin kerroin suurempia, kuin mitä tähän mennessä on oletettu, kun on keskitytty vain työttömyyden suoriin ja näkyviin vaikutuksiin. (ks. esim. Strandh, Winefield, Nilsson & Hammarström 2014, 440–441.) Nuorena koetulla työttömyydellä on havaittu olevan myös pidempikestoisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin sekä tulevaisuuden työuraan. Nuorten aktivoiminen ja nuorten työllisyyden parantaminen ovat näin ollen tärkeitä tekijöitä myös tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnan kannalta.

Tässä Pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan suomalaisten 19–30-vuotiaiden nuorten työttömyyttä ja sen yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Tutkielmassa selvitetään, miten työttömänä oleminen on yhteydessä suomalaisten nuorten koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan sekä tulevaisuudenuskoon. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, onko työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä havaittavissa muutoksia vuodesta 2002 vuoteen 2012 tai eroja sukupuolten

välillä. Työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin tarkastellaan lisäksi nuorten pidempikestoisten (vähintään kolme kuukautta kestäneiden) työttömyyskokemusten kautta. Lisäksi tarkastellaan sitä, poikkeavatko eri ikäryhmät eli 19–30-vuotiaat ja 31–65-vuotiaat toisistaan työttömyyden ja hyvinvoinnin välisen yhteyden suhteen. Koska työttömyyden on todettu vaikuttavan hyvinvointiin heikentävästi ja toisaalta heikentyneen hyvinvoinnin aiheuttavan työttömyyttä, on tärkeää tutkia työttömyyden ja hyvinvoinnin yhteyksiä erityisesti nuorten kohdalla; jos ihminen jää työelämän ulkopuolelle jo nuorella iällä, voi se vaikuttaa myös nuoren tulevaisuudenuskoon, onnellisuuteen ja kokemukseen omasta pystyvyydestä, mitkä taas ovat tekijöitä, jotka kiistatta vaikuttavat hyvinvointiin. Nuorena alkanut työttömyys on myös koko yhteiskunnan kannalta negatiivinen asia, sillä esimerkiksi varhainen työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen aiheuttaa merkittävästi kustannuksia yhteiskunnalle. On tärkeää tutkia työttömyyteen ja hyvinvointiin liittyvien eri tekijöiden keskinäisiä yhteyksiä ja niiden voimakkuuksia nuorten kohdalla, jotta saadaan tietoa siitä, mitkä ovat sellaisia tekijöitä, joihin tulisi kiinnittää huomiota, kun pyritään estämään ja vähentämään nuorten työttömyyttä.

Tutkielman luvussa 2 avataan työttömyyden käsitettä ja kuvaillaan työttömyyden kehitystä Suomessa sekä yleisesti että erikseen nuorten osalta. Tämän jälkeen luvussa 3 taustoitetaan työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä ja tuodaan esiin aiempia tutkimuksia nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Luvussa 4 esitellään tutkimuksen tarkoitus, tutkimusaineisto ja -menetelmät ja luvussa 5 tutkimustulokset. Lopuksi tutkimuksen tuloksia ja niiden merkitystä avataan luvun 6 pohdinnassa ja luvun 7 johtopäätöksissä.

2) TYÖTTÖMYYS

2.1 TYÖTTÖMYYDEN MÄÄRITELMÄ

Koko ihmiskunnan historian ajan suurin osa maailman väestöstä on työskennellyt elättääkseen itsensä. (Jahoda 1982, 1). 1900-luvulla työn tekemiseen alkoi kuitenkin erityisesti teollistuneissa maissa vaikuttaa muun muassa teknologian kehittyminen niin, että työttömyysluvut kääntyivät nousuun. (Jahoda 1982, 1). Työttömyydelle on olemassa useita erilaisia määritelmiä. Perinteisesti työttömyyden ja työttömien ihmisten määrittämisessä on käytetty kahta eri näkökulmaa. Toisen näkökulman mukaan työttömiä ovat ne, jotka sosiaaliturvajärjestelmässä tunnistetaan työttömäksi, ja jotka ovat näin ollen oikeutettuja erilaisiin etuuksiin. Tämä määritelmä ei kuitenkaan yksinään anna kattavaa kuvaa työttömyydestä. Useimmissa teollistuneissa maissa työttömyyttä tarkastellaankin sen mukaan, miten ihmiset itse määrittävät työmarkkinatilanteensa. Tämän määritelmän avulla saadaan parempaa tietoa siitä, kuinka paljon työttömiä ylipäättään on, sillä kaikki työttömät eivät välttämättä ole sosiaaliturvajärjestelmän piirissä. (Gallie & Marsh 1994, 7–8.) Yhteiskunnan tilaa kuvaavaksi käsitteeksi on kuitenkin yleistynyt työttömyysaste, vaikka sekä työttömyyden mittaamistavoista että siitä, mitä pelkän työttömyysasteen perusteella voidaan päätellä, on olemassa erimielisyyksiä (Koistinen 1999, 136).

Työtä pidetään yleisesti parhaana välineenä köyhyyden torjumisessa (Melin & Blom 2011, 198). Työttömyys on niin sosiaalinen, taloudellinen kuin poliittinenkin ongelma; se heikentää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallistumiseen, tuottaa sosiaalista jakautumista, vähentää kulutuskysyntää ja aiheuttaa lisääntyneitä sosiaaliturvamenoja. Työttömyyden taustoista on olemassa erilaisia teorioita. Yhden teorian mukaan työttömyys on tilapäinen, välttämätön vaihe talouden tasapainottamiseksi, inflaatiopaineiden pienentämiseksi ja työvoiman hinnan palauttamiseksi markkinoiden edellyttämälle tasolle. Toisen näkökulman mukaan taas työttömyys on rakenteellista, eikä johdu korkeista palkkatasoista tai ole vapaaehtoista. (Koistinen 1999, 135–136.) Kuten työttömyyden määritelmästä ja taustoista, myös sen syistä ja tyypeistä on olemassa erilaisia tulkintoja. Erilaisia työttömyyden syiden teorioita ovat esimerkiksi Malthusin tulkinta liikaväestöstä (luonnon resursseista tulee niukka resurssi väestön kasvun nopeuden ylittäessä elintarvikkeiden määrän kasvun), Marxin kapitalismin teoria ja työvoimareservin käsite (työttömyys on osa kapitalistisen kasautumisprosessin logiikkaa) sekä Sayn teknologisen työttömyyden teoria (työttömyys liittyy tuotantoprosessissa ja työn tuottavuudessa tapahtuviin muutoksiin). (Koistinen

1999, 149.) Näiden lisäksi myös muun muassa työllisyyden kausi- ja suhdannevaihteluja kuvaavat teoriat selittävät työttömyyden syitä. Työllisyyden kausivaihtelu näkyy erityisesti maa- ja metsätaloudessa, ja se oli keskeisessä osassa myös Suomessa aiemmilla vuosikymmenillä. Modernissa yhteiskunnassa työllisyyden kausivaihtelulla ei ole enää yhtä suurta merkitystä, mutta se on säilynyt kuitenkin tärkeänä suhdannevaihtelun lähteenä sekä kysynnän että tarjonnan osalta. Kausivaihtelun ja suhdannetyöttömyyden yhtälön avulla saadaan muodostettua kuva Suomen työttömyydestä: suhdannetyöttömyys on laskusuhdanteisiin ja talouden taantumakausiin liittyvä työttömyyden muoto, jolle Suomen talous on aina ollut erityisen herkkä. Suhdannetyöttömyys johtuu ennen kaikkea riittämättömästä kysynnästä. (Koistinen 1999, 149–151.)

Edellä mainittujen lisäksi työttömyyteen ja sen syihin liittyviä keskeisiä käsitteitä ovat rakenteellinen työttömyys, kitkatyöttömyys, teknologinen työttömyys sekä vajaatyöllisyys ja piilotyöttömyys (Koistinen 1999, 152–154). Rakenteellista työttömyyttä syntyy, kun taloudessa tapahtuu muutoksia joko tuotannon rakenteessa tai työvoiman tarjonnassa. Kitkatyöttömyydessä taas on kyse ennemminkin tiedonkulun puutteesta ja ajoituksen ongelmista. Molemmat näistä kuitenkin aiheutuvat siitä, etteivät työnhakijat ja avoimet työpaikat kohta – tai siitä, että kohtaamisessa on syystä tai toisesta viivettä. Teknologinen työttömyys on yksi rakenteellisen työttömyyden muoto; se tuottaa liikaa työvoimaa ja tekee tarpeettomiksi taitoja, jotka ovat aiemmin olleet hyvinkin kysytyjä. Teknologinen työttömyys on siis seurausta muun muassa teknologian kehittymisestä. Vajaatyöllisyys ja piilotyöttömyys taas näkyvät erityisesti heikon kysynnän, laskusuhdanteiden ja talouden taantumien aikana. Piilotyöttömyyttä voi kuitenkin esiintyä myös esimerkiksi aikoina, jolloin työttömyys koetaan leimaavana tai työttömyysturva on heikko; piilotyöttömiksi lasketaan henkilöt, jotka etsivät työtä, mutta tekevät työttömyytensä näkyväksi vasta yleisen työllisyystilanteen parantuessa. (Koistinen 1999, 152–154.)

2.1.1 Työttömyyden mittaaminen

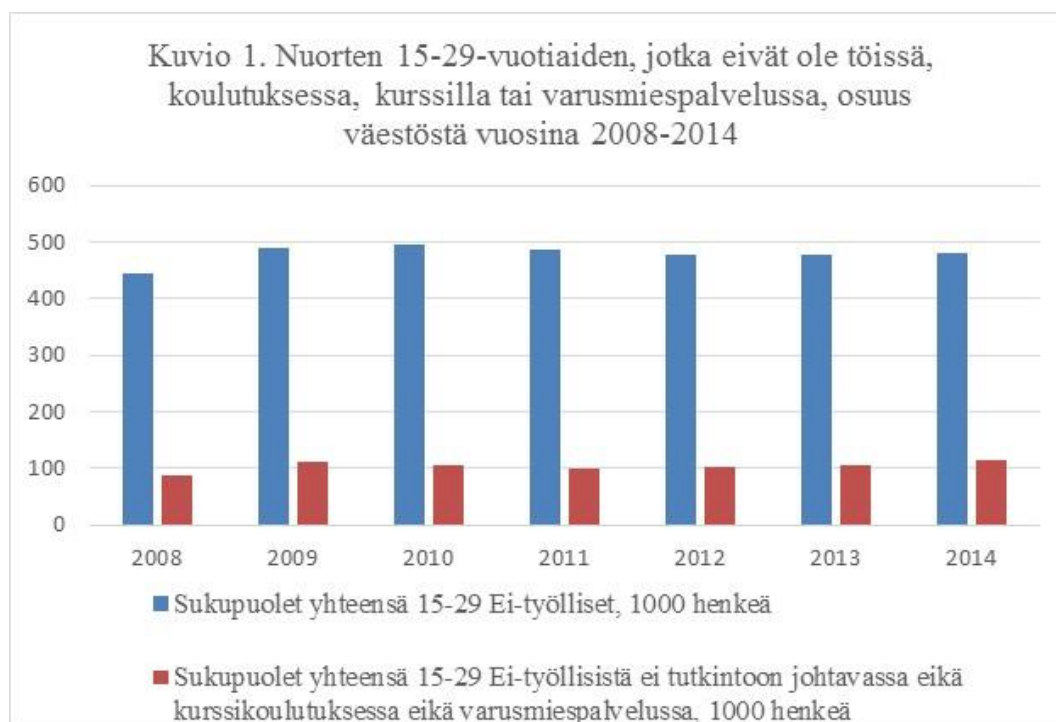
Työttömyyttä mitataan Suomessa ja Suomen tapaisissa maissa sekä otospohjaisilla työvoimatutkimuksilla että hallinnollisella työnhakijarekisterillä (Myrskylä 2011). Suomessa Tilastokeskus tuottaa viralliset työttömyys- ja työllisyysluvut. Luvut tuotetaan Euroopan unionin asetusten ja YK:n työjärjestö ILO:n suositusten mukaisesti, ja ne ovat kansainvälisesti vertailukelpoisia. (Tilastokeskus 2009.) Kansainvälisessä tilastoinnissa määritellään työllisiksi vähintään yhden tunnin tutkimusviikolla työtä tehneet ja tilapäisesti työstään poissaolevat, työttömiksi taas henkilöt, joilla ei ole työtä, jotka ovat etsineet työtä ja voisivat aloittaa työn (Larja

2013). Tilastokeskuksen työllisyys- ja työttömyystilastot perustuvat työvoimatutkimukseen. Työvoimatutkimuksessa opiskelijaksi määritellään henkilö, joka on ilmoittanut opiskelevansa jossakin tutkintoon johtavassa koulutuksessa (peruskoulu, lukio, ammatillinen oppilaitos, ammattikorkeakoulu, yliopisto). (Tilastokeskus 2009.) Opiskelijat määritellään työvoimatutkimuksessa työttömiksi työnhakijoiksi keväisin, kun he ilmoittavat hakevansa työtä ja voivansa ottaa työtä vastaan kahden viikon kuluessa (Myrskylä 2011). Opiskelijat jaotellaan siis työttömiin ja työllisiin samoilla kriteereillä kuin muukin väestö. Tämän kaltainen määrittely on ollut Suomessa käytössä vuodesta 1997 lähtien, ja myös EU:n tilastovirasto Eurostatin julkaisemat vertailut EU-maiden työttömyydestä perustuvat samaa määrittelyä käyttäviin tilastolukuihin. (Tilastokeskus 2009.)

Työnhakijarekisterissä taas – Suomessa esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemissa työnvälitystilastoon perustuvissa työttömyysluvuissa – ei määritellä opiskelijoita työttömiksi työnhakijoiksi lukukausien aikana. Työvoimatutkimuksessa ja työnhakijarekisterissä käytettävät erilaiset menettelytavat opiskelijoiden työmarkkinastatuksen määrittelyssä johtavat siihen, että keväisin huhti-toukokuussa työttömien määrä nousee työvoimatutkimuksessa selvästi suuremmaksi kuin työnhakijarekisterissä. Kesäisin opiskelijoiden ollessa työssä työllisyysluvut taas ovat huipussaan myös työvoimatutkimuksessa. Opiskelijoiden työmarkkinastatuksen määrittelyllä on vaikutusta myös työllisyysasteen vuosikeskiarvoihin: työvoimatutkimuksessa käytettävä menettelytapa nostaa työttömyyden vuosikeskiarvoa keväisen työttömyyspiikin johdosta. (Myrskylä 2011; Tilastokeskus 2009.) Nuorisotyöttömyys siis vaihtelee merkittävästi eri vuodenaikoina, minkä vuoksi nuorten työttömyydestä puhuttaessa onkin tärkeää tiedostaa, onko kyse vuosikeskiarvoista vai kuukausiluvuista (Larja 2013).

Työttömyysaste on yksinään melko huono nuorten työttömyyden kuvaaja. Koska suuri osa nuorista on opiskelijoita eikä heitä voida laskea ikäryhmän työvoimaan, työttömyysasteen rinnalla kannattaa tarkastella ei-opiskelevien työttömien osuutta ikäryhmän väestöstä, jotta saadaan todellisempi kuva nuorten työllisyystilanteesta. (Hämäläinen & Tuomala 2013.) Nuorten työttömyyden tutkimisessa onkin alettu työttömyysasteen rinnalla tai jopa sen sijasta käyttämään NEET-astetta, jonka avulla työttömyyden tarkastelussa pystytään paremmin huomioimaan myös opiskelevat nuoret (Larja 2013). NEET (Not in Employment, Education or Training) tarkoittaa nuoria, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai kurssilla. NEET-astetta ja työttömyysastetta vertailemalla saadaan tietoa esimerkiksi työttömyyden laadusta eri maissa; joissakin maissa (esimerkiksi Bulgariassa) nuorten työttömyysaste saattaa olla huomattavasti alhaisempi kuin muissa maissa (kuten Espanjassa tai

Kreikassa), mutta suurempi osa nuorista saattaa silti olla sekä ilman työtä että koulutusta. Vastaavasti maissa, joissa työttömyysaste on korkea (esimerkiksi Puolassa), ilman koulutusta tai työtä olevien nuorten osuus voi kuitenkin olla vähäinen. (Larja 2013.) Hämäläisen ja Tuomalan (2013) mukaan nuorisotyöttömyys on Pohjoismaissa pienempi ongelma kuin mitä virallisen työttömyysasteen perusteella voisi olettaa, sillä ikäryhmän väestöön suhteutettuna työttömien osuus on kaikissa Pohjoismaissa enimmillään viisi prosenttia. Suomessa itsensä työttömiksi mieltäviä, työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria on selvästi vähemmän kuin monessa muussa EU-maassa, ja NEET-aste on myös alentunut Suomessa talouskriisin jälkeen nopeammin kuin muualla Euroopassa (Larja 2013). Kuviosta 1 on nähtävissä ei-työllisten 15–29-vuotiaiden nuorten sekä ei-työllisistä nuorista ei tutkintoon johtavassa tai kurssimuotoisessa koulutuksessa tai varusmiespalvelussa olevien osuus väestöstä 1000 henkeä kohden vuosina 2008–2014 (Tilastokeskus 2016a).

Tilastokeskus 2016a

Hämäläisen ja Tuomalan (2013) mukaan nuorilla on kaikista ikäryhmistä suhteellisesti eniten työttömyyskokemuksia. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että työttömät nuoret muodostavat tyypillisesti sosiaalisia verkostoja muiden työttömien kanssa, jolloin verkostojen sisällä saattaa kehittyä niin sanotusti työllisyyttä vastustava kulttuuri, joka taas voi saada aikaan sekä työttömyyden pitkittymistä että toistuvia työttömyyskokemuksia (Hammar 2000, 55). Työttömyysjaksojen kestot ovat kuitenkin nuorilla selvästi lyhyempiä kuin aikuisilla, ja ne ovat myös 2000-luvun taloustaantumien jälkeen pysyneet melko lyhyinä. Suomessa työttömyysjaksojen mediaanikesto on nuorilla 51

kalenteripäivää. (Hämäläinen & Tuomala 2013.) Suomessa nuorten pitkäaikaistyöttömyys on vähäisempää kuin missään muussa EU-maassa. Alle viisi prosenttia suomalaisista työttömistä nuorista on ollut työttömänä yhtäjaksoisesti yli vuoden, ja vain 15 prosenttia on ollut työttömänä myös edellisenä vuonna. Suurimmalle osalle suomalaisista nuorista työttömyys onkin vain välivaihe opiskelun ja työelämän välillä. (Larja 2013.) Työttömyysjaksojen lyhyt kesto johtuu myös siitä, että nuoret ovat ikääntyneempiin verrattuna joustavampaa työvoimaa, sillä nuoret eivät ole yhtä sidottuja yhteen ammattialaan tai alueeseen. Työttömyyden kestoa voidaan kuitenkin mitata yksittäisten työttömyysjaksojen sijaan myös kokonaiskeston perusteella. Työttömyyden kokonaiskesto lasketaan lisäämällä varsinaisiin työttömyysjaksoihin niiden välissä mahdollisesti tapahtuneet tukityö- ja tai työvoimakoulutusjaksot. Tällöin saadaan hieman erilainen kuva myös nuorten työttömyydestä: nuorten työttömyyden kestot pitenevät näin laskien huomattavasti, ja työttömyyden kokonaiskeston mediaaniksi tulee 72 kalenteripäivää. Esimerkiksi nuorten yhteiskuntatakuun piiriin kuuluvat aktivointijaksot – kuten työharjoittelu- ja työpajapaikat – katkaisevat työttömyyden, kun kestoa mitataan vain varsinaisten työttömyysjaksojen perusteella, mutta sisällytetään työttömyyden keston, kun lasketaan kokonaiskesto. (Hämäläinen & Tuomala 2013.)

2.1.2 Nuorten työttömyyden syyt ja seuraukset

Nuorisotyöttömyys eroaa työn menetyksestä aiheutuvasta ja muusta työttömyydestä, minkä vuoksi on perusteltua tarkastella työttömiä nuoria ja työttömiä aikuisia eri ryhminä. Nuorten työttömyys koskee tavallisimmin koulusta valmistuneita nuoria, joilla ei useinkaan ole paljoa kokemusta säännöllisestä työstä, ja näin ollen ammatti ei välttämättä vielä ole muodostunut nuoren minäkuvan määrittäjäksi. Usein nuorilla ei myöskään ole kokemuksia työn menettämisestä ja sitä kautta tulojen menettämisestä; nuorilla tulotaso saattaa jopa nousta erilaisten tukien myötä koulusta valmistumisen jälkeen, vaikka nuori jäisikin työttömäksi. Työttömyyteen liittyvät reaktiot määräytyvät nuorilla enimmäkseen kouluelämästä saatujen kokemusten perusteella, kun taas ikääntyneemmillä reaktiot määräytyvät useimmiten aiempien työkokemusten perusteella. Työttömät nuoret eivät myöskään tavallisesti joudu huolehtimaan perheen taloudellisesta toimeentulosta, vaan päinvastoin saavat usein taloudellista tukea esimerkiksi vanhemmiltaan. (Patterson 1997, 262; Vesalainen & Vuori 1996, 9; Kalimo & Vuori 1992, 18; Johansson, Loikkanen & Vuori 1997, 2.)

Koska työttömyys ei välttämättä aiheuta nuorille taloudellista painetta yhtä lailla kuin ikääntyneemmille, nuoret ovat ideaalinen kohde työttömyyden hyvinvointivaikutusten tutkimiseen: köyhyys ja taloudelliset tekijät eivät ole yhtä vahvoja sekoittavia tekijöitä nuorten kohdalla kuin

ikääntyneemmällä (Patterson 1997, 261). Nuorille työelämän aloittaminen voi olla merkittävämpää psyykkisen ja sosiaalisen kehittymisen kannalta kuin työttömyys. Nuoret voivat sopeutua ikääntyneitä paremmin työttömyyteen myös runsaamman vapaa-ajan tekemisen myötä. Nuorten kohdallakin työttömyyden pitkittymisellä voi kuitenkin olla negatiivia seurauksia, koska työttömänä nuori ei välttämättä pysty kehittämään itseään tai omaksumaan vastuullisen kansalaisen roolia (Kalimo & Vuori 1992, 18.); koulusta valmistuneet, työelämään kiinnittymättömät nuoret jäävät ikään kuin loukkuun lapsuuden ja aikuisuuden väliin (Johansson ym. 1997, 2). Nuorten työttömyys voi pitkittyessään johtaa myös syrjäytymiseen ja lisätä yhteiskunnan polarisoitumista (Melin & Blom 2011, 211).

Nuorten työttömyyttä on Myrskylän (2011) mukaan vaikea tutkia, sillä erityisesti Suomessa ja Suomen tapaisissa maissa käytössä olevat työttömyyttä mittaavat menetelmät eroavat toisistaan muun muassa niissä käytettävien käsitteiden osalta. On huomioitava myös se, että kaikki nuoret työttömät eivät ole koulusta valmistuneita, vaan osa nuorista on työttömiä sen vuoksi, etteivät he ole päässeet koulutukseen. Nuoret, jotka eivät opiskele mitään tai eivät edes hae työtä, ovatkin suurimmassa työttömyys- ja syrjäytymisvaarassa (Hämäläinen & Tuomala 2013). Johansson ym. (1997, 2) toteavat Santamäki-Vuoreen ja Sauramoon (1993, 1995) viitaten, että kouluttamattomien nuorten työttömyys on usein pitkäkestoisempaa ja toistuvampaa kuin koulutuksen hankkineiden. Lisäksi he tuovat Nyssölän (1997) ja Hammeriin (1993) viitaten esille, että nuorena koettu työttömyys voi ennustaa työttömyyttä myös aikuisiällä – mutta toisaalta nuoren hankkima koulutus voi suojata työttömyydeltä, sillä työttömyyden riski pienenee sitä mukaan, mitä pitkäkestoisempi koulutus hankitaan. Koulutus onkin ensisijainen keino sekä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen että nuorten työmarkkinoille nostamiseen (Myrskylä 2012). Melin ja Blom (2011, 199) tuovat kuitenkin esiin, että vaikka koulutus on aiemmin ollut paras vakuutus työttömyyttä vastaan, nykyään se ei enää samalla tavalla takaa nuorille työpaikkoja. Muun muassa muutokset yritysmaailmassa voivat aiheuttaa lisääntyntä työttömyyttä myös korkeasti koulutettujen kohdalla. Työttömyys on niin sanotusti tasa-arvoistunut eikä koske enää niin merkittävästi pelkästään kouluttamattomia. On myös huomattava, että maahanmuuttajat kohtaavat työttömyyttä runsaasti enemmän kuin muu väestö, ja erityisesti heidän kohdallaan on nähtävissä, että koulutus ei suojaa heitä työttömyydeltä. (Melin & Blom 2011, 199.)

Yksi nuorten työttömyyteen vaikuttava tekijä voi olla myös määräaikaisten ja osa-aikaisten työsuhteiden yleisyys nuorten kohdalla; nuoret voivat päätyä toistuvasti työttömiksi työnhakijoiksi määräaikaisten työsuhteidensa välillä, vaikka työsuhteiden väliin ei lopulta jäisikään pitkää aikaa. Määräaikaisten työsuhteet ovat siis mahdollisesti yksi syy siihen, että työttömyyttä esiintyy nuorilla

enemmän kuin ikääntyneemmillä. Nuorten, jotka ovat vasta vakiinnuttamassa asemaansa työmarkkinoilla, palkkaaminen vakituisiin työsuhteisiin on ollut harvinaisempaa kuin ikääntyneiden työntekijöiden (Ek ym. 2004, 80). Osa-aikaisena työskenteleminen on tavallista esimerkiksi opiskelijoiden keskuudessa, ja se on useimmiten myös nuoren oma valinta. Määräaikaiset työsuhteet taas harvemmin ovat oma valinta. Nuorilla määräaikaiset työsuhteet ovat kuitenkin huomattavasti yleisempiä kuin ikääntyneemmällä väestöllä. (Kauppinen & Karvonen 2008, 87–88.) Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että määräaikaiseen työsuhteeseen työllistyminen on nuorten kohdalla yleinen tapa siirtyä työmarkkinoille (Ek ym. 2004, 80). Erityisesti nuoret naiset työskentelevät valmistumisensa jälkeen usein määräaikaisissa työsuhteissa. Nuorilla miehillä taas jatkuvien työsuhteiden osuus on suurempi heti valmistumisvuodesta lähtien. (Viinikka 2014.) Yksi syy tähän eroon on naisvaltaisille toimialoille keskittyvät perhevapaiden sijaisuudet, jotka luonnollisesti lisäävät naisten määräaikaisia työsuhteita. Nuorista naiset tekevät myös enemmän osa-aikatyötä kuin miehet: vuonna 2007 valmistuneista naisista yli kymmenesosa teki viiden vuoden kuluttua valmistumisesta osa-aikatyötä, kun miehillä vastaava osuus oli vain muutama prosentti. Työn määräaikaisuus ja osa-aikaisuus ovat nuorten kohdalla paljolti sidoksissa myös toimialaan. Esimerkiksi naisvaltaisella hoitoalalla ensimmäinen työsuhde on todennäköisemmin määräaikainen kuin miesvaltaisella teollisuuden toimialalla. Toisaalta monet miesvaltaiset toimialat – kuten rakentaminen ja teollisuus – ovat myös suhdanneherkkiä, ja yhteiskunnan taloustilanne voi vaikuttaa niihin tuntuvastikin. Naisvaltaisten alojen työllisyys ei sen sijaan useinkaan ole yhtä suhdanneriippuvaista. (Viinikka 2014.)

Nuorten työttömyyttä voidaan pitää sekä yksilön että yhteiskunnan ongelmana, sillä nuorena koetulla työttömyydellä voi olla pitkälle ulottuvia seurauksia nuoren työuraa ajatellen. Jos nuori ei saa työkokemusta ja sen kautta uusia työmahdollisuuksia tuovia kontakteja, tilanne voi johtaa työttömyyskokemuksiin myös vanhemmalla iällä. Lisäksi työnantajien asenne erityisesti pitkään työttömänä olleita kohtaan voi olla negatiivinen; työttömistä henkilöistä saatetaan ajatella, että heidän käytöksensä on työttömyyden myötä muuttunut työtä ajatellen huonompaan suuntaan, ja että työttömyys johtuu henkilön matalasta tuottavuudesta. Pitkittyessään työttömyys voi myös heikentää nuoren olemassa olevaa osaamista, ja vaikuttaa alentavasti tuloihin koko työuran aikana. (Hämäläinen & Tuomala 2013.)

2.1.3 Nuorten työttömyyden ehkäiseminen ja hoitaminen

Työttömien työllistäminen on ollut Suomessa työvoimapolitiikan keskeisimpiä tavoitteita jo vuosikymmeniä. 1960-luvulla valtion velvollisuutena oli muun muassa järjestää työtä työnhakijoille, jotka eivät kuuluneet kunnan työllistämisosuuteen. 1970-luku oli erityisen aktiivisen työvoimapolitiikan aikaa, jolloin panostettiin esimerkiksi työvoiman alueellisen ja ammatillisen liikkuvuuden edistämiseen. 1980-luvulla taas työvoimapolitiikka oli joustavaa ja työmarkkinat kansainvälistyivät. Vuonna 1987 tuli voimaan työllisyyslain uudistus, jossa velvoitettiin valtio ja kunnat järjestämään koulutusta tai työtä nuorille ja pitkäaikaistyöttömille. (Ek ym. 2004, 82.) Nuoret työttömät ovatkin olleet keskeinen kohderyhmä työvoimapolitiikassa, ja nuorten työttömyyteen on jo pitkään pyritty vaikuttamaan työvoimapolitiikan toimenpiteillä. Erilaiset nuorten työllistymiseen tähtäävät toimenpiteet katkaisevat työttömyysjaksot nuorten kohdalla usein jo varhaisessa vaiheessa. (Hämäläinen & Tuomala 2013.) Työttömien ja syrjäytyneiden aktivoiminen on nuorten kohdalla tärkein työllisyysasteen nostoon tähtäävä toimenpide (Ruotsalainen 2013). Työ- ja elinkeinoministeriö kouluttaa nuoria työttömiä ja ohjaa heitä erilaisiin sijoitustöihin (Myrskylä 2012); vuonna 2005 tuli voimaan nuorten yhteiskuntatakuu, joka velvoittaa tarjoamaan työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityneelle nuorelle töitä, koulutusta tai vaihtoehtoisesti työpaja- tai harjoittelupaikan kolmen kuukauden kuluessa (Hämäläinen & Tuomala 2013). Noin puolet työllistämistoimenpiteisiin osallistuneista työllistyy avoimille työmarkkinoille viiden vuoden seurantajakson aikana (Myrskylä 2012).

Työllistämistoimenpiteillä voidaan siis sanoa olevan positiivinen vaikutus työttömien työllistymisessä. Osa nuorten työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä kuitenkin vaatii nuorilta työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymistä. Tällaisia ovat esimerkiksi työvoimakoulutus ja sijoitustyöt, joista molemmat lisäävät selvästi nuorten mahdollisuutta päästä avoimille työmarkkinoille. Näiden toimenpiteiden tavoittamattomissa olevat nuoret ovat huonoimmassa asemassa ja suurimmassa vaarassa syrjäytyä. On kuitenkin ongelmallista, että esimerkiksi kouluttamattomilla nuorilla on vain rajallinen oikeus työmarkkinatukeen eikä heidän näin ollen ole kannattavaa ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Työvoimahallinnon periaatteiden mukaan kouluttamattomien nuorten tulisi ensisijaisesti hakeutua koulutukseen. (Myrskylä 2012.) Virtanen (2006, 155) toteaa Nordeniin (2000) viitaten, että työttömien nuorten ohjaaminen koulutukseen ja työhönvalmennukseen jo työttömyyden varhaisessa vaiheessa on nuorten ajankäytön kannalta erittäin merkityksellistä. Nuorten aktivointia pidetään tärkeänä, jotta pitkittyneestä työttömyydestä johtuvan passiivisuuden haitat jäisivät mahdollisimman vähäisiksi (Virtanen 2006, 155).

Jotta nuorille työttömille saataisiin kehitettyä mahdollisimman tehokkaita ja tarkoituksenmukaisia palveluita, interventioita ja ohjelmia, olisi tärkeää kasvattaa ymmärrystä myös siitä, mitä nuoret itse ajattelevat hyvinvoinnin tarkoittavan. Monet nuoret ajattelevat hyvinvointiinsa vaikuttavien tekijöiden olevan muutakin kuin terveys ja sosiaaliset tekijät – jotka usein ovat ne ainoat hyvinvoinnin osatekijät, joihin asiantuntijat ja poliitikot keskittyvät kehittäessään nuorten työllisyyttä edistäviä ohjelmia. (Woodgate & Skarlato 2014, 1.) Esimerkiksi yksilölliset elämäntyyliä ovat nuorille tärkeitä hyvinvoinnin määrittäjiä. Nuoret ymmärtävät hyvinvoinnin kokonaisvaltaisena käsitteenä, joka linkittyy niin psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen kuin onnellisuuteenkin. Lisäksi nuoret mieltävät hyvinvoinnin olevan resurssi, jonka avulla he pysyvät aktiivisina ja sosiaalisina. Nuorten omien näkökulmien ja hyvinvoinnin määrittäjien huomioiminen on tärkeää kaikissa nuorille kohdistetuissa interventioissa – myös työvoimapolitiikassa ja työttömille nuorille kohdistetuissa toimenpiteissä – jotta työllisyyden edistämällä pystyttäisiin vaikuttamaan mahdollisimman paljon myös nuorten hyvinvoinnin parantumiseen. Ihmisen perusoikeuksiin kuuluu se, että pääsee jollakin tasolla osallistumaan päätöksentekoon, joka vaikuttaa omaan elämään ja mahdollistaa korkean hyvinvoinnin tason saavuttamisen. Tämä pätee myös nuorten kohdalla. (Woodgate & Skarlato 2014, 1–2, 8–9.)

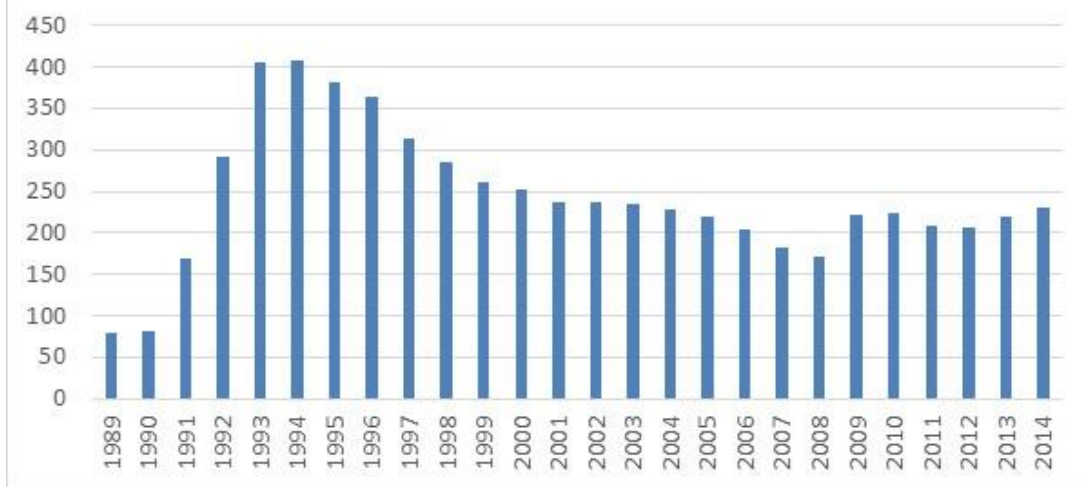
2.2 TYÖTTÖMYYDEN KEHITYS SUOMESSA

Suomi oli 1960-luvulle saakka maatalousyhteiskunta, jossa yli puolet työläisistä sai elantonsa maa- ja metsätaloudesta. Nykyään Suomi on työllisyyden jakautumisen näkökulmasta jälkiteollinen palveluyhteiskunta, jossa maataloudesta saa toimeentulonsa enää vain kolme prosenttia työllisistä. Teollisuuden ja rakentamisen osuus on nykyään 33 prosenttia työllisyydestä, ja palveluissa työskentelevien osuus on loput 64 prosenttia. (Melin & Blom 2011, 196.) Elintason ja elämänlaadun perusteella arvioituna Suomi on noussut yhdestä läntisen Euroopan köyhimmistä maista kymmenen parhaimman maan joukkoon. Pohjoismaisen perinteen mukaisesti suomalaisen sosiaalipolitiikan lähtökohta on ollut laajempi kuin köyhyyden estäminen tai vähentäminen, mikä on saanut aikaan laajan hyvinvointivaltion kehittymisen. (Niemelä & Saari 2013, 12–13). Työttömyys on kuitenkin ollut Suomessa aina suurempaa kuin muissa Pohjoismaissa, mikä selittyy sekä väestörakenteella että työvoiman suurella tarjonnalla – töitä ei ole ollut tarjolla kaikille sitä haluaville. Vaikka suomalainen yhteiskunta on nykyään monella tapaa paljon tasa-arvoisempi kuin muutamia vuosikymmeniä sitten, yhteiskunta on kuitenkin uudelleen eriarvoistumassa – mikä näkyy esimerkiksi siinä, että kaikilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia työn tekemiseen. (Melin & Blom 2011, 198, 211.) Lisäksi väestölliset ja työmarkkinoihin liittyvät rakenteelliset muutokset haastavat Suomen olemassa olevaa

toimeentuloturvajärjestelmää, jonka perusteena on ollut oletus täystyöllisyydestä ja kahden ansaitsijan mallista. Muun muassa muutokset perherakenteissa, työmarkkinoilla ja työelämässä sekä väestön ikääntyminen ovat hyvinvointivaltiolle haasteita, jotka vaikuttavat toimeentuloturva- ja palvelujärjestelmiin. Samalla myös työllisyyden kehitys haastaa hyvinvointivaltiota: työllisyys on keskeinen tekijä hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta, ja myös keskeinen hyvinvoinnin osatekijä. Suomessa työllisyysasteen nosto onkin ollut koko 2000-luvun ajan keskeinen poliittinen tavoite. (Niemelä 2014, 304.)

Työttömyysaste oli Suomessa noin viiden prosentin luokkaa vielä 1960-luvulla. Tämän jälkeen työttömyysasteen kehityksen trendi on ollut jatkuva kasvu lukuun ottamatta 1980-luvun loppua, jolloin Suomessa saavutettiin työllisyyden kannalta erinomainen tilanne – lähes täystyöllisyys. (Melin & Blom 2011, 198.) Työttömyys lisääntyy aina talouden taantumien aikana (Kalimo & Vuori 1992, 6) ja 1990-luvun laman jälkeen työttömyysaste oli Suomessa jo lähes 20 prosenttia (Melin & Blom 2011, 198.) Vaikka yleinen työttömyysaste nousi Suomessa huomattavasti talouden laskusuhdanteen seurauksena, se kääntyi kuitenkin tasaiseen nousuun 1990-luvun puolivälissä kansantalouden kehittyessä suotuisampaan suuntaan. Myös 2000-luvulla laskusuhdanne on vaikuttanut työttömyysasteeseen, mutta 1990-luvun kaltaista huomattavaa nousua ei ole tapahtunut, vaan työttömyysaste on pysynyt melko tasaisena. (Kauppinen & Karvonen 2008, 88.) Vuonna 2011 työttömyysaste oli enää alle kahdeksan prosenttia (Melin & Blom 2011, 198). Kuviosta 2 on nähtävissä työttömyyden kehitys Suomessa työttömien osuutena 1000 henkilöä kohden 20–64-vuotiaiden osalta vuosien 1989–2014 välillä (Tilastokeskus 2016b).

Kuvio 2. Työttömyyden kehitys Suomessa vuosina 1989-2014 (vuosikeskiarvo, sukupuolet yhteensä, 15-64-vuotiaat työttömät / 1000 henkeä)

Tilastokeskus 2016b

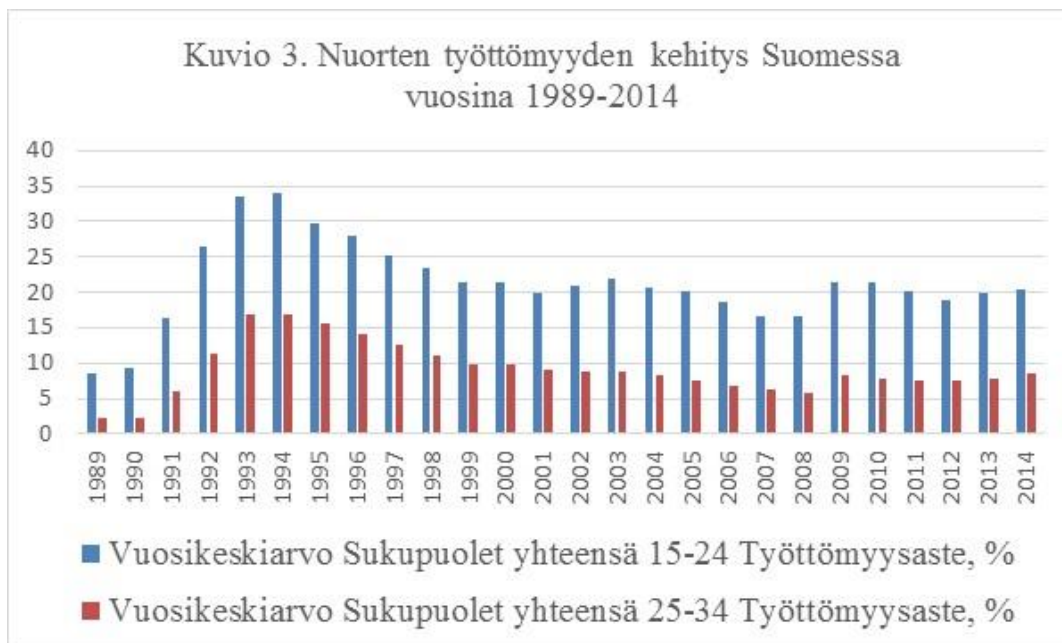
Työttömien määrä Suomessa oli vuonna 2013 yli 230 000, joista vaikeasti työllistyviä oli lähes kaksi kolmannesta (Taipale 2013). Vaikka taantuman aiheuttama työttömyyden kasvu on pysähtynyt ja kokonaistyöttömyys kääntynyt laskuun, niin pitkäaikaistyöttömyys näyttää kuitenkin Suomessa olevan kasvussa (Rotko ym. 2011, 49). Pitkäaikaistyöttömien määrä yli 12-kertaistui vuosien 1991–1997 välillä, vaikka yhteiskunnan talous lähti ajanjakson aikana uudelleen kasvuun (Ek ym. 2004, 77). Myös nuorten työttömyys on lisääntynyt. Nämä kaksi seikkaa ovat huolestuttavia sekä yhteiskunnallisen eriarvoisuuden että yhteiskunnan tulevaisuuden näkymien kannalta. (Melin & Blom 2011, 198.)

Työttömyyden lasku 1990-luvun jälkeen muutti myös työttömyyden rakennetta, mikä taas lisäsi työttömien joukossa olevien valikoitumista. Valikoituminen näkyi niin, että niin sanotusti työllistettävissä olevat työttömät työllistyivät helpommin, kun taas pitkäaikaistyöttömien joukkoon jäivät sellaiset työttömät, joille oli eri syistä kertynyt erilaisia työllistymisen esteitä. (Kangas & Hussain 2011, 175.) Pitkäaikaistyöttömistä tuli siis vaikeimmin työllistettäviä (Kangas & Hussain 2011, 175), ja he olivat suuressa vaarassa syrjäytyä työmarkkinoilta kokonaan sekä päätyä pitkäaikaisiksi sosiaaliturvan käyttäjiksi (Ek, Saari, Viinamäki, Sovio & Järvelin 2004, 77). Myrskylän (2012) mukaan Suomeen jäi 1990-luvun laman jälkeen elämään myös niin sanottu rakenteellinen työttömyys, joka ilmenee eri ikäluokissa vallitsevana noin 8-10 prosenttia lamaa edeltävää aikaa korkeampana työttömyytenä. Rakenteellinen työttömyys on yleistynyt, koska työmarkkinoiden vaatimukset ja ihmisten ominaisuudet kohtaavat heikosti (Niemelä & Saari 2013,

15). Rakenteellinen työttömyys näkyy erityisesti miesten kohdalla (Myrskylä 2012), ja yhdessä ikärakenteen vanhenemisen kanssa se rasittaa taloudellista huoltosuhdetta (Ruotsalainen 2013). Taloudellisella huoltosuhteella tarkoitetaan työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien määrää verrattuna työllisten määrään: mitä suurempi osa väestöstä on työllisiä, sitä parempi on huoltosuhde. Parhaassa tilanteessa huoltosuhde on lähellä sataa – tällöin työssäkäyviä on alueella yhtä paljon kuin työttömiä ja työvoiman ulkopuolella olevia. Taloudellinen huoltosuhde on vaihdellut 1980-luvulta 2000-luvulle merkittävästi. Vielä 1980-luvun lopulla taloudellinen huoltosuhde oli koko maassa 112, mutta 1990-luvun laman jälkeen suhde oli jo 172. Taloudellinen huoltosuhde on jäänyt pysyvästi korkeammalle tasolle kuin mitä se oli 1980-luvun lopussa. (Ruotsalainen 2013.) Samoin on työttömyysasteen kohdalla: työttömyys on koko väestön osalta jäänyt pysyvästi korkeammalle tasolle kuin mitä se oli ennen 1990-luvun alun taloustaantumaa (Myrskylä 2010). Työttömyysaste ei Okkosen (2009, 29) mukaan palaudukaan laskusuhdanteiden aiheuttamien työttömyyspiikkien jälkeen entiselle tasolle, vaikka se selvästi laskeekin. Jokainen taloustaantuma on tähän mennessä aiheuttanut nousun työttömyysasteeseen, ja viimeisten vuosikymmenien aikana (vuodesta 1959 vuoteen 2007) työttömyysaste on kasvanut parista prosentista pahimmillaan 20 prosenttiin – välillä selvästi laskien mutta pysyen koko ajan korkeammalla tasolla kuin 1950-luvun lopulla (Okkonen 2009, 29; Melin & Blom 2011, 198).

2.2.1 Nuorten työttömyyden kehitys

Suomessa on 2010-luvulla yli miljoona 18–34-vuotiaasta nuorta aikuista. Heistä työllisiä oli vuonna 2012 67 prosenttia, ja työllisistä peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneita 89 prosenttia. (Viinikka 2014.) Suomalaisten nuorten työttömyys kasvoi nopeasti vuodesta 1990-luvun alussa: vuonna 1993 työttömiä nuoria oli jo miltei neljä kertaa enemmän kuin vuonna 1990 (Johansson ym. 1997, 1). Kansantaloudessa tapahtunut suotuista kehitys 1990-luvun alun laskusuhdanteen jälkeen on saanut aikaan sen, että nuorten aikuisten työllistyminen on lisääntynyt (Kauppinen & Karvonen 2008, 88); nuorten 20–34-vuotiaiden työttömyysaste on 1990-luvun alussa tapahtuneen nousun jälkeen laskenut tasaisesti 2000-luvun taitteeseen asti, jonka jälkeen kyseisen ikäluokan työttömyydessä on nähtävissä pientä vuosittaista vaihtelua vuoteen 2014 mennessä. Kuviosta 3 on nähtävissä nuorten 15–34-vuotiaiden työttömyyden kehitys työttömyysasteella mitattuna vuosina 1989–2014 (Tilastokeskus 2016b).

Tilastokeskus 2016b

Larjan (2013) mukaan suomalaiset nuoret selvisivät 2000-luvun talouskriisin aiheuttamasta työttömyyden lisääntymisestä paremmin kuin nuoret monissa muissa maissa: nuorten työttömyysaste oli vielä vuoteen 2010 asti Suomessa EU:n keskiarvoa korkeampi, mutta laski EU-keskiarvon alapuolelle jo vuonna 2011. Vuonna 2012, kun nuorisotyöttömyys edelleen kasvoi EU-maissa, se samalla väheni Suomessa. 2000-luvun talouskriisi vaikutti nuorisotyöttömyysasteeseen vähemmän kuin 1990-luvun alku, jolloin nuorisotyöttömyys kasvoi jopa 34 prosenttiin. Nuorisotyöttömyys on kuitenkin edelleen noin 20 prosenttia eli varsin korkea (Larja 2013), ja vuosina 2010 ja 2011 nuorten työllisyydessä tapahtunut myönteinen kehitys näyttää taittuneen (Hämäläinen & Tuomala 2013).

Hämäläisen ja Tuomalan (2013) mukaan nuorten työttömyys näyttää Suomessa virallisen työttömyysasteen mukaan dramaattiselta ongelmalta: vuonna 2012 alle 20-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli 30 prosenttia ja 20–24-vuotiaiden lähes 20 prosenttia. He tuovat kuitenkin esiin, että työttömyysaste ei oikeastaan mittaa sitä, mitä sen yleisesti oletetaan mittaavan, ja jos työttömyyden mittarina käytettäisiin ei-opiskelevien työttömien nuorten osuutta ikäryhmän väestöstä, niin 20–24-vuotiaiden työttömien osuus olisi vain kuusi prosenttia ja alle 20-vuotiaiden alle kaksi prosenttia. Myös Larja (2013) huomauttaa, että puhuttaessa nuorten noin 20 prosentin työttömyysasteesta ei tarkoiteta sitä, että joka viides nuori olisi työtön; työttömyysasteella tarkoitetaan työttömien osuutta työvoimasta, eli kyse ei ole koko ikäluokkaa koskevasta osuudesta vaan työllisten ja työttömien yhteismäärästä. Työttömyysaste kuvaa siis työttömien osuutta kunkin ikäryhmän työvoimasta, ei koko ikäryhmän väestöstä (Hämäläinen ja Tuomala 2013). Opiskelevia

nuoria ei lasketa kuuluvaksi työvoimaan, mikä pienentää työvoimajoukkoa nuorten kohdalla huomattavasti. Kun tämä otetaan huomioon, nuorten 20 prosentin työttömyysaste tarkoittaa koko ikäluokasta vain noin 10 prosenttia. (Larja 2013.) Vaikka nuorten työllisyystilanne ei tässä valossa olekaan niin synkkä kuin julkisen keskustelun perusteella voisi olettaa, on tilanne kuitenkin vaikea, ja myös nuorten pyrkiminen työmarkkinoille on vaikeutunut (Hämäläinen & Tuomala 2013).

Yhteiskunnan taloustilanteella on vahva merkitys nuorten työllistymiseen ja työmarkkinoille kiinnittymiseen; Viinikka (2014) toteaa Hämäläiseen ja Hämäläiseen (2012) viitaten, että talouskriisit iskevät kovimmin nuoriin, sillä taloustilanteen huonontuessa yritykset sekä vähentävät rekrytointeja että lakkauttavat nuorten kohdalla hyvin yleisiä määräaikaista työsuhdetta. Heikko työllisyystilanne koskettaa ensimmäisenä nuoria, joilla ei ole ammattikoulutusta ja työkokemusta (Johansson & Vuori 1999, 5). 2000-luvun taloustaantumana näkyy nuorten työllisyyskehityksessä muun muassa 2000-luvun lopulla valmistuneiden nuorten työllisyyden vähenemisenä. Valmistuneiden nuorten työllisyystilanne parani vuosien 2009–2011 aikana, mutta kääntyi taantumana vuoksi uudelleen laskuun 2012. Työmarkkinatilanteen heikkeneminen ei ole kuitenkaan aiheuttanut nuorten kohdalla pysyvää työmarkkinoilta syrjäytymistä, vaan työllisyystilanne on heikentynyt enemmänkin hetkellisesti ja esimerkiksi valmistuneiden kohdalla ollut jo kaksi vuotta valmistumisen jälkeen paremmalla tasolla. (Viinikka 2014.) Myös opiskelijoiden työllisyys on lisääntynyt 2000-luvulla (Hulkko 2009). Kauppinen ja Karvonen (2008, 88) toteavat, että Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen perusteella työllisten osuus 20–29-vuotiaista nuorista on kasvanut 2000-luvun alkuvuosia lukuun ottamatta 1990-luvun puolivälistä asti, ja vastaavasti opiskelijoiden sekä työn ja opiskelun ulkopuolella olevien osuus saman ikäisistä on laskenut. Opiskelijoiden työskenteleminen opiskelun ohella on yleistynyt, mikä näkyy tilastoissa opiskelijoiden osuuden laskuna 20–29-vuotiaiden keskuudessa (Kauppinen & Karvonen 2008, 88).

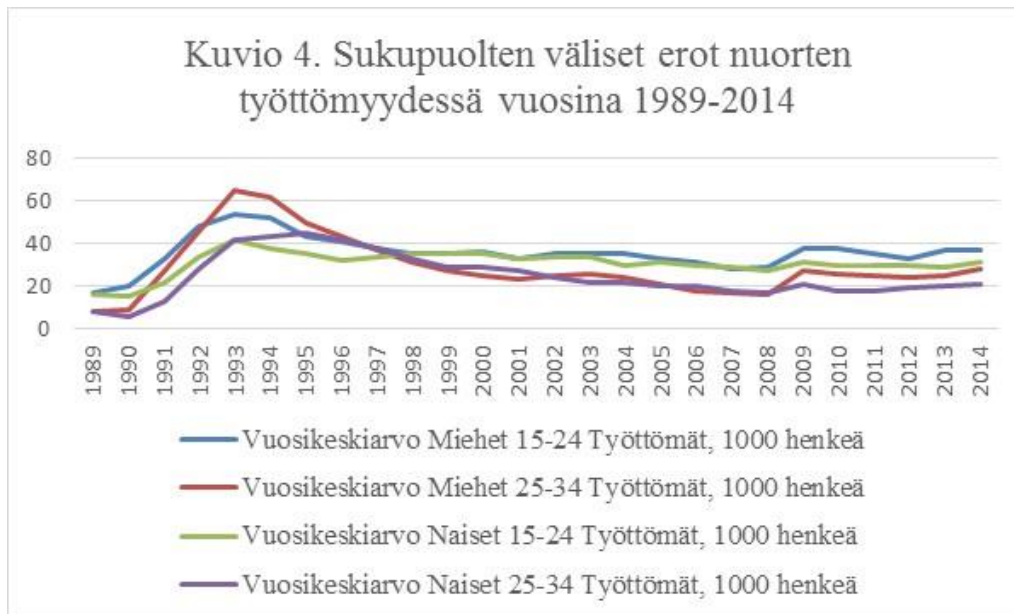
2.2.2 Sukupuolierot työttömyydessä

Naisten ja miesten työhön osallistumisessa oli selkeä ero vielä 1970-luvulla: 25–40-vuotiaista naisista vain 65 prosenttia ja miehistä taas jopa 90 prosenttia oli työssä. Naisten työhön osallistuminen on kuitenkin kasvanut merkittävästi julkisen sektorin laajenemisen myötä, ja 2000-luvulle tultaessa naisten ja miesten työllisyysasteet ovat tasoittuneet. Työttömyysaste vaihtelee talouden suhdannevaihteluiden mukaan eri tavoin naisten ja miesten keskuudessa. Miesten työttömyysaste on noussut viime vuosikymmenien taloustaantumien aikana korkeammalle ja nopeammin kuin naisten. (Okkonen 2009, 26–29.) 1990-luvun lama vähensi selvästi enemmän miesten kuin naisten osuutta

työllisistä palkansaajista: naisten osuus palkansaajista nousi 50 %:sta 52 %:iin vuosien 1990–1993 aikana (Ek ym. 2004, 29).

Viinikka (2014) tuo esiin, että myöskään 2000-luvun taantuma ei vaikuttanut naisten työllisyyteen yhtä paljon kuin miesten. Toisaalta korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla miehillä työllisyys on ollut 2000-luvulla parempi kuin naisten; työllisyydessä näkyvät sukupuolten väliset erot kasvavat suhteellisesti valmistumisen jälkeen, ja esimerkiksi 2000-luvun lopulla valmistuneiden miesten työllisyysaste on ollut jo valmistumisvuonna kahdeksan prosenttiyksikköä korkeampi kuin naisten, ja viiden vuoden kuluttua valmistumisesta jo 23 prosenttiyksikköä korkeampi. (Viinikka 2014.) Myrskylän (2012) mukaan taas naisten työttömyys on kaikilla koulutusaloilla alempaa kuin miesten. Trendi kulkee käsi kädessä kouluttautumisasteen kanssa: naisten kouluttautuminen on yleistynyt ja ohittanut miesten kouluttautumisen tason. Keskiasteen tutkinto nostaa miesten työllisyysastetta 10–20 prosenttiyksikköä ja naisten työllisyysastetta 20 prosenttiyksikköä, korkea-asteen tutkinto taas näkyy miesten kohdalla noin 10 prosenttiyksikön ja naisilla noin 15 prosenttiyksikön nousuna työllisyysasteessa. (Myrskylä 2012.) Koulutuksella onkin Talalan ym. (2014, 2192) mukaan merkittävä yhteys työllisyyteen: työttömäksi jäämisen riski pienenee sitä mukaa, mitä pidemmälle kouluttautuu. Koulutusryhmien väliset erot työttömyydessä ovat pysyneet ennallaan, vaikka työttömyyden yleinen taso on pienentynyt 2000-luvun alusta. Vuonna 2000 työttömien osuus oli perusasteen koulutuksen saaneilla naisilla ja miehillä jopa noin kolminkertainen verrattuna korkea-asteen koulutuksen hankkineisiin. (Talala ym. 2014, 2189–2192.) Korkea koulutus ei kuitenkaan näytä suojaavan naisia pätkätyösuhteilta: naisten keskuudessa lyhyissä työsuhteissa työskentelevien osuus on kasvanut, ja esimerkiksi vuosien 1990–1997 välillä se kaksinkertaistui (Ek ym. 2004, 29). Naisten työllisyys myös laskee valmistumista seuraavien vuosien aikana nopeasti. Tähän on syynä muun muassa perhevapaiden pitäminen. (Viinikka 2014.)

Nuorten työttömyyden kehittämisessä ei ole työsuhteiden laadussa näkyvistä eroista huolimatta nähtävissä kovin suuria eroja sukupuolten välillä 1980-luvun lopulta 2010-luvulle. Miesten työttömyys on kuitenkin ollut 15–34-vuotiaiden keskuudessa jonkin verran yleisempää kuin naisten. Kuviosta 4 on nähtävissä sukupuolten väliset erot 15–34-vuotiaiden nuorten työttömyydessä työttömien osuutena 1000 henkilöä kohden vuosina 1989–2014 (Tilastokeskus 2016b).

Tilastokeskus 2016b

3) TYÖTTÖMYYS JA HYVINVOINTI

3.1 HYVINVOINTI JA SEN TUTKIMINEN

Hyvinvointi on yksi suomalaisen yhteiskunnan keskeisimpiä arvoja. Hyvinvointia on tarkasteltu lukuisissa eri alojen tutkimuksissa, mutta suurin osa teoksista, joissa tarkastellaan hyvinvointia itsessään, ovat filosofian alalta. Hyvinvoinnin käsitteelle ei ole olemassa yhtä selkeää, yhdenmukaista ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Eri tieteenalojen välillä – ja myös saman tieteenalan sisällä – voi olla useita, toisilleen ristiriitaisiakin käsityksiä siitä, mitä hyvinvointi on. Hyvinvointia pidetään kuitenkin melko yksimielisesti tärkeänä ja edistettävänä arvona. (Lagerspezt 2011, 79.) Suomen kielessä hyvinvoinnin käsitteellä viitataan sekä yksilö- että yhteisötason hyvinvointiin. Yksilötasolla hyvinvoinnin osatekijöitä ovat sosiaaliset suhteet ja sosiaalinen pääoma sekä onnellisuus ja itsensä toteuttaminen. Yhteisötasolla taas hyvinvoinnin osatekijöiksi luetaan muun muassa elinolot, työllisyys ja toimentulo. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.) Hyvinvointitutkimus tuottaa tietoa väestön hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista, ja tietoa hyödynnetään hyvinvointivaltioissa yhteiskunnallisen päätöksenteon sekä uudistamisen tukena (Niemelä & Saari 2013, 7). Väestön hyvinvointia tarkasteleva tutkimus on niin kansainvälisesti ja myös Suomessa perinteikäs tutkimusala. Suomessa hyvinvoinnin tarkasteluun liittyvää tutkimusta tehtiin erityisesti 1960–1980-

luvuilla, ja tutkimuksissa keskityttiin pitkälti väestön elinoloihin. (Kainu & Niemelä 2011, 8–9.) 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa tutkimuksellinen kiinnostus väestön yleisestä hyvinvoinnin tasosta siirtyi köyhyyteen ja huono-osaisuuteen (Niemelä & Saari 2013, 8).

Hyvinvointia ja siinä ilmeneviä puutteita voidaan mitata joko absoluuttisilla tai suhteellisilla kriteereillä. Hyvinvointia voidaan lisäksi tarkastella joko objektiivisesta tai subjektiivisesta näkökulmasta. (Niemelä & Saari 2013, 9.) Goul Andersen (2005) on määritellyt subjektiivisen hyvinvoinnin osakäsitteiksi tyytyväisyyden elämään kokonaisuudessaan, itseluottamuksen, vähäisen psyykkisen rasituksen sekä mahdollisuuden vaikuttaa oman elämäänsä. Objektiivisesti hyvinvointia voidaan tarkastella muun muassa siinä ilmenevien puutteiden – joita ovat esimerkiksi köyhyys ja taloudelliset ongelmat sekä ongelmat elinolosuhteissa – kautta. (Goul Andersen 2005, 80–81; Ervasti 2004, 299–300.) Hyvinvointia voidaan siis tarkastella useista eri näkökulmista. Makrotason (yhteiskunnan hyvinvoinnin) tarkastelun lisäksi hyvinvointia voidaan lähestyä yksilökeskeisemmin ihmisten elinolosuhteiden, resurssien ja arjen toiminnan näkökulmasta (Raijas 2011, 243); esimerkiksi First European Quality of Life Survey (2005) osoittaa Raijaksen (2011, 247) mukaan, että köyhyys, alhaiset tulot ja rajoittunut resurssien hallinta alentavat yksilön mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja sen myötä myös koettua hyvinvointia.

Hyvinvointitutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat hyvinvointi, elintaso, onnellisuus, elämänlaatu ja tyytyväisyys elämään (Simpura & Uusitalo 2011, 106). Pohjoismainen elinolotutkimus on määritellyt resurssiperusteiseksi, koska siinä hyvinvointia määritellään yksilön käytettävissä olevien voimavarojen avulla (Kainu & Niemelä 2011, 9); pohjoismaiselle hyvinvointitutkimukselle on ominaista hyvinvoinnin jaottelu osatekijöihin, hyvinvoinnin määrittely resurssien ja toimintakenttien perusteella sekä sen mittaaminen objektiivisilla mittareilla (Simpura & Uusitalo 2011, 113–114). Lisäksi pohjoismaista hyvinvointitutkimusta luonnehtii erityisesti sen läheinen yhteys hyvinvointi- ja toimintapolitiikkaan sekä se, että tutkimuksessa kiinnitetään huomiota enemmän huonoihin oloihin kuin hyvään elämään. Pohjoismaisessa hyvinvointitutkimuksessa hyvinvointi on alusta lähtien ymmärretty moniulotteisena ilmiönä. Erik Allardt on yksi tunnetuista suomalaisista hyvinvoinnin tutkijoista. Allardt yhdisteli 1960- ja 1970-lukujen hyvinvointitutkimuksessaan sekä objektiivisia elinolomittareita että subjektiivisia elämänlaadun ja onnellisuuden kokemuksia. Allardt myös kehitti käsite-erottelun *having-loving-being* (elintaso-ystävyyssuhteet-itsensä toteuttaminen), jota on käytetty hyvinvointitutkimuksen piirissä myöhemminkin. (Simpura & Uusitalo 2011, 112–113, 115.)

Allardtin (1976, 32) mukaan pohjoismaisen hyvinvointitutkimuksen käsitejärjestelmään kuuluu kaksi perustavaa erottelua: *hyvinvointi* – *onni* ja *elintaso* – *elämänlaatu*. Hyvinvointia määritellään tarvekäsitteen kautta, mikä tarkoittaa sitä, että perustarpeiden tyydytyksen aste määrittää hyvinvoinnin tason. Onni (tai onnellisuus) taas liittyy ihmisen subjektiivisiin kokemuksiin ja tunteisiin. Empiirisessä tutkimuksessa hyvinvoinnin ja onnen välinen ero on siinä, että hyvinvointia voidaan tarkastella objektiivisesti, eivätkä ihmiset välttämättä ole edes tietoisia hyvinvointia määrittävistä tarpeistaan – onnea taas ei voida arvioida muutoin kuin subjektiivisesti eli ihminen itse, perustuen omiin kokemuksiinsa ja tuntemuksiinsa. Huomattavaa on myös se, että hyvinvointi nähdään usein pysyvämpänä kuin onni, jonka ajatellaan olevan enemmänkin hetkellistä ja katoavaista. Hyvinvoinnilla ja onnella on erilaiset suhteet kausaliteettiin ja aikaan, ja arvioitaessa hyvinvointia sen vaikutukset ja syyt täytyy ottaa huomioon toisin kuin arvioitaessa onnea, jonka arvioinnissa syyt ja vaikutukset eivät ole niin tärkeitä. Hyvinvointitutkimuksen käsitejärjestelmään kuuluva käsite elintaso koostuu aineellisista resursseista, joiden avulla ihminen voi ohjailla elämäänsä: elintaso liittyy hyvinvointia määrittäviin aineellisiin perustarpeisiin, kuten työhön, asuinympäristöön ja tuloihin. Elämänlaatu taas liittyy inhimillisten suhteiden laatuun eli niin sanottujen aineettomien perustarpeiden tyydyttämiseen. Kuten hyvinvointi ja onni, myös elintaso ja elämänlaatu ovat käsitteitä, joita on käytetty tutkimuksissa hyvin monella tavalla. Yhden määritelmän mukaan elintaso on tavaroiden ja palvelujen kautta aikaansaatu tarpeiden tyydytyksen taso. Elämänlaatu sen sijaan liittyy tarpeentyydytykseen, jota ei saada aineellisten resurssien avulla. Hyvinvointitutkimuksessa on tärkeää mieltää se, että hyvinvoinnin katsotaan koostuvan sekä elintasosta että elämänlaadusta. Näitä molempia voidaan mitata sekä objektiivisia että subjektiivisia kriteereitä käyttäen. (Allardt 1976, 32–35.)

Pohjoismainen hyvinvointitutkimus keskittyi 1980–1990-luvuilla enemmän hyvinvoinnin vajaiden tutkimiseen ja tilastoaineistoihin, jolloin Allardtin näkökulma ei ollut enää keskeinen tutkimuksessa. 2000-luvulle tultaessa pohjoismainen hyvinvointitutkimus on saanut entistä enemmän vaikutteita EU:sta, mikä on nähtävissä erityisesti hyvinvointitiedon tuottamisen tavoissa sekä elinoloja ja hyvinvointia koskevassa tilastotuotannossa. (Simpura & Uusitalo 2011, 115.) Kainu ja Niemelä (2011, 10) toteavat, että pohjoismainen hyvinvointitutkimuksen perinne on aineistotuotannon osalta saanut väistyä EU:n sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden estämisen tavoitteiden seurantaan kehitetyn tutkimusaineiston tieltä. Kansallisessa tai pohjoismaisessa tutkimusperinteessä ehkä menetettiin jotain, kun hyvinvointitutkimus alkoi saada vaikutteita EU:sta, mutta toisaalta uudet Euroopan laajuiset elinoloaineistot ovat huomattavasti parantaneet elinolojen kansainvälistä vertailua (Kainu & Niemelä 2011, 11). 2000-luvulla myös elämänlaadun mittaaminen on korostunut

hyvinvointitutkimuksessa, ja hyvinvoinnin lisäksi halutaan tutkia yhteiskunnallista edistymistä. Myös onnellisuustutkimus on noussut keskeiseksi hyvinvointitutkimuksen sisällä; 2000-luvulla onnellisuus on noussut vahvasti esille myös yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, ja erilaisia onnellisuusvertailuja on julkaistu myös kansainvälisellä tasolla lukuisia. (Simpura & Uusitalo 2011, 112–116.) Onnellisuuden kokemus nähdään nykyään siis tärkeänä hyvinvoinnin osa-alueena muiden hyvinvointia määrittävien tekijöiden rinnalla.

3.2 TYÖTTÖMYYDEN YHTEYDET HYVINVOINTIIN

Hyvinvointi syntyy työstä: työ on parasta sosiaaliturvaa ja myös paras turva köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan kaikissa hyvinvointiyhteiskuntamalleissa. Korkeaan työllisyysasteeseen ja huolenpitoon perustuva pohjoismainen hyvinvointimalli on osoittautunut parhaaksi yhteiskuntajärjestelmäksi (Kangas & Hussain 2011, 152, 168), ja myös Suomea pidetään hyvinvointivaltiona, jonka tärkeimpiä määrittäjiä on se, että esimerkiksi ilmainen koulutus, julkinen terveydenhuolto ja sosiaaliturva kuuluvat kaikille (Melin & Blom 2011, 195). Kainun ja Niemelän (2011, 30) mukaan länsimaiset hyvinvointivaltiot pystyivät vielä 1980-luvulla vastaamaan tarpeisiin, jotka aiheutuivat esimerkiksi työttömyyden tai työkyvyttömyyden kautta työmarkkinoilta ansaittujen tulojen puutteista; länsimaiset hyvinvointivaltiot rakennettiin turvaksi juuri tämän kaltaisten sosiaalisten riskien varalle. Viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtuneet muutokset muun muassa teknologian kehityksessä, elinkeinorakenteessa, väestörakenteessa ja ansaittamalleissa ovat kuitenkin synnyttäneet uusia sosiaalisia riskejä, joiden ehkäisemiseen tai kattamiseen hyvinvointivaltioita ei alun perin rakennettu (Kainu & Niemelä 2011, 30–31). Suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa on rakennettu vuosien saatossa yhteisenä kansallisena projektina, jossa eri ryhmillä on ollut yhteisiä päämääriä. Viime aikoina on kuitenkin näyttänyt siltä, että yhteisiä päämääriä on vähemmän kuin aiemmin, ja samalla joidenkin yhteiskuntaryhmien mahdollisuudet vaikuttaa omaan tilanteeseensa ovat heikentyneet. Lisäksi hyvinvointivaltio on muuttunut paljon 1990-luvun laman jälkeen: sosiaalisia etuuksia on muutettu monella tavalla, ja julkisen sektorin rooli on kaventunut samalla kun markkinaperustaisten palvelujen määrä on noussut. (Melin & Blom 2011, 194–196.) Vaikka suomalaisten hyvinvointi on koko ajan paremmalla tasolla, hyvinvoinnin eriarvoisuus on kasvanut jatkuvasti (Rotko, Aho, Mustonen & Linnanmäki 2011, 6).

3.2.1 Työttömyyden hyvinvointivaikutukset eri teorioiden näkökulmasta

Työttömyyden hyvinvointivaikutuksia on tutkittu pitkään ja paljon. Viime vuosikymmeninä tutkimuksessa on saanut suosiota kolme vahvasti toisistaan poikkeavaa tulkintaa työttömien elämäntilanteesta ja hyvinvoinnista. (ks. esim. Ervasti 2004, 298–300, Ervasti & Venetoklis 2010, 119.) Nämä kolme erilaista teoreettista näkökulmaa korostavat toisilleen melkein pä vastakohtaisesti työttömyyteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita. Ensimmäinen lähestymistapa, eli perinteinen deprivaatioteoria, painottaa työttömyyden olevan vahvasti psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttava tekijä; toinen lähestymistapa, jota taas kutsutaan insentiiviteoriaksi, korostaa vastakohtaisesti sitä, ettei työttömyyteen ylipäättään liity merkittäviä psyykkisiä tai psykososiaalisia ongelmia. Näiden kahden teorian voidaan sanoa olevan ääritulkintoja työttömyyden hyvinvointivaikutuksista, ja niiden rinnalle onkin noussut kolmas, työttömyyden psykososiaalisia vaikutuksia korostava teoria, jota kutsutaan selviytymisparadigmaksi. (Ervasti 2004, 298–299; Ervasti & Venetoklis 2010, 119–120.) Työttömyyden ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä tarkastelevissa tutkimuksissa on tähän mennessä painottunut enimmäkseen deprivaatioteorian näkökulma.

Marie Jahoda kehitti deprivaatioteorian osoittaakseen, mitkä ovat ne tärkeimmät tekijät työttömyyden kokemisessa, jotka vaikuttavat yksilön psyykkiseen hyvinvointiin – eli mitkä mekanismit johtavat siihen, että työttömyys aiheuttaa psyykkistä ahdinkoa (Gallie & Marsh 1994, 16). Jahodan (1982, 83) mukaan työ tarjoaa suurimmalle osalle ihmisistä tavan ansaita toimeentulonsa, ja samalla se tyydyttää siihen olennaisesti kuuluvien ominaisuuksien (kategoriat) myötä työhön osallistuvien tarpeita. Nämä työn tekemiseen luontaisesti liittyvät ominaisuudet ovat seuraavia: työ tarjoaa sitä tekeville tavan järjestää ajankäyttöä, laajentaa omaa sosiaalisten suhteiden ulottuvuutta perheen ja naapuruston ulkopuolelle, määrittää omaa sosiaalista statusta ja selkiyttää henkilökohtaista identiteettiä sekä osallistua säännölliseen toimintaan ja näin myös saada yhteisiä kokemuksia muiden kanssa. Ominaisuudet voidaan yksilöllisesti kokea joko hyviksi tai huonoiksi, mutta joka tapauksessa ne vastaavat suurimalla osalla ihmisistä heidän inhimillisiin tarpeisiinsa, ja auttavat näin työssä käyviä tuntemaan olemassaolonsa tarkoitukselliseksi. Ihmiset tarvitsevat niin tavan järjestää ajankäyttöä, perhettä ja naapurustoa laajemmalle ulottuvia sosiaalisia kokemuksia, osallistumista yhteisöllisiin tarkoituksiin, säännöllistä toimintaa kuin tietoa siitä, mikä on oma paikka yhteiskunnassa verrattuna muihin pystyäkseen selkiyttämään ja rakentamaan henkilökohtaista identiteettiään. Työttömyys aiheuttaa yksilön sosiaalisessa konstruktiossa muutoksen; työn tarjoamien kategorioiden poistuessa jokapäiväisestä elämästä yksilön elämä todennäköisesti muuttuu monella tapaa, mikä voi johtaa psyykkisen taakan muodostumiseen. Työttömyyden vaikutusta psyykkiseen hyvinvointiin ei

deprivaatioteorian mukaan voida näin ollen selittää pelkästään sillä, että yksilön toimeentulo vaikeutuu työttömäksi jouduttaessa. On kuitenkin huomattava, että työttömät eivät ole homogeeninen ryhmä, ja myös työn tarjoamien ominaisuuksien puuttuminen vaikuttaa eri tavoin työttömiin. Esimerkiksi nuorille työttömille työttömyydessä ahdistavinta näyttäisi olevan elämän yksitoikkoisuus sekä se, ettei tiedä mitä tekisi. (Jahoda 1982, 83–85.) Deprivaatioteoria siis ilmentää työttömyyden aiheuttamia ongelmia, ja sitä on käytetty perustana useissa työttömyyden ja hyvinvoinnin yhteyttä tarkastelevissa tutkimuksissa (Julkunen 2001, 261). Deprivaatioteoria on myös yksi tunnetuimmista nuorisotyöttömyyden tutkimuksessa käytetyistä teorioista (Johansson ym. 1997, 5).

3.2.2 Työttömyyden ja hyvinvoinnin kahdensuuntainen vaikutussuhde

Tutkimusten perusteella ei voida tehdä suoria päätelmiä siitä, että työttömyys vaikuttaa hyvinvointiin heikentävästi – tai että työllisyys edistää hyvinvointia – sillä yhteys saattaa olla myös päinvastainen. On mahdollista, että esimerkiksi huono terveys johtaa työttömyyteen, eli työttömiksi valikoituu yksilöitä, joiden terveys on valmiiksi huonommalla tasolla. (ks. esim. Airio & Niemelä 2013, 44–46; Kauppinen ym. 2010, 235–236.) Taipaleen (2013) mukaan työttömyyden merkitystä hyvinvoinnille on jopa ylikorostettu, sillä työttömäksi joutuminen ei niinkään vaikuta itse koettuun terveyteen, vaan työttömäksi valikoituu jo ennestään enemmän oireilevia. Lisäksi työttömyys iskee keskimääräistä enemmän työväenluokkataustan omaaviin, matalasti koulutettuihin ja aiemmin työttömyyttä kokeneisiin ihmisiin (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 173). Työttömiksi päätyvien terveydentila on huonommalla tasolla verrattuna pysyvissä työsuhteissa työskenteleviin jo työttömyyden alkaessa, ja näin ollen heikomman terveyden omaavat valikoituvat työttömien ryhmään – mikä taas selittää sitä, miksi työttömyys on yhteydessä esimerkiksi heikkoon koettuun terveyteen. Työttömien kokema tyytyväisyys omaan elämään voi niin sanotusti palata lähtötasolle työttömyyden pitkittyessä, vaikka se työttömyyden kohdatessa hetkellisesti laskisikin. Lisäksi on havaittu, että työttömien löytäessä töitä, heidän terveydentilansa ei kuitenkaan merkittävästi parane. (Böckerman & Ilmakunnas 2009, 161–162, 167, 177). Työttömyyden ja hyvinvoinnin välillä ei siis voida sanoa olevan suoraa yhteyttä; työttömäksi päätymiseen ja toisaalta myös erilaisiin hyvinvoinnin puutteisiin johtavat taustatekijät ovat samoja, minkä lisäksi työttömyyden ja terveyden väliset vaikutusyhteydet voivat olla kahdensuuntaisia ja kulkea erilaisten välittävien tekijöiden kautta (ks. esim. Kauppinen ym. 2010, 236; Rotko ym. 2011, 49).

Wagenaar, Kompier, Houtman, van den Bossche ja Taris (2012, 1192) tarkastelivat tutkimuksessaan työntekijöiden valikoitumista vakituisiin ja lyhytaikaisiin työsuhteisiin sekä työttömiksi terveydentilan perusteella. Tutkimustulosten mukaan työntekijät, joilla oli heikentynyt terveydentila, heikentynyt työhyvinvointi tai heikentynyt työkyky olivat suuremmassa riskissä ajautua epävarmoihin työsuhteisiin tai työttömiksi. Terveempiä työntekijöitä taas palkattiin todennäköisemmin erityisesti vakituisiin työsuhteisiin. Lisäksi tutkimuksessa havaittiin, että heikompi yleinen terveys sekä korkeampi uupumus ennustivat tulevaisuuden työttömyyttä myös vakituisten työntekijöiden kohdalla: kun työnantajilla on tarve vähentää työvoimaa, työntekijät, joilla on heikoin terveys, menettivät todennäköisemmin työnsä. Vakituinenkaan työsuhte ei siis suojannut heikomman terveydentilan omaavia työntekijöitä työllisyysstatuksen negatiiviselta muutokselta. (Wagenaar ym. 1192, 1196.) Irtisanottujen, heikon terveydentilan omaavien työntekijöiden voi olla vaikea löytää uutta työpaikkaa – varsinkaan vakituista – joten heillä on suurentunut riski päätyä lyhytaikaisiin työsuhteisiin tai joutua työttömiksi. Sekä vakituksissa että lyhyt- tai määräaikaissuhteissa työskentelevät työntekijät, joilla on heikentynyt terveydentila ja heikentynyt työkyky, ovat riskissä päätyä pitkäaikaistyöttömiksi. Tutkimus osoittaa työttömyyden ja hyvinvoinnin välisen vaikutussuhteen kahdensuuntaiseksi: työllisyysstatuksen on osoitettu vaikuttavan ihmisen hyvinvointiin, mutta toisaalta ihmisen terveys ja hyvinvointi myös ennustavat tulevaisuuden työllisyysstatusta. (Wagenaar ym. 2012, 1192, 1199.)

Työttömyyden ja hyvinvoinnin välinen suhde ei ole suoraviivainen myöskään nuorten kohdalla. Työttömyyden tiedetään olevan yhteydessä erilaisiin hyvinvoinnin ongelmiin, mutta yhteys voi johtua joko siitä, että työttömyys itsessään aiheuttaa nuorille hyvinvoinnin ongelmia, tai siitä, että huonontunut terveys johtaa nuorten työttömyyteen (Kauppinen, Saikku ja Kokko 2010, 235–236). Työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä suhteessa voi siis myös nuorten kohdalla olla kyse valikoitumisesta. Alle 30-vuotiaiden nuorten kohdalla on selvästi nähtävillä mielenterveysongelmien vaikutus työttömyyteen, sillä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen mielenterveyshäiriöiden vuoksi on ainakin kaksinkertaistunut 2000-luvulla. (Rotko ym. 2011, 49–50.) Myös nuorten kohdalla on siis nähtävissä työttömyyden ja hyvinvoinnin kahdensuuntainen vaikutussuhde, mutta tutkittaessa nuorten työttömyyden yhteyksiä hyvinvointiin valikoitumisen vaikutuksia on vaikeampi huomioida kuin esimerkiksi ikääntyneempien työttömyyttä tutkittaessa, sillä nuorten kohdalla yksilöllisellä kehityksellä on suurempi merkitys. Myös työelämää koskevien ennako-odotusten merkitys korostuu nuorten kohdalla, sillä heillä ei välttämättä ole vielä paljoa kokemusta työelämästä. (Kalimo & Vuori 1992, 18.) Tutkimuksissa on kuitenkin saatu viitteitä nuorten työttömäksi valikoitumisesta esimerkiksi työttömillä nuorilla esiintyvien runsaampien psyykkisten oireiden perusteella.

Tutkimusten mukaan muun muassa heikko koulumenestys sekä vanhempien alhainen koulutustaso ovat yhteydessä nuorten työttömyyteen ja työttömyysjaksojen toistumiseen. (Johansson ym. 1997, 45.) Myrskylän (2012) mukaan syrjäytyneiden nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin työttömiä tai muutoin ulkopuolisia yhteiskunnassa, ja nuorten syrjäytymisriski on korkein perheissä, joissa on esimerkiksi taloudellisia vaikeuksia. Vanhempien työttömyydellä on havaittu olevan yhteys myös nuorten työttömyyteen: työttömien vanhempien lapset joutuvat muita todennäköisemmin itsekin työttömiksi (Johansson ym. 1997, 1). Perhetausta onkin olennainen tekijä sekä nuorten psyykkisen hyvinvoinnin että mahdollisen työttömäksi valikoitumisen kannalta (Hammar 1997, 54). Vanhempien työttömyyden negatiivinen yhteys nuorten hyvinvointiin on havaittu useissa tutkimuksissa. Vanhempien työttömyys vaikuttaa nuorten hyvinvointiin negatiivisesti, koska se rajoittaa muun muassa nuorten taloudellisia ja sosiaalisia resursseja (Pfoertner, Rathmann, Elgar, de Looze, Hofmann, Ottova-Jordan, Ravens-Sieberer, Bosakova, Currie & Richter 2014, 966). Myös Varga ym. (2014, 1) toteavat, että molempien vanhempien työllisyysstatuksella on merkitsevä yhteys nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Erityisesti isän työllisyysstatuksella on heidän tutkimuksensa mukaan merkittävä vaikutus nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Myös äidin työllisyysstatuksella on vaikutusta, mutta ei yhtä vahvasti kaikkiin nuorten psyykkisen hyvinvoinnin määrittäjiin kuin isän työllisyysstatuksella. Vaikka joidenkin aiempien tutkimusten mukaan äidin työttömyys voi vaikuttaa nuorten psyykkiseen hyvinvointiin jopa positiivisesti, Varga ym. (2014, 5–6) havaitsivat tutkimuksessaan, että äidin joutilaisuus työttömänä ollessa voi johtaa lasten lisääntyneisiin psykosomaattisiin oireisiin ja masennusoireisiin. Tulosten perusteella sekä isän että äidin työttömyys on yhteydessä muun muassa nuorten yksinäisyyteen, ujouteen sekä alhaiseen itsetuntoon.

3.2.3 Työttömyyden yhteydet hyvinvoinnin eri osatekijöihin

Työ tarjoaa taloudellisen toimeentulon, tavoitteellista toimintaa ja esimerkiksi tavan järjestää ajankäyttöä, ja lisäksi se antaa ihmiselle eväitä henkilökohtaisen identiteetin rakentamiseen. Työttömyyden kohdatessa nämä työn tarjoamat, latenteiksi funktioiksi tai ominaisuuksiksi kutsutut asiat jäävät pois ihmisen elämästä, mikä voi johtaa psykososiaalisiin, psyykkisiin ja myös fyysisen terveyden ongelmiin. Työelämästä syrjäytyneillä on havaittu muun muassa elämään tyytyväisyyteen, koettuun terveydentilaan ja taloudelliseen tilanteeseen liittyviä hyvinvointiongelmia (ks. esim. Ek ym. 2004, 90). Työttömyyttä ja hyvinvointia koskevassa keskustelussa on korostettu, että erityisesti pysyvästi syrjäytyneet ovat alttiita työttömyyden negatiivisille hyvinvointivaikutuksille. Suomessa suurimmassa riskissä ovat pysyvästi syrjäytyneet miehet, joille on työttömyyden lisäksi kasautunut myös terveyteen ja toimentuloon liittyviä ongelmia; heistä pisimpään työttömänä olleiden

kokonaissairastavuus (mukaan lukien myös muun muassa työkyvyttömyyden ja kuolleisuuden) on selvästi suurempaa kuin muilla. Työttömyys on kuitenkin yhteydessä muidenkin kuin moniongelmaisten syrjäytyneiden hyvinvointiin: psyykkinen pahoinvointi, fyysinen sairastavuus ja jopa kuolemanvaara ovat kaikilla työttömillä suurempaa kuin työllisillä. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 52.)

Tutkimusten mukaan erityisesti työttömyyden pitkittyessä sillä on suuri merkitys yksilön hyvinvoinnille. (Airio & Niemelä 2013, 44; Ervasti 2004, 298–300.) Työttömäksi jääminen ja pitkään jatkunut työttömyys ennustavat suurta tuloköyhyysriskiä, ja suomalaisten pitkäaikaistyöttömien tuloköyhyysriski onkin Euroopan suurin heti Norjan jälkeen (Niemelä 2014, 309). Köyhyyden taas tiedetään jo itsessään olevan merkittävä ihmisten hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Böckermanin ja Ilmakunnaksen (2009, 164) tutkimuksessa havaittiin, että työttömien terveydentila oli huonommalla tasolla kuin työllisten, ja erityisesti pitkäaikainen työttömyys huononsi työttömien koettua terveyttä. Kalimon ja Vuoren (1992, 6) mukaan myös työttömyyden toistuvuudella on merkitystä työttömyyden hyvinvointivaikutusten kannalta. Monissa pitkittäistutkimuksissa on havaittu, että toistuvat aiemmat työttömyyskokemukset ennustavat masennusoireita myöhemmin elämässä (Mossakowski 2009, 1826). Strandh ym. (2014, 440) taas tuovat aiempiin tutkimuksiin viitaten esiin, että erityisesti nuorena koettu työttömyys on yhteydessä psyykkiseen oireiluun – kuten lisääntyneisiin masennusoireisiin – myöhemmällä iällä.

Työttömyys vaikuttaa siis erityisesti pitkittyessään yksilön hyvinvointiin erilaisten psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden välityksellä (Airio & Niemelä 2013, 44). Työttömyyden vaikutuksia hyvinvointiin on tutkittu paljon, ja useissa tutkimuksissa on päädytty samaan tulokseen: työttömyydellä on haitallisia vaikutuksia hyvinvoinnille (ks. esim. Airio & Niemelä 2013, 45; Böckerman & Ilmakunnas 2009, 161). Kortteisen ja Tuomikosken (1998, 40) mukaan yli puolet työttömistä kärsii erilaisista psyykkisen hyvinvoinnin ongelmista – kuten masentuneisuudesta, päättämättömyydestä, hermostuneisuudesta ja unettomuudesta – heti työttömyyden alussa. Työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä onkin tutkittu erityisen paljon psyykkisen hyvinvoinnin osalta. Tutkimuksissa on osoitettu, että työlliset voivat työttömiä paremmin useimpien psyykkistä hyvinvointia kuvaavien mittareiden valossa. Yhteyttä on tutkittu sekä pitkittäis- että poikkileikkaustutkimuksissa, ja työttömyyden negatiivinen vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin on tutkimusten mukaan selvä ja vahva. (ks. esim. Strandh ym. 2014, 440; Winefield, Tiggemann & Winefield 1991, 474; Winefield, Tiggemann & Winefield 1992a, 213.) Myös muutoksen työllisestä työttömäksi on todettu useissa kansainvälisissä tutkimuksissa saavan aikaan psyykkisen hyvinvoinnin

kokonaisvaltaista heikkenemistä (Mossakowski 2009, 1826). Koska psyykkinen hyvinvointi on moniulotteinen käsite, myös työttömyyden vaikutukset siihen ilmenevät monella eri tavalla – kuten itsetunnon ja itsearvostuksen laskuna. Työttömien psyykkisen hyvinvoinnin taso voi olla merkittävä tekijä siinä, miten työttömät ovat kykeneviä hakemaan uusia töitä. (Goldsmith, Veum & Darity 1997, 134–135). Winefield, Tiggemann ja Winefield (1992b, 307) toteavat aiempien tutkimusten osoittaneen, että työttömyyden vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin on yhteydessä myös siihen, miten työttömät ihmiset käyttävät vapaa-aikaansa. Heidän mukaansa työttömyydestä selviytyvät parhaiten ne, jotka ovat sitoutuneita tarkoitukselliseen vapaa-ajan aktiviteettiin ja säännöllisessä yhteydessä muidenkin ihmisten kuin omaan ydinperheeseen kuuluvien kanssa.

Työttömyydellä on kuitenkin monien tutkimusten mukaan vaikutusta myös fyysiseen hyvinvointiin. Työllisillä sekä fyysinen että psyykkinen hyvinvointi on paremmalla tasolla kuin työttömällä (Rotko ym. 2011, 49). Fyysisen hyvinvoinnin ongelmat ovat selvemmin yhteydessä työttömyyden kestoon kuin psyykkisen hyvinvoinnin ongelmat, jotka eivät yhtä lailla lisäänty työttömyyden pitkittyessä (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 40–41). Rotko ym. (2011, 49) toteavat Heponiemen ym. (2008) viitaten, että työttömyys saattaa olla kausaalisesti yhteydessä erilaisiin mielenterveysongelmiin sekä lisääntyneisiin itsemurhiin, ja varsinkin työttömyyden pitkittyessä sillä on vaikutusta myös fyysiseen sairastavuuteen. Myös kuolleisuudessa ja elinajanodotteessa on nähtävissä ero työllisten ja työttömien välillä; työllisillä suomalaisilla miehillä elinajanodote on noin kuusi vuotta korkeampi ja naisilla noin kaksi vuotta korkeampi kuin työttömällä, ja kuolleisuus – erityisesti itsemurhakuolleisuus – nousee merkittävästi työttömyyden pitkittyessä (Rotko ym. 2011, 49). Minelli, Pigini, Chiavarini ja Bartolucci (2014, 1) tarkastelivat tutkimuksessaan työllisyysstatuksen ja koetun terveyden välistä yhteyttä. Heidän tutkimuksensa osoitti, että lyhytaikaisissa työsuhteissa työskentelevät, ensimmäisen työpaikan etsijät sekä työttömät voivat huonommin kuin vakituisissa työsuhteissa olevat. Erityisesti tämä oli nähtävissä nuorten sekä miesten kohdalla. Työn menettäminen heikentää heidän mukaansa hyvinvointia muun muassa siksi, että työttömyys on stressiä aiheuttava kokemus, joka vaikuttaa myös taloudelliseen tilanteeseen ja voi johtaa jopa köyhyyteen. Työttömyyden on Minellin ym. mukaan havaittu olevan yhteydessä myös esimerkiksi sydänkohtauksen ja aivohalvauksen kohonneeseen riskiin, mielenterveysongelmiin sekä kohonneeseen kuolleisuusriskiin. Pitkittyessään työttömyys on yhteydessä lisäksi kohonneeseen itsemurhariskiin. Työn jatkumisen epävarmuus on myös yksi tekijä, joka voi heikentää hyvinvointia: sen on todettu lisäävän stressiä ja heikentävän psyykkistä hyvinvointia. (Minelli ym. 2014, 1–2.)

Työttömäksi jääminen on ihmiselle merkittävä muutos elämään, ja siitä myös useimmiten seuraa erilaisia ongelmia. Työttömäksi jäänyt joutuu pohtimaan muun muassa sitä, miten tulee jatkossa taloudellisesti toimeen sekä sitä, mitä tekee lisääntyneellä vapaa-ajalla. Lisäksi huolena on se, työllistyykö enää koskaan uudelleen. (Vesalainen & Vuori 1996, 1.) Työttömyyden voidaankin sanoa olevan uhka niin yksilön toimeentulolle kuin hyvinvoinnillekin (Airio & Niemelä 2013, 44). Kun tutkitaan työttömyyden hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia, lähtökohtana on tavallisesti ajatus siitä, että työllä on myönteinen merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle. Työttömyyttä tutkitaankin terveyden riskitekijänä. Ihmisen elämäntavat voivat muuttua työttömyyden kohdatessa, mikä voi edelleen johtaa terveyden ongelmiin (Kalimo & Vuori 1992, 6–7). Yksilön terveys voi heikentyä muun muassa taloudellisen toimeentulon heikentyessä ja vaikuttaessa esimerkiksi ravinnon laatuun (Airio & Niemelä 2013, 44). Niukka toimeentulo voi vaikeuttaa myös muun muassa tarvittavien terveyspalvelujen hankkimista. Tutkimuksissa on lisäksi havaittu, että huoli taloudellisesta tilanteesta voi aiheuttaa aivoille pysyvän stressitilan, joka taas voi vaikuttaa terveydentilaan, koska esimerkiksi kyky tehdä terveyden kannalta suotuisia elintapavalintoja voi stressitilan vuoksi olla heikentynyt. (Talala ym. 2014, 2192.) Työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta onkin selitetty muun muassa lähestymällä työttömyyttä sen yksilölle aiheuttaman stressitilanteen kautta; työttömyyden aiheuttamat pahoinvoinnin kokemukset – liittyen esimerkiksi turvattomuuden ja epäonnistumisen tunteisiin – saavat aikaan stressitilanteen, joka aiheuttaa yksilölle fyysisen terveyden ongelmia. Stressin voimakkuus riippuu siitä, miten tärkeää työ on ihmiselle. Jos omat elämäntavoitteet ovat vahvasti sidoksissa työhön, voi työttömäksi joutuminen aiheuttaa ihmiselle vakavan kriisin. (Kalimo & Vuori 1992, 7–8.) Olennaista työttömyyden kokemisessa on ihmisen oma arvio omasta tilanteestaan. Työttömyys ei siis välttämättä ole ihmiselle stressitilanne, jos hän ei itse koe työttömyydellä olevan merkitystä hänen hyvinvoinnilleen. Työttömyyden kokemiseen vaikuttaa sekä ulkoiset olosuhteet että yksilölliset ominaisuudet, mistä johtuen myös sen aiheuttamat ongelmat ilmenevät eri tavoin eri ihmisillä. (Vesalainen & Vuori 1996, 1–3.)

Gallie ja Marsh (1994, 15) toteavat Marshdenin (1975) tutkimuksen työttömien miesten elämästä osoittaneen työttömyyden olevan yksilölle turmeleva kokemus. Huoli uuden työn löytämisestä sekä taloudelliset ongelmat aiheuttivat työttömille keskittymisvaikeuksia ja myös vaikeuksia nauttia työlle vaihtoehtoista tekemisestä. Lisäksi työttömien havaittiin kärsivän muun muassa univaikeuksista ja ruokahaluttomuudesta. Työttömyyden pitkittyessä työttömät menettivät tunteen elämän tarkoituksellisuudesta ja jopa omasta identiteetistään. (Gallie & Marsh 1994, 15.) Työtön voi kokea saavansa työllisenä hänellä olleen arvostetun aseman tilalle negatiivisen, epäonnistumista korostavan leiman (Vesalainen & Vuori 1996, 3). Julkusen (2001, 265) mukaan on mahdollista, että työttömyys

aiheuttaa enemmän stigmaa sellaisissa maissa, joissa työttömyysaste on matala, kuin maissa, joissa työttömyys on yleisempää. Työttömyyden aiheuttama stigma voi riippua myös siitä, miten yleistä pitkäaikaistyöttömyys on yhteiskunnassa (Julkunen 2001, 265). Myös Minelli ym. (2014, 6) toteavat, että työttömänä oleminen on vähemmän stigmatisoivaa maissa, joissa työttömyys on yleisempää. Työttömyys voi aiheuttaa vähemmän stigmaa myös tilanteissa, joissa työttömyys on yhteiskunnassa yhtäkkisesti yleisemmällä tasolla – näin saattoi olla esimerkiksi 1990-luvun laman aikana Suomessa (Böckerman & Ilmakunnas 2009, 162). Työttömyys vaikuttaa hyvinvointiin siis vähemmän negatiivisesti silloin, kun ihminen elää ympäristössä, jossa työttömyysaste on korkea (Minelli ym. 2014, 6). Koska työ usein antaa elämälle tarkoituksen ja on erityisesti länsimaaisissa yhteiskunnissa vahvasti sidoksissa yksilön statuksen ja identiteetin rakentumiseen, työttömyys voi kuitenkin helposti johtaa tarkoituksettomuuden tunteisiin ja oman identiteetin menettämiseen (Jahoda 1982, 24–26).

Työttömyyden hyvinvointivaikutuksia tutkittaessa on otettava huomioon myös työttömyyden vaikutus ihmisen onnellisuuteen ja siihen, miten tyytyväinen ihminen on omaan elämäänsä. Tutkimusten mukaan työttömyys vähentää ihmisten onnellisuutta: työttömät ovat työllisiä onnettomampia, kun onnellisuutta arvioidaan subjektiivisilla mittareilla (ks. esim. Böckerman ja Ilmakunnas 2006, 159; Böckerman & Ilmakunnas 2009, 161). Böckerman ja Ilmakunnas (2006) tarkastelivat työttömyyttä ja subjektiivista hyvinvointia koskevassa tutkimuksessaan erityisesti työttömyyden merkitystä onnellisuudelle Suomessa. Heidän tutkimuksensa mukaan yksilön kokemana työttömyys vähentää tyytyväisyyttä elämäänsä, mutta sillä ei ole merkitsevää yhteyttä onnellisuuden kokemiseen, kun onnellisuuden mittaamisessa käytetään arviointiasteikkoa. Tulokset osoittivat, että työttömyys vaikuttaa onnellisuuteen kielteisesti silloin, kun onnellisuutta muutoinkin arvioidaan asteikolla heikoksi. Heillä, jotka arvioivat onnellisuuttaan asteikon mukaan korkeammille tasoille, työttömyydellä ei ollut nähtävissä merkitsevää yhteyttä onnellisuuteen. Työttömyysasteen nousulla ei havaittu olevan yhteyttä onnellisuuden keskimääräiseen tasoon, mikä on tutkijoiden mukaan ristiriidassa aiempien tutkimustulosten kanssa. Sen sijaan matalalla tulotasolla oli selvä negatiivinen yhteys sekä onnellisuuteen että siihen, miten tyytyväisiä tutkittavat olivat elämäänsä – rahalla näyttäisi siis olevan onnellisuuden kannalta suurempi merkitys kuin työllisyysstatuksella. Tutkijoiden mukaan voidaan kuitenkin sanoa, että myös työttömyys vähentää onnellisuutta, koska se on yhteydessä tulojen laskuun. (Böckerman & Ilmakunnas 2006, 159–164.)

Myös Clark ja Oswald (1994) tarkastelivat tutkimuksessaan sitä, ovatko työttömät ihmiset onnellisia vai onnettomia. Lisäksi he tutkivat sitä, aiheuttaako työttömyys vähemmän huolta nuorille kuin ikääntyneemmille, ja väheneekö työttömyyden aiheuttama ahdistus työttömyyden keston mukaan.

Heidän tutkimuksensa osoitti, että työttömillä oli kaksi kertaa suurempi keskiarvo psyykkisen ahdistuneisuuden kokemisessa kuin työllisillä. Työttömät olivat tulosten mukaan myös stressaantuneempia kuin työlliset. Työttömyyden aiheuttama ahdistus oli selvimmin nähtävissä korkeasti koulutettujen ryhmässä. Pitkään työttömänä olleilla oli vähemmän ahdistuneisuutta kuin hiljattain työttömäksi joutuneilla. Kaikissa ikäryhmissä hyvinvointi oli työttömillä huonommalla tasolla kuin työllisillä, mutta tulosten perusteella työttömyys huoletti nuoria vähemmän kuin ikääntyneempiä. Tähän voi tutkijoiden mukaan olla syynä esimerkiksi se, että nuorten kohdalla työttömyys on tavallista, eivätkä nuoret siitä syystä huolestu työttömyydestä samalla tavalla kuin ikääntyneemmät ihmiset. Vaikka tulokset osoittivat nuorten kärsivän työttömyydestä vähemmän kuin ikääntyneiden, myös heidän kohdallaan työttömyys on kuitenkin negatiivisesti yhteydessä hyvinvointiin ja onnellisuuteen. (Clark & Oswald 1994, 648–658.)

Itsetunto on myös yksi hyvinvoinnin osatekijä, johon on syytä kiinnittää huomiota tarkasteltaessa työttömyyden hyvinvointivaikutuksia. Goldsmith ym. (1997, 136) kuvaavat Rosenbergiin (1965) viitaten itsetunnon olevan moniulotteinen terveyden, taitojen, sosiaalisen kompetenssin, hyvyiden, ulkomuodon ja arvon kokemisen yhdistelmä. Vesalaisen ja Vuoren (1996, 5) mukaan ihminen, jolla on hyvä itsetunto, on myös tyytyväinen itseensä. Itsetunto on olennainen osa ihmisen psyykkistä hyvinvointia. Itsetunnon aste on altis erilaisille elämän muutoksille ja traumaattisille kokemuksille – näin ollen esimerkiksi työttömyys voi heikentää itsetuntoa (Goldsmith ym. 1997, 136). Työttömäksi joutuminen voi vaikuttaa ihmisen itsetuntoon sosiaalisen aseman menettämisen ja negatiivisen, epäonnistumista korostavan leiman saamisen myötä. Työtön voi kokea työn menettämisen johtuvan henkilökohtaisesta epäpätevyydestä, mikä taas voi johtaa siihen, että työtön kokee tyytymättömyyttä itseensä ja tuntee itsensä huonommaksi muihin verrattuna. (Vesalainen & Vuori 1996, 5–6.) Heidän tutkimuksensa osoitti, että se, miten merkityksellisenä ihminen kokee työn, on yhteydessä työttömänä koettuun itsetunnon vaihteluun. Työn merkitykselliseksi kokevat arvioivat itsetuntonsa yleisemmin kielteisesti, ja heillä esiintyy myös epäonnistumisen ja arvottomuuden tunteita enemmän. (Vesalainen & Vuori 1996, 52.)

Työttömyyden ja terveyden välistä suhdetta on tutkittu myös erityisesti nuorisotyöttömyyden osalta. Pattersonin (1997, 261) mukaan nuoruusiän ainutlaatuisen kehitysvaiheen vuoksi nuorilla ja ikääntyneemmillä työttömyyden kokemus on erilainen, ja tämän vuoksi nuorten ja ikääntyneiden työttömyyttä ja sen hyvinvointivaikutuksia tulisikin tutkia erillään toisistaan. Lisäksi on tärkeää tutkia työttömyyden vaikutuksia erityisesti psyykkiseen hyvinvointiin nuorten siirtymäkohdassa aikuisuuteen, koska varhainen aikuisuus on jakso, jolloin esimerkiksi masennusoireita alkaa

tyypillisesti ilmetä (Mossakowski 2009, 1826). Ihmisen kasvu nuoresta aikuiseksi on yhteiskuntaan sosiaalistumisen kannalta erittäin tärkeä elämänvaihe (Ek ym. 2004, 24), ja onnistunut siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen on riippuvainen siitä, saavuttaako nuori toiveidensa mukaisen ammatillisen identiteetin (Goldsmith ym. 1997, 137). Työmarkkinoihin kiinnittymisen epäonnistuminen voi johtaa nuorten kohdalla omanarvontunteen heikentymiseen (Goldsmith ym. 1997, 137). Myös Virtanen (2006, 153) toteaa, että nuorena koetulla työttömyydellä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia: nuorena etsitään omaa paikkaa yhteiskunnassa, ja palkkatyön yhteiskunnassa työelämään kiinnittymisellä on suuri merkitys. Työ antaa nuorelle kannustimen myös mielekkääseen ja tarkoitukselliseen vapaa-ajan käyttöön.

Kalimon ja Vuoren (1992, 18) mukaan nuorten työttömyyttä ja hyvinvointia tarkastelevissa tutkimuksissa on saatu toisistaan poikkeavia tuloksia. Yhden näkökulman mukaan työssä oleminen kehittää sekä nuorten persoonallisuutta että terveyden voimavaroja, mutta työttömyydellä ei ole merkittävää vaikutusta nuorten terveydelle. Työllistymisellä ja työssä olemisella katsotaan olevan myönteinen vaikutus nuoren sosiaaliseen kehitykseen ja identiteetin rakentumiseen sekä terveyteen ja hyvinvointiin kokonaisvaltaisesti (Johansson ym. 1997, 45). Toisen näkökulman mukaan nuorten työttömyydellä taas on suuri merkitys terveydelle: työttömyys lisää fyysistä ja psyykkistä oireilua nuorilla ja johtaa muun muassa lisääntyneeseen alkoholin ja päihteiden käyttöön (Kalimo & Vuori 1992, 18). Muun muassa Hammeriin (1992) viitaten Johansson ym. (1997, 31) toteavat, että tutkimustulokset nuorten työttömyyden ja alkoholin ja päihteiden käytön välisistä yhteyksistä ovat kuitenkin ristiriitaisia. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että asiaa on tarkasteltu enimmäkseen poikkileikkaustutkimuksissa, joissa ei välttämättä ole kontrolloitu nuorten aiempaa alkoholin ja päihteiden käyttöä – tai sitten työttömiä nuoria ei ole verrattu suhteessa työllisiin nuoriin, jolloin ei voida saada oikeaa kuvaa siitä, onko nimenomaan työttömyydellä vaikutusta päihteiden ja alkoholin käyttöön (Johansson ym. 1997, 31).

Nuorisotyöttömyys ja siihen liittyvä syrjäytyminen muodostui keskeiseksi yhteiskunnalliseksi ongelmaksi Suomessa 1990-luvulla (Johansson ym. 1997, 1), kun talouden taantuman myötä myös nuorten työttömyys kohosi nopealla tahdilla. Tuolloin Suomessa myös alettiin tutkia nuorisotyöttömyyttä enemmän. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Australiassa nuorisotyöttömyyttä tutkittiin paljon jo 1980-luvulla. Tutkimuksissa nuorten työttömyydellä havaittiin olevan yhteys moniin hyvinvoinnin puutteisiin, muun muassa fyysiseen sairastavuuteen, psyykkisiin ja sosiaalisiin ongelmiin sekä syrjäytymiseen. Ongelmien havaittiin kasautuvan erityisesti niille nuorille, jotka ovat jo lähtökohtaisesti heikommassa sosiaalisessa asemassa. (Johansson ym. 1997, 1.) Varga, Piko ja

Fitzpatrick (2014, 2) toteavat, että useissa tutkimuksissa on havaittu yhteys perheen heikon sosioekonomisen statuksen ja nuorten alhaisemman psyykkisen hyvinvoinnin välillä. Perheen sosioekonomisella statuksella on heidän mukaansa vaikutusta myös nuorten ujouteen: heikomman sosioekonomisen statuksen omaavien perheiden nuoret ovat selvästi ujompia kuin nuoret, joiden perheet ovat paremmassa sosioekonomisessa asemassa.

Nuorten työttömyyttä ja hyvinvointia koskevissa poikkileikkaustutkimuksissa on usein keskitytty työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin väliseen yhteyteen. Näissä tutkimuksissa on havaittu, että työttömyydellä on vaikutusta sekä psyykkisten oireiden kehittymiseen että niiden lisääntymiseen. Työttömyys saa nuorilla usein aikaan myös ongelmia elämänhallinnassa ja tavoitteiden asettamisessa, sillä se vaikuttaa nuorten itsetuntoon ja -tuntemukseen. Sen sijaan nuorten työttömyyden ja fyysisen terveyden välistä yhteyttä on tutkittu vain vähän, eikä niiden välillä ole voitu osoittaa olevan suoraa yhteyttä. (Johansson ym. 1997, 28, 50.) Nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä tarkastelevissa tutkimuksissa on tähänkin päivään mennessä keskitytty suurelta osin nuorten psyykkiseen hyvinvointiin, ja muita hyvinvoinnin osa-alueita koskevaa tutkimusta on tehty verrattain vähän.

3.2.4 Sukupuolierot työttömyyden ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä

Ek ym. (2004, 90) havaitsivat tutkimuksessaan, että työelämästä syrjäytyneiden hyvinvointiin liittyvissä ongelmissa oli nähtävissä sukupuolieroja. Naisilla lasten saaminen oli yhteydessä työelämästä syrjäytymiseen, miehillä taas esimerkiksi yksin asuminen, lapsettomuus ja mielenterveyden ongelmat. Vesalainen ja Vuori (1996, 10) toteavat Mini-Suomi -tutkimuksen tuloksiin viitaten, että työttömyyden, sukupuolen ja psyykkisten oireiden välillä on osoitettu olevan selvä yhteys: työttömät miehet kokivat terveytensä huonommiksi kuin naiset, ja työttömillä miehillä psyykkisten oireiden kokeminen oli selvästi yleisempää kuin työllisillä miehillä. Naisilla psyykkisten oireiden kokemisessa ei sen sijaan ollut eroa työttömien ja työllisten välillä (Vesalainen & Vuori 1996, 10). Myös Julkunen (2001, 264) toteaa, että aiemmat tutkimukset työttömyyden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisestä yhteydestä ovat osoittaneet naisten sopeutuvan työttömyyteen miehiä paremmin. Tähän voi olla syynä esimerkiksi se, että naisilla on laajemmat sosiaaliset verkostot, joilta saa tukea, ja naiset pysyvät useammin niin sanotusti aktiivisina tekijöinä myös työttömyyden kohdatessa kuin miehet. Toisaalta syynä voi olla myös se, että naisilla on tavallisesti matalampi palkkataso ja suppeammat uramahdollisuudet kuin miehillä, ja näin ollen naiset eivät koe työssä olemista yhtä merkityksellisenä kuin miehet. (Julkunen 2001, 264.)

Ervastin (2004, 300) mukaan se, että naisille perhe on selvemmin työtä tärkeämpää kuin miehille, selittää osaltaan sitä, miksi työttömyys vaikuttaa naisten hyvinvointiin vähemmän kuin miesten. Miehille työn menettäminen voi olla vaikeampaa, koska heillä perheeseen sitoutuminen ei korvaa työn tarjoamia asioita samalla tavalla kuin naisilla. Winefieldin ym. (1991, 484) mukaan mahdollinen selitys sukupuolieroille on se, että miehet kokevat työttömyydestä enemmän sosiaalisia paineita kuin naiset. Toisaalta työttömyyteen liittyvien sukupuolierojen tutkimus ei ole tuottanut pelkästään yhdenmukaisia tuloksia, sillä osassa tutkimuksia ei ole havaittu merkittäviä eroja sukupuolten välillä. On kuitenkin saatu näyttöä siitä, että perinteiset sukupuoliroolit – kuten se, että mies on perheen pääelättäjä – vaikuttavat työttömyyden kokemiseen erityisesti niin, että miehille työttömyyden kokemus on vaikeampi kuin naisille. (Ervasti 2004, 300.) Minellin ym. (2014, 8) tutkimuksen mukaan työn lyhytaikaisuus ja työttömyys heikensivät merkittävästi miesten hyvinvointia verrattuna vakituisesti työskenteleviin, kun taas naisilla työn lyhytaikaisuudella ei ollut merkitystä – ainoastaan työttömyys näkyi naisten kohdalla hyvinvointia heikentävänä tekijänä verrattuna vakituisesti työskenteleviin.

3.3 AIEMMAT TUTKIMUKSET NUORTEN TYÖTTÖMYYDEN JA HYVINVOINNIN VÄLISISTÄ YHTEYKSISTÄ

Nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä on siis tutkittu paljon erityisesti psyykkisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Aiempaa tutkimustietoa löytyy runsaasti työttömyyden vaikutuksista esimerkiksi nuorten itsetuntoon, stressin määrään sekä psyykkisiin ongelmiin (kuten masennusoireisiin). Myös työttömyyden aiheuttamaa passivoitumista ja sen seurauksia nuorten kohdalla on tarkasteltu useissa aiemmissa tutkimuksissa. Paljon on tutkittu myös sitä, onko nuorilla työllisyysstatuksen ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä eroja sen mukaan, ovatko nuoret työttömiä, työllisiä mutta epätyytyttävässä työssä vai työllisiä ja tyytyväisiä työhönsä. Lisäksi tutkimuksissa on tarkasteltu muun muassa sitä, miten työttömyyden yhteys nuorten hyvinvointiin vaihtelee työttömyyden keston mukaan. Sukupuolten välisiä eroja nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä on niin ikään tutkittu paljon, kuten myös ikäryhmien (nuoret ja vanhemmat) välisiä eroja. Lisäksi aiempaa tutkimustietoa löytyy muun muassa siitä, onko nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä kyse valikoitumisesta vai onko yhteyksissä nähtävissä syy-seuraussuhteita sekä siitä, onko yhteiskunnan talouskriiseillä vaikutusta nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin väliin yhteyksiin. Nuorille kohdistettujen työllistymiseen tähtäävien interventioiden

vaikutusta työttömyyden ja hyvinvoinnin välisiin yhteyksiin on myös tutkittu, samoin kuin sitä, onko nuorten työttömyyden taustalla olevilla syillä merkitystä työttömyyden hyvinvointivaikutuksiin.

Vähemmälle tutkimukselle nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisten yhteyksien osalta on jäänyt esimerkiksi nuorten hyvinvoinnin määrittäjien monipuolinen tarkastelu työttömyyden ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä, sillä kuten edellä mainittiin, tutkimukset ovat tähän mennessä paljolti keskittyneet tarkastelemaan työttömyyden vaikutuksia vain nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Nuorten fyysisen terveyden osa-alueet tai esimerkiksi hyvinvointiin kiinteästi liittyvä onnellisuus ovat jääneet aiemmissa tutkimuksissa melko vähälle huomiolle. Myöskään työttömyyden vaikutuksista nuorten tulevaisuudenuskoon ei juurikaan ole aiempaa tutkimustietoa.

Useissa työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä tarkastelevissa tutkimuksissa on keskitytty erityisesti työttömyyden vaikutuksiin nuorten itsetunnon. Vesalaisen ja Vuoren (1996, 6) mukaan aiemmissa tutkimuksissa on havaittu keski-ikäisiä ja nuoria työttömiä vertailtaessa, että keski-ikäiset ovat kokeneet itsetuntonsa paremmaksi kuin nuoret. Sen sijaan psyykkisten oireiden, kuten stressioireiden, esiintyminen on ollut vähäisempää nuorilla (15–24-vuotiailla) kuin vanhemmilla (30–49-vuotiailla) (Vesalainen & Vuori 1996, 9). Goldsmith ym. (1997, 134–136) havaitsivat nuorten työttömyyden ja itsetunnon välistä yhteyttä tarkastelevassa tutkimuksessaan, että työttömyys oli nuorten naisten itsetunnon haitallista – sen sijaan nuorilla miehillä työttömyyden ja itsetunnon välillä ei havaittu yhteyttä. Kuitenkin työttömyyden pitkittyminen aiheutti sekä nuorille miehille että naisille itsetunnon heikentymistä. Rowley ja Feather (1987) tarkastelivat tutkimuksessaan työttömyyden vaikutuksia suhteessa ikään sekä työttömyyden kestoon australialaisilla miehillä. Tutkittavat jaettiin ikäryhmiin 15–24-vuotiaat ja 30–49-vuotiaat. Tutkimuksessa havaittiin eroja ryhmien välillä: ikääntyneempien ryhmällä oli enemmän psyykkistä stressiä, mutta parempi itsetunto ja vahvempi sitoutuneisuus työhön kuin nuorempien ryhmällä. Taloudelliset paineet kasvoivat työttömyyden pitkittyessä ikääntyneempien ryhmällä, mutta samaa ei ollut havaittavissa nuorempien ryhmässä. Molemmissa ryhmissä itsetunto laski ja psyykkinen stressi lisääntyi sitä mukaa, mitä pidempään työttömyys kesti. Lisäksi työttömät kokivat ajankäyttönsä sitä tarkoituksettomammaksi ja strukturoitumattommaksi, mitä pidempään he olivat olleet ilman työtä. Sen sijaan työnhaun aktiivisuus ei vähentynyt työttömyyden pitkittyessä – nuorempien ryhmässä se päinvastoin kasvoi työnhaun menetelmien lisääntyessä. Tutkijat toteavat, että ikääntyneemmillä ihmisillä – olivat he sitten työllisiä tai työttömiä – saattaa esiintyä ylipäätään enemmän psyykkistä stressiä ja toisaalta heillä saattaa yleisesti parempi itsetunto ja vahvempi sitoutuneisuus työhön kuin nuoremmilla, mikä voisi selittää tutkimuksen tuloksia ainakin osittain. (Rowley & Feather 1987, 323–330.)

Julkunen (2001) tarkasteli tutkimuksessaan suomalaisten, tanskalaisten, islantilaisten, norjalaisten, ruotsalaisten ja skotlantilaisten työttömien nuorten erilaisia selviytymismalleja sekä eri selviytymismallien yhteyttä psyykkiseen hyvinvointiin. Hänen mukaansa työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä merkittävää on se, miten ihminen selviytyy työttömyydestä. Selviytymismalleja on useita erilaisia, ja työttömyydestä selviytyminen riippuu esimerkiksi ihmisen resursseista, iästä, sukupuolesta ja taloudellisesta tilanteesta. Sillä, miten työttömät ihmiset käyttävät aikaansa, on merkitystä työttömyyden hyvinvointivaikutusten kannalta; ne työttömät, joilla on merkityksellistä tekemistä ja jotka ovat säännöllisesti yhteydessä muidenkin kuin omaan ydinperheeseen kuuluvien ihmisten kanssa – eli jotka toteuttavat aktiivisia selviytymismalleja – selviytyvät työttömyydestä parhaiten. Näitä aktiivisia selviytymismalleja toteuttavat erityisesti nuoret, korkeasti koulutetut ja naimisissa olevat perheelliset ihmiset. (Julkunen 2001, 263–264.) Julkunen tutkimus osoitti, että nuoret selviytyvät työttömyydestä yleensä ottaen hyvin, mutta maakohtaisia eroja on kuitenkin paljon. Nuoret – erityisesti miehet – kokivat työttömänä olemisen lisäävän aikaa perheelle, ystäville ja harrastuksille. Suurin osa vastaajista ei kokenut itseään erityisen eristäytyneeksi eikä itsetuntonsa heikentyneen työttömyyden vuoksi. Naiset kokivat miehiä enemmän sekä eristäytymisen tunteita että itsetunnon heikkenemistä. (Julkunen 2001, 268–269.) Myös Goldsmithin ym. (1997, 151) tutkimuksessa havaittiin, että työttömyys heikentää nuorten naisten itsetuntoa merkittävästi sitä mukaa, mitä pidemmäksi työttömyysaika kasvaa. Toisaalta myös työorientoituneilla nuorilla miehillä havaittiin yhtäläinen työttömyyden vaikutus itsetuntoon (Goldsmith ym. 1997, 151).

Julkunen (2001, 264) tuo esille, että jotkin tutkimukset ovat osoittaneet esimerkiksi työttömyyteen liittyvien sosiaalisten paineiden olevan vähäisempiä nuorilla kuin keski-ikäisillä, ja että nuoret myös selviytyvät työttömyydestä paremmin kuin keski-ikäiset. Johanssonin ym. (1997, 4) mukaan nuorten kohdalla työttömäksi jääminen voi olla myös helpotus: pitkän kouluputken jälkeen ei tarvitsekaan heti siirtyä työelämään. Ajatukset tulevasta ammatista saattavat nuorilla olla vielä selkiytymättömiä, mikä voi saada työttömyysajan tuntumaan tarpeelliselta mietintätauolta. Goldsmith ym. (1997, 139–140) toteavat, että työttömäksi jäämisellä voi olla merkittävämpiä psyykkisiä vaikutuksia ikääntyneemmille kuin nuorille, koska ikääntyneemmät työntekijät saattavat olla sitoutuneempia työhönsä, ja heillä on usein myös vakiintunut asema yhteisössä sekä enemmän työssä vaadittavaa erityisosaamista. Toisaalta joissakin tutkimuksissa on saatu päinvastaisia tuloksia; Julkunen (2001, 264) toteaa Coffieldin (1987) tutkimuksen osoittaneen, että työttömyyden aiheuttama taloudellinen kriisi vaikuttaa eniten juuri nuoriin. Työttömyys vaikuttaa nuoriin haitallisemmin kuin

ikääntyneempiin ihmisiin, koska se vaikuttaa tulojen menetyksiin myös tulevaisuudessa (Böckerman & Ilmakunnas 2006, 160).

Kaikilla nuorilla työttömyyden haitalliset vaikutukset eivät kuitenkaan tule heti tai ollenkaan näkyviin. Jos työttömyys pitkittyy, on kuitenkin todennäköistä, että se vaikuttaa muun muassa nuoren itsearvostukseen, ongelmatilanteista selviytymiseen sekä aktiivisuuden ja yrittämisen vähenemiseen, mikä taas voi johtaa nuoren kehittymisen hidastumiseen tai pysähtymiseen sekä syrjäytymiseen yhteiskunnasta. (Johansson ym. 1997, 4, 47.) Nuoret kärsivät kasvavasta eriarvoisuudesta, jos he eivät löydä työtä ja työttömyys pitkittyy (Minelli ym. 2014, 8). Eriarvoisuus näkyy esimerkiksi tulotason eriarvoisuutena, ja Böckerman, Johansson, Helakorpi ja Uutela (2009, 422) havaitsivat tulojen eriarvoisuuden ja terveyden välistä yhteyttä tarkastelevassa tutkimuksessaan, että alle 30-vuotiailla eriarvoisuus on yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin. Heidän tutkimustulostensa mukaan tulotason eriarvoisuuden kasvulla on vain hieman – tai ei ollenkaan – vaikutusta koko väestön hyvinvointiin, mutta nuorten psyykkisen hyvinvoinnin ja tulotason eriarvoisuuden välisen yhteyden lisäksi naisten kohdalla havaittiin yhteyksiä fyysisen terveyden ja tulotason eriarvoisuuden välillä. He toteavat eriarvoisuuden haitallisten hyvinvointivaikutusten olevan kuitenkin kontekstisidonnaisia. (Böckerman ym. 2009, 435-436.)

Hammer (2000) tarkasteli tutkimuksessaan työttömien pohjoismaalaisten nuorten sosiaalista integraatiota ja ulkopuolelle jäämistä sekä sitä, miten nämä sosiaaliset prosessit ovat yhteydessä nuorten psyykkisen hyvinvoinnin ongelmiin. Tutkimuksessa havaittiin, että psyykkisen hyvinvoinnin ongelmien määrä ei ollut yhteydessä työttömyyteen missään tutkimusmaassa. Suurimmassa osassa maita onnistunut sosiaalinen integraatio tasoitti psyykkisiä oireita, kun taas ulkopuolelle jääminen oli yhteydessä lisääntyneisiin psyykkisiin oireisiin. Tulokset eivät kuitenkaan antaneet tukea sille, että työttömyys olisi yhteydessä ulkopuolelle jäämiseen nuorten kohdalla. (Hammer 2000, 53–54.) Vanhempien koulutustaso ei ollut yhteydessä nuorten psyykkisen hyvinvoinnin ongelmiin missään tutkimusmaassa, mutta sen sijaan vanhempien työttömyydellä ongelmiin oli merkitsevä yhteys. Tuloksissa havaittiin merkittäviä eroja sukupuolten välillä: kaikissa tutkimusmaissa naisilla oli enemmän psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia, mutta toisaalta sosiaalinen tuki tasoitti psyykkisiä oireita merkitsevästi enemmän naisilla kuin miehillä. Erityisesti Suomessa naiset raportoivat enemmän psyykkisiä oireita, jotka olivat yhteydessä työttömyyden aiheuttamiin negatiivisiin kokemuksiin, kuten ulkopuolelle jäämiseen. Ulkopuolelle jäämisen tunne oli kaikissa maissa vahvimmin yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin. Niin ikään työttömyyden kestolla ja työttömyydestä selviämällä oli merkittävä vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin kaikissa maissa.

Työttömyydellä sinänsä ei havaittu olevan selvää yhteyttä psyykkisen hyvinvoinnin ongelmiin, mutta taloudelliset ongelmat olivat niihin merkitsevästi yhteydessä. Syy-seuraussuhteista ei voitu kuitenkaan päätellä tulosten perusteella mitään. Yhteenvetona tutkija toteaa, että tulokset antavat viitteitä haitoista, jotka korreloivat vahvasti työttömyyden, taloudellisten ongelmien, psyykkisen hyvinvoinnin ongelmien sekä ulkopuolelle jäämisen välillä. Tuloksissa havaittiin myös kulttuurisia eroja eri maiden välillä; maissa, joissa työttömille tarjottu sosiaaliturva on kattava, työttömät selviävät työttömyydestä paremmin, mikä taas osaltaan vähentää psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia. (Hammer 2000, 57–62.) Myös Rowley ja Feather (1987, 330) toteavat, että yhdessä kulttuurissa löydetty havainnot työttömyyden ja hyvinvoinnin välisestä suhteesta eivät välttämättä päde toisissa kulttuureissa, sillä valtiot käsittelevät työttömyysongelmaa hyvin eri tavoin ja työttömyyteen liittyvät haitat ilmenevät eri tavalla eri kulttuureissa.

Työttömyyskeskusteluissa on jo 1970-luvulta lähtien pelätty, että työttömyys passivoi nuoria ja johtaa niin psyykkisiin kuin muihinkin ongelmiin. Virtasen (2006, 153–154) työttömyyden vaikutuksia suomalaisten nuorten ajankäyttöön tarkastelevan tutkimuksen tulokset osoittivatkin, että työttömyys näkyy nuoren elämässä passiivisempänä ajankäyttönä, ja hän toteaa artikkelissaan, että myös aiempien työttömyystutkimusten tulosten perusteella työttömyydellä on selvästi passivoiva vaikutus ajankäyttöön. Työttömyys vaikuttaa ajankäyttöön joko suoraan tai välillisesti esimerkiksi heikon taloudellisen tilanteen kautta; taloudellista panostusta vaativien aktiviteettien osuus työttömien nuorten ajankäytössä on vähentynyt ja ”ilmaiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen” käytetty aika taas lisääntynyt parissa vuosikymmenessä. 1980-luvulla oli nähtävissä, että työttömät olivat ajankäytön suhteen ylipäättään aktiivisempia työllisiin verrattuna. Tuolloin myös sukupuolierot ajankäytössä olivat selkeämmät: nuoret miehet olivat naisia passiivisempia vapaa-ajallaan. Erot ovat tähän päivään mennessä kaventuneet, mutta edelleen nuoret naiset ovat jonkin verran aktiivisempia kuin miehet, ja erityisesti työttömien miesten kohdalla vapaa-ajan passiivisuus korostuu muihin verrattuna. On huomattava, että työttömyyden kestolla ei näytä nuorten kohdalla olevan merkitystä ajankäytön kannalta. Tutkimuksissa passiivisuuden selittäjäksi on noussut työttömänä oleminen ylipäättään, riippumatta sen kestosta. Pitkittynyt työttömyys voi kuitenkin aiheuttaa muita ongelmia – pitkään työttömänä ollut nuori ei välttämättä sopeudukaan enää helposti ajankäytön hallintaa vaativaan työkuultuuriin. Työttömällä on myös vaara leimautua laiskaksi tai aloitekyvyttömäksi, jos työttömyys pitkittyy. (Virtanen 2006, 154–164.) Virtanen (2006, 163) toteaa, että työttömien nuorten passiivisuutta voi selittää esimerkiksi tulevaisuuden odotusten merkitys: monilla nuorilla on nykyisessä yhteiskunnassamme heikot odotukset työn saannista ja työn pysyvyydestä, ja epävarma tulevaisuus voi saada aikaan turhautuneisuutta, mikä taas vaikuttaa suoraan myös ajankäytön

passivoitumiseen. Työttömyyden passivoivan vaikutuksen havaitsi Marie Jahoda jo 1930-luvulla, ja edelleen sitä voidaan pitää yhtenä työttömyyden keskeisistä ongelmista. Näin siitä huolimatta, että nuorille työttömille on kohdistettu passivoitumisen ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi erilaisia työvoimapolitiittisia aktivointitoimenpiteitä. (Virtanen 2006, 153–165.)

Feather ja Bond (1983) tarkastelivat työttömien ja työllisten yliopistosta valmistuneiden nuorten ajankäyttöä ja tarkoituksenmukaista toimintaa. Tutkimuksessa havaittiin, että työttömillä nuorilla ajankäyttö oli vähemmän organisoitua ja tarkoituksenmukaista, ja heillä oli lisäksi enemmän masennusoireita ja heikompi itsetunto verrattuna työllisiin nuoriin. Niillä työttömillä, jotka pitivät työllisyyttä tärkeänä, oli enemmän haasteita ajankäytössä verrattuna niihin työttömiin, joille työllisyys ei ollut yhtä merkityksellistä. Niin ikään työttömillä, joille työ oli tärkeää, oli todennäköisemmin huonompi itsetunto ja enemmän masennusoireita kuin niillä, joille työ oli vähemmän tärkeää. Naisille työ oli tulosten perusteella merkityksellisempää ja heillä oli enemmän rutiineja elämässään, mutta toisaalta heillä oli huonompi itsetunto verrattuna miehiin. Sekä työllisillä että työttömillä strukturoitu ja tarkoituksenmukainen ajankäyttö oli positiivisesti yhteydessä itsetuntoon ja negatiivisesti yhteydessä masennusoireisiin. Kokonaispisteissä itsetunnon kohdalla ei kuitenkaan havaittu merkitsevää eroa työttömien ja työllisten välillä, mikä voi tutkijoiden mukaan selittyä sillä, että otos koski vasta valmistuneita yliopisto-opiskelijoita; valmistuneille nuorille on todennäköisesti aiempien opintoihin liittyvien saavutustensa myötä kehittynyt hyvä itsetunto – joka on sitten pysynyt samalla tasolla myös työttömyyden kohdatessa. (Feather & Bond 1983, 241–251.) Tutkijoiden mukaan tulokset antavat tukea Jahodan deprivaatioteorian latenttien funktioiden merkitykselle, mutta toisaalta ulottuvat myös deprivaatioteoriasta laajemmalle. He toteavat, että se, miten ihmiset käyttävät aikaansa ja kuinka merkitykselliseksi he kokevat sen, riippuu ihmisen persoonasta ja yksilöllisistä elämäkokemuksista – ei pelkästään työllisyysstatuksesta. Ajankäyttö ja merkityksellisyyden tunne ovat siis yhteydessä useisiin tekijöihin, jotka saattavat osaltaan jopa tasoittaa työllisyyden tai työttömyyden vaikutusta. Jotta deprivaatioteoriaa saataisiin testattua optimaalisesti, pitäisikin tutkia pitkittäistutkimuksen menetelmin ihmisiä, jotka siirtyvät työllisistä työttömiksi ja toisinpäin. Lisäksi tutkimuksissa pitäisi ottaa huomioon muitakin elämän osa-alueita kuin kysymyksen työllisyydestä ja työttömyydestä. (Feather & Bond 1983, 241–243, 250.)

Myös Winefield ym. (1992b) tarkastelivat tutkimuksessaan työllisten ja työttömien nuorten vapaa-ajan käyttöä ja psyykkistä hyvinvointia. Heidän tutkimuksensa mukaan työttömät nuoret viettivät suhteessa enemmän vapaa-aikaansa tekemättä erityisesti mitään kuin työlliset nuoret. Työttömien nuorten kohdalla vapaa-ajan vietto tarkoituksellisen tekemisen ja muiden ihmisten parissa oli

positiivisesti yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin. Sama yhteys oli nähtävissä myös niiden nuorten kohdalla, jotka olivat tyytymättömiä työhönsä. Tämän perusteella voidaan tutkijoiden mukaan sanoa, että tarkoituksellinen vapaa-ajan toiminta voi toimia niin sanottuna puskurina sekä työttömyyden että epätyytyttävän työn aiheuttamasta stressistä selviytymisessä. (Winefield ym. 1992b, 307.) Myös Goldsmith ym. (1997, 147) pitävät mahdollisena, että työttömänä ollessa ajan käyttäminen tarkoituksenmukaiseen toimintaan – kuten vapaaehtoistyöhön – ja itseensä panostamiseen todennäköisesti parantaa työttömän omanarvontunnetta. Heidän tutkimuksessaan osalla tutkittavista nuorista naisista, joilla oli ollut aikaisempia työttömyyskokemuksia, oli merkittävästi parempi itsetunto verrattuna nuoriin naisiin, jotka olivat samanaikaisesti olleet työllistettyinä. Tätä selitettiin sillä, että naiset olivat todennäköisesti käyttäneet työttömyysaikaansa osallistumalla itseä kehittäviin aktiviteetteihin. (Goldsmith ym. 1997, 147.) On kuitenkin huomattava, että kaikilla työttömillä nuorilla ei esimerkiksi taloudellisten resurssien puutteen vuoksi aina ole mahdollisuuksia osallistua aktiviteetteihin, jotka edistäisivät heidän hyvinvointiaan (Woodgate & Skarlato 2014, 7).

Nuorten työttömyyden hyvinvointivaikutuksia on tutkittu myös globaalien ja yhteiskunnallisten talouskriisien näkökulmasta. Pfoertner ym. (2014, 961) havaitsivat yhteiskunnan talouskriisin vaikutuksia nuorten psyykkiseen hyvinvointiin tarkastelevassa tutkimuksessaan, että 2000-luvun lopun talouskriisin aiheuttama nuorisotyöttömyyden kasvu ei vaikuttanut nuorten psyykkiseen hyvinvointiin – joissakin maissa nuorten hyvinvointi on jopa parantunut talouden taantumien aikana. He tuovat esiin myös muissa tutkimuksissa havaitut talouden taantumien positiiviset vaikutukset ihmisten hyvinvointiin: erityisesti lyhytaikaisesti työllisyyteen vaikuttava talouden taantuma voi jopa parantaa ihmisten hyvinvointia, kun muun muassa vapaa-aika lisääntyy ja työn aiheuttama stressi vähenee. Myös lapset voivat hyötyä vanhempien lyhytaikaisesta työttömyydestä. (Pfoertner ym. 2014 962, 966.) Pfoertner ym. (2014, 962) tuovat kuitenkin esiin, että laman aiheuttamat taloudelliset paineet ja negatiiviset vaikutukset vanhempien psyykkiseen hyvinvointiin olivat riskitekijöitä lasten psyykkiselle hyvinvoinnille. Minelli ym. (2014, 2) toteavat, että erityisesti pitkittyneen työttömyyden havaittiin aiheuttavan negatiivisia vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin talouskriisin aikana Espanjassa. Taloussuhdanteiden vaihtelun aiheuttama nuorisotyöttömyysasteen vaihtelu ei kuitenkaan näyttäisi niinkään vaikuttavan nuorten psyykkiseen hyvinvointiin, mutta sen sijaan sekä yhteiskunnan välittömän taloustilanteen sekä työmarkkinoilla vallitsevan tilanteen on havaittu vaikuttavan nuorten hyvinvointiin, sillä ne yhdessä määrittävät nuorten tulevaisuuden työnäkymiä; maissa, joissa on korkeampi absoluuttinen nuorisotyöttömyysaste, nuorilla on suurempi riski psyykkisen hyvinvoinnin ongelmiin. (Pfoertner ym. 2014, 961, 965–966.)

Työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä on tutkittu nuorten kohdalla paljon myös erottelemalla työlliset niihin, jotka ovat tyytyväisiä työssään tai jotka ovat saaneet laadultaan hyvän työn sekä niihin, jotka eivät ole työssään tyytyväisiä tai ovat päätyneet laadultaan huonompaan työhön. Winefield ym. (1992b, 308) toteavat tutkimustulostensa osoittaneen johdonmukaisia eroja psyykkisessä hyvinvoinnissa eri ryhmien välillä: työhönsä tyytyväiset nuoret voivat paremmin kuin työhönsä tyytymättömät ja työttömät nuoret. Niin ikään he toteavat, että tulosten perusteella työhönsä tyytymättömien nuorten ryhmä voi yhtä huonosti kuin työttömien ryhmä. He tuovat esiin, että erot ryhmien välillä johtuivat ennemminkin siitä, että työhönsä tyytyväisten hyvinvointi parantui kuin siitä, että kahden muun ryhmän hyvinvointi olisi heikentynyt. (Winefield ym. 1992b, 308.) Tutkimustulokset osoittivat, että työhönsä tyytyväiset nuoret olivat merkittävästi vähemmän masentuneita ja heidän mielialansa oli positiivisempi kuin työttömillä ja työhönsä tyytymättömillä nuorilla. Työttömien psyykkinen hyvinvointi oli siis yhteydessä siihen, miten he viettivät vapaa-aikaansa: itsetunto ja tarkoitukseton vapaa-ajan tekeminen olivat negatiivisesti yhteydessä toisiinsa, kun taas itsetunnon ja tarkoituksellisen tekemisen välillä oli positiivinen yhteys. Tutkijat toteavat tulosten perusteella voitavan olettaa, että sillä, miten ihmiset käyttävät vapaa-aikaansa, on merkitystä sekä työttömyydestä että epätyytyttävästä työstä selviytymisen kannalta. Heidän mukaansa on toisaalta myös mahdollista, että niin työttömyys kuin epätyytyttävän työn tekeminen vaikuttavat yksilön hyvinvointiin, mikä taas edelleen vaikuttaa myös vapaa-ajan käytön laatuun. On myös huomattava, että työttömillä ja työhönsä tyytymättömillä havaittu heikompi hyvinvointi työhönsä tyytyväisiin verrattuna voi johtua myös suhteellisesta köyhyydestä, joka rajoittaa heidän mahdollisuuksiaan sitoutua tarkoituksellisiin aktiviteetteihin. (Winefield ym. 1992b, 309–311.)

Winefield ym. (1991) tarkastelivat myös aikaisemmin työttömyyden ja epätyytyttävän työn vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin australialaisilla nuorilla miehillä ja naisilla. Tutkimus tehtiin pitkittäis- ja poikkileikkaustutkimusaineistoa hyödyntäen. Heidän tutkimuksensa osoitti, että työttömien ja epätyytyttävää työtä tekevien psyykkinen hyvinvointi oli muihin (työhönsä tyytyväisiin sekä opiskelijoihin) verrattuna heikommalla tasolla. Tämä ei kuitenkaan johtunut niinkään siitä, että kyseisillä ryhmillä psyykkinen hyvinvointi olisi heikentynyt, vaan ennemminkin siitä, että heillä hyvinvoinnin myönteinen kehitys oli ajan saatossa vähäisempää kuin muilla. Tutkimustulokset osoittivat lisäksi, että naisten kohdalla huonoiten voivat olivat työhönsä tyytymättömien ryhmä, kun taas miehistä huonoiten voivat työttömät. (Winefield ym. 1991, 473.) Kun eri ryhmiä verrattiin pitkittäistutkimusaineiston perusteella, löydettiin muun muassa seuraavanlaisia eroja ryhmien välillä: työhönsä tyytyväiset vastaajat olivat tulosten mukaan merkittävästi vähemmän masentuneita kuin työttömät ja työhönsä tyytymättömät, ja työttömät tunsivat enemmän ulkopuolisuuden tunteita kuin

työhönsä tyytyväisten ja opiskelijoiden ryhmät. Poikkileikkausaineiston perusteella taas oli nähtävissä, että ryhmien välillä oli merkitseviä eroja toivottomuuden kokemuksissa: työttömät ja työhönsä tyytymättömät olivat toivottomampia kuin työhönsä tyytyväiset ja opiskelijat.

O'Brien ja Feather (1990) tarkastelivat tutkimuksessaan työttömyyden ja työn laadun psykologisia vaikutuksia australialaisten nuorten kohdalla. Kun laadultaan hyvän työn saaneita nuoria verrattiin työttömiin nuoriin, heillä oli muun muassa vähemmän masennusoireita ja he olivat tyytyväisempiä elämäänsä. Työttömien ja laadultaan huonommassa työssä olevien välillä muuttujissa ei kuitenkaan havaittu juurikaan eroja. Tuloksista ilmeni, että työllisyyden ja työttömyyden vaikutukset nuorilla riippuvat työllisyyskokemusten laadusta. (O'Brien & Feather 1990, 151.) Nuorilla, jotka päätyivät työttömiksi, oli todennäköisemmin enemmän stressiä, vähemmän tyytyväisyyttä elämään ja enemmän masennusoireita kuin työllisiksi päätyneillä ja opintojaan jatkaneilla. Lisäksi he olivat todennäköisemmin perheistä, joilla oli alhaisempi sosiaalinen status. Myös työn laadulla havaittiin olevan merkitsevä yhteys psyykkiseen hyvinvointiin: laadultaan hyvän työn saaneilla oli vähemmän stressiä, paremmalla tasolla oleva tyytyväisyys elämään sekä korkeampi arvostus työtä kohtaan kuin laadultaan huonommassa työssä olevilla. Tutkijoiden mukaan esimerkiksi omien taitojen hyödyntämisen mahdollisuudet vaikuttavat siihen, miten laadukkaaksi työn kokee. Laadultaan huonossa työssä olevilla nuorilla tyytyväisyys elämään oli korkeampaa kuin työttömillä, mutta muiden muuttujien osalta ryhmien välillä ei ollut merkittävää eroa. Tutkijoiden mukaan se, että kaikilla työllisillä työn laadusta riippumatta tyytyväisyys elämään oli korkeammalla tasolla kuin työttömillä, on tärkeä löydös, koska työllisyys on laadustaan riippumatta yhteydessä korkeampaan tulotasoon. Työttömyyden negatiiviset vaikutukset näkyivät vahvimmin verrattaessa työttömien ryhmää niihin työllisiin, jotka olivat saaneet laadultaan hyvän työn. Tulokset olivat hyvin samansuuntaisia sekä miehillä että naisilla. Tutkijat toteavat yhteenvetona, että työttömät nuoret eivät todennäköisesti hyödy työn saamisesta tai erilaisista työllisyysohjelmista, jos he eivät pääse hyödyntämään niissä omia taitojaan ja koulutustaan. (O'Brien & Feather 1990, 157–163.)

O'Brien ja Feather (1990, 152) toteavat Jahodan deprivatioteoriaan viitaten, että työllisten nuorten parempi psyykkinen hyvinvointi verrattuna työttömien nuorten psyykkiseen hyvinvointiin on selitettävissä työllisyyskokemusten tarjoaman strukturoidun ajankäytön, laajempien sosiaalisten kokemusten, tarkoituksenmukaisen aktiviteetin ja yhteistyön sekä sosiaalisen identiteetin ja statuksen kautta. Työttömät ja työhönsä tyytymättömät voivat Winefieldin ym. (1991) tutkimuksen tulosten perusteella yleensä ottaen psyykkisesti huonommin kuin kaksi muuta ryhmää, ja naiset voivat huonommin kuin miehet. Tutkijoiden mukaan tulokset kyseenalaistavat Jahodan deprivatioteorian

siltä osin, että työskentely – oli se sitten tyydyttävää tai epätyydyttävää – olisi aina parempi tilanne psyykkisen hyvinvoinnin kannalta kuin työttömyys. Deprivaatioteoria tarjoaa kylläkin ymmärrystä työn merkittävyydestä psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, ja myös Winefieldin ym. tutkimuksessa on nähtävissä, että työttömyys on yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin. Tästä huolimatta ei voida sanoa, että työskentely olisi aina parempi tilanne kuin työttömyys: työskentely oloissa, jotka ovat haitallisia yksilön psyykkiselle hyvinvoinnille tai eivät esimerkiksi tarjoa yksikölle mahdollisuuksia hyödyntää omia taitojaan, voi saada aikaan samankaltaisia negatiivisia vaikutuksia (kuten masennusoireita) kuin työttömyys. Tutkimustulosten perusteella työttömien ja työhönsä tyytymättömien ryhmissä psyykkinen hyvinvointi ei niinkään heikentynyt, vaan työllisyysstatukseltaan erilaisten ryhmien välisissä eroissa oli kyse ennemminkin siitä, ettei työttömillä ja työhönsä tyytymättömällä ollut samanlaisia mahdollisuuksia niihin työn tarjoamiin myönteisiin etuihin, joita työhönsä tyytyväisillä oli. Miesten ja naisten välinen ero siinä, että miehille pahinta näytti olevan työttömyys ja naisille taas epätyydyttävä työ, tukee niitä aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan työttömyys on miehille vaikeampaa kuin naisille. (Winefield ym. 1991, 477–484.)

Myös sukupuolierojen tarkastelu työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä tutkittaessa on tärkeää huomioida, ja suurimmassa osassa tutkimuksia onkin raportoitu myös sukupuolittaisia eroja. Päinvastoin kuin aiemmin on oletettu, Julkusen (2001) tutkimuksessa havaittiin, että naiset eivät sopeutuneet työttömyyteen miehiä paremmin. Tutkimustulokset osoittivat, että nykyään naiset kokevat työssä olemisen yhtä merkityksellisenä kuin miehet, ja näin ollen työttömyys aiheuttaa naisille negatiivisia tunteita ja myös psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia. Nuorista ne, jotka asuivat yksin, kokivat työttömyyden stressaavampana kuin vanhempiensa kanssa asuvat. Tämä näkyi tutkimuksessa vain suomalaisten nuorten kohdalla – muissa maissa kotitaloustyypillä ei ollut vaikutusta työttömyydestä selviytymiseen. Taloudelliset ongelmat olivat selvästi yhteydessä työttömyyteen liittyviin negatiivisiin kokemuksiin. Nuoret näyttävät tutkimuksen mukaan selviytyvän työttömyydestä paremmin maissa, joissa työttömyysaste on korkea ja pitkäaikaistyöttömiä on paljon – kuten Suomessa – ja kokevan työttömyyden turhauttavampana tilanteena maissa, joissa työttömyysaste on matala. Tutkimustulokset osoittivat, että onnistuneeseen työttömyydestä selviytymiseen vaikuttavat niin koulutus, kotitaloustyyppi, työttömyyden kesto kuin resurssitkin. Tulokset osoittivat myös, että esimerkiksi liikuntaharrastukset vähentävät psyykkisiä ongelmia työttömällä. Tästä huolimatta ei voida sanoa, että sosiaalinen aktiivisuus automaattisesti parantaisi yksilön hyvinvointia, sillä myös sosiaalisella kontekstilla on merkitystä. Eri maissa

esimerkiksi työttömille tarjolla olevat mahdollisuudet vaihtelevat, ja vaikuttavat siten myös työttömyydestä selviytymiseen. (Julkunen 2001, 268–276.)

Mossakowski (2009) tarkasteli tutkimuksessaan, onko nuorten miesten ja naisten kohdalla havaittavissa erilaisia vaikutuksia silloin, kun nuori on työttömänä ja etsii töitä verrattuna siihen, että nuori on työelämän ulkopuolella, mutta ei etsi töitä. Lisäksi hän tarkasteli ennustavatko aiemmat työttömyyskokemukset masennusoireita nuorilla. Tutkimuksessa hyödynnettiin sekä poikkileikkaus- että pitkittäistutkimusaineistoa. (Mossakowski 2009, 1826.) Poikkileikkausaineiston perusteella havaittiin, että työttömänä ja työelämän ulkopuolella oleminen oli merkitsevästi yhteydessä masennusoireisiin 29–37-vuotiailla, ja yhteys oli erityisen voimakas työelämän ulkopuolella olevien miesten kohdalla. Tutkija pitää mahdollisena, että naisille työelämän ulkopuolella oleminen ei välttämättä ole yhtä stigmatisoivaa ja psyykkisesti kuormittavaa kuin miehille, koska naisten kohdalla työelämän ulkopuolella oleminen on yleisempää. Pitkittäisaineiston perusteella havaittiin, että aiempien työttömyyskokemusten kesto ennusti merkittävästi masennusoireita. Tässä ei havaittu eroa sukupuolten välillä. Tutkijan mukaan väestön tulevaisuuden hyvinvointia saataisiin parannettua, jos nuorten työttömyyttä ehkäistäisiin ja psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseen panostettaisiin siirtymässä nuoruudesta aikuisuuteen esimerkiksi erilaisten interventioiden, hyvinvointiin tähtäävien aloitteiden ja terveyspolitiikan avulla – onhan työttömyyden yhteys muun muassa masennusoireisiin ja toisaalta nuorena koettujen masennusoireiden aiheuttamat psyykkisen hyvinvoinnin ongelmat myöhemmin elämässä tieteellisesti todistettu. (Mossakowski 2009, 1829–1831.)

Nuorena koetulla työttömyydellä on havaittu useissa kansainvälisissä tutkimuksissa olevan vaikutusta sekä hyvinvointiin että toistuviin työttömyysjaksoihin myöhemmällä iällä. Strandh ym. (2014) tarkastelivat tutkimuksessaan ruotsalaisten nuorten työttömyyttä sekä myöhempiä työttömyyskokemuksia ja psyykkistä hyvinvointia eri ikävaiheissa (16-, 21-, 30- ja 42-vuotiaana). Heidän tutkimuksensa osoitti nuorena koetun työttömyyden olevan merkitsevästi yhteydessä alentuneeseen psyykkiseen hyvinvointiin, ja myös useiden työttömyyskokemusten niin ikään vaikuttavan psyykkiseen hyvinvointiin (Strandh ym. 2014, 440). 18–21-vuotiaana koettu työttömyys oli selvästi yhteydessä heikentyneeseen psyykkiseen hyvinvointiin 21-vuotiailla. Tutkimustulosten mukaan ne vastaajat, jotka olivat kokeneet työttömyyttä ainoastaan nuorena (18–21-vuotiaana) sekä ne, jotka olivat kokeneet työttömyyttä niin sanotun keskijakson aikana (21–30-vuotiaana), voivat merkittävästi huonommin kuin vastaajat, jotka eivät olleet kokeneet työttömyyttä kummankaan edellä mainitun jakson aikana. Lisäksi tulokset osoittivat, että niillä vastaajilla, jotka olivat olleet työttöminä kummankin jakson aikana, oli merkittävästi heikentyneempi psyykkinen hyvinvointi verrattuna

muihin. Tuloksista oli nähtävissä myös se, että nuorena koettu työttömyys oli edelleen 42-vuotiaana merkitsevästi yhteydessä heikentyneeseen psyykkiseen hyvinvointiin. Kaikista heikoin psyykkisen hyvinvoinnin kehitys oli nähtävissä niiden osalta, jotka olivat kokeneet työttömyyttä niin nuorena, keskijaksolla kuin viimeisenkin jakson (20–42-vuotiaana) aikana. Työttömyyskokemusten akkumuloitumisella oli siis selvä yhteys psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkimustulosten perusteella todettiin, että nuoruus on haavoittuvainen jakso, jonka aikana koetut työttömyyskokemukset voivat johtaa pysyviin psyykkisen hyvinvoinnin ongelmiin, kun taas myöhemmällä iällä yksittäiset työttömyyskokemukset eivät niinkään aiheuta pysyvää haittaa, vaikkakin ne voivat niin ikään olla yhteydessä heikentyneeseen psyykkiseen hyvinvointiin. Aikuisena koettu työttömyys voi kuitenkin aiheuttaa myös pitkäaikaisia psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia, jos yksilöllä on myös aiempia työttömyyskokemuksia; elämän aikana koetut useat työttömyysjaksot saattavat olla yhteydessä negatiiviseen sosioekonomiseen kehitykseen. (Strandh ym. 2014, 442–444.)

Nuorten työttömyyttä ja hyvinvointia tutkittaessa on tarpeen kiinnittää huomiota myös siihen, miten nuorille kohdistetut työllistämistoimenpiteet, interventiot, ohjelman ja työvoimapolitiikka yleisesti edistävät nuorten työllisyyttä ja hyvinvointia. Tandon, Latimore, Clay, Mitchell, Tucker ja Sonenstein (2015) tarkastelivat tutkimuksessaan vähentävätkö työllisyysohjelmiin liitetyt psyykkisen hyvinvoinnin interventiot masennusoireita nuorilla. Lisäksi he tarkastelivat sitä, edistävätkö interventiot nuorten selviytymismalleja. Työttömien nuorten määrä on jatkuvasti kasvanut, ja työttömille nuorille suunnattujen koulutus- ja työllisyysohjelmien kehittämiseen on samalla yhä vahvemmin sitouduttu niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Erilaisten ohjelmien ohessa on tarjottu nuorille myös psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä palveluita ja tukitoimia. (Tandon ym. 2015, 31–32.)

Tandon ym. (2015, 36) havaitsivat tutkimuksessaan, että interventioilla saatiin tilastollisesti merkitseviä vaikutuksia nuorten hyvinvointiin 12 kuukauden kuluessa niiden alkamisesta. Kuuden kuukauden tarkastelujaksolla ei vielä havaittu vaikutuksia. Nuorilla miehillä vaikutukset näkyivät selvemmin: interventioryhmällä masennusoireet laskivat 12 kuukauden aikana merkittävästi verrattuna vertailuryhmään. Naisten kohdalla taas vertailuryhmän masennusoireet laskivat huomattavasti enemmän kuin interventioryhmän (kun kaikilla oli alussa todettu masennusoireita). Miesten kohdalla havaittiin myös, että annos-vasteella oli merkitystä: mitä enemmän miehet osallistuivat interventioon, sitä enemmän heidän masennusoireensa vähenivät 12 kuukauden tarkastelujakson aikana. Yhteenvetona tutkijat toteavat, että interventioon osallistuneista miehistä ne, joilla oli eniten masennusoireita alussa, masennusoireet vähenivät eniten ja selviytymismallit

paranivat enemmän kuin miehillä, jotka eivät osallistuneet interventioon. Myös naisten kohdalla masennusoireet vähenivät eniten niillä, joilla oireita oli alussa eniten – muutos oli kuitenkin interventioryhmässä pienempi kuin kontrolliryhmässä. Tutkijat toteavat, että tutkimuksessa käytetty interventiomenetelmä saattoi sopia miehille paremmin kuin naisille, mikä voisi selittää sukupuolieroja tutkimustuloksissa. Heidän mukaansa tulisikin selvittää, ovatko nykyisin käytetyt interventiomenetelmät tehottomia parantamaan nuorten naisten psyykkistä hyvinvointia. Kaiken kaikkiaan tutkijoiden mielestä olisi tärkeää panostaa työttömien ja työllisyysohjelmiin osallistuvien nuorten tarpeiden tunnistamiseen. Lisäksi olisi tärkeää edelleen tutkia muun muassa sitä, miten työllisyysohjelmiin osallistuminen vaikuttaa nuorten työllisyyteen. (Tandon ym. 2015, 36–38.)

Työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä yksi merkittävä tekijä on se, miksi ihminen on työtön, ja tutkimuksissa olisikin tärkeää ottaa huomioon työttömien omat kokemukset työttömyydestä ja sen syistä. Winefield ym. (1992a) tarkastelivat tutkimuksessaan nuorten emotionaalisia reaktioita työttömyyteen suhteessa siihen, minkä nuoret näkivät syyksi omalle työttömyydelleen. Tutkijat toteavat, että on mahdollista, että työttömyyden aiheuttaman ahdistuksen taso riippuu nuorten kohdalla siitä, mitä ulkoisia syitä nuoret näkevät omalle työttömyydelleen. Niillä nuorilla, jotka ovat menettäneet työpaikan ja ovat siksi työttömiä, ahdistuksen taso voi riippua siitä, mikä on ollut syynä työn menettämiseen; on mahdollista, että syystä tai toisesta työstään irtisanotut nuoret ovat ahdistuneempia kuin nuoret, jotka ovat lähteneet työstä omasta halustaan. (Winefield ym. 1992a, 213.) Tutkimustuloksissa tilastollisesti merkitseväksi osoittautui se, määrittivätkö nuoret työttömyytensä syiksi sisäisiä vai ulkoisia tekijöitä: nuorilla, jotka näkivät työttömyytensä johtuvan sisäisistä syistä, oli sekä heikompi itsetunto että enemmän toivottomuuden tunteita kuin nuorilla, jotka ajattelivat työttömyytensä johtuvan ulkoisista syistä. Tutkijoiden mukaan tulokset antavat tukea hypoteesille, jonka mukaan nuorten kohdalla työttömyyden ja heikentyneen psyykkisen hyvinvoinnin välisessä yhteydessä välittävänä tekijänä toimivat ne syyt, joita nuoret antavat omalle työttömyydelleen. Yhteenvetona tutkijat toteavat, että syyt, joita nuoret määrittävät työttömyydelleen, ovat yhteydessä työttömyyden nuorissa aikaan saamiin tunteisiin. (Winefield ym. 1992a, 215–216.)

Myös työttömyyden keston yhteyttä hyvinvointiin on tarkasteltu useissa kansainvälisissä tutkimuksissa. Vielä 1980-luvulla työttömyyden keston vaikutuksista oli olemassa vain vähän systemaattista tutkimustietoa, mutta tutkimuksissa oli jo pystytty todentamaan, että työttömyyden haitalliset vaikutukset tulevat tyypillisesti esiin ensimmäisen kolmen työttömyyskuukauden aikana, ja sen jälkeen pysyvät melko tasaisina. Lisäksi tutkimuksissa oli havaittu, että työttömyyden

pitkittyessä sen negatiiviset vaikutukset ovat suurempia niillä, jotka pitävät työllisyyttä korkeassa arvossa ja joille palkkatyön tekeminen on tärkeää. (Rowley & Feather 1987, 323–324.) Winefield ja Tiggemann (1989) tarkastelivat tutkimuksessaan australialaisten nuorten työttömyyden keston ja hyvinvoinnin yhteyttä. Heidän tutkimuksensa mukaan opiskelevilla ja työssä olevilla nuorilla hyvinvointi on kaiken kaikkiaan paremmalla tasolla kuin työttömillä nuorilla. Työttömyyden kesto taas on yhteydessä hyvinvointiin siten, että vain vähän aikaa (alle kolme kuukautta) tai pitkän jakson (yli 12 kuukautta) työttömänä olleilla nuorilla hyvinvointi on paremmalla tasolla kuin jonkin aikaa työttömänä (noin 3-12 kuukautta) olleilla nuorilla. Tämä tulos tukee tutkijoiden mukaan aiempaa tutkimustietoa, jonka mukaan työttömyyden vaikutukset hyvinvointiin vaihtelevat työttömyyden keston mukaan: ensimmäisessä vaiheessa eli työttömäksi joutuessa ihminen alkaa usein etsiä uutta työtä ja on tässä vaiheessa vielä optimistinen, seuraavassa vaiheessa – jos uutta työtä ei löydy – ihminen muuttuu pessimistisemmäksi ja ahdistuu työttömyydestään, ja kolmannessa vaiheessa taas tapahtuu työttömyyteen ja omaan tilanteeseen sopeutuminen. Hyvinvoinnin taso vaihtelee tutkimusten mukaan näiden vaiheiden mukaan niin, että toisessa vaiheessa, kun työttömyyttä on kestänyt noin 3-6 kuukautta, psyykinen hyvinvointi heikkenee, ja tämän jälkeen se joko pysyy melko samalla tasolla tai voi jopa parantua. Tutkijat kuitenkin huomauttavat, että työttömyyden keston ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä tarkastelevien tutkimusten tulokset ovat ristiriitaisia, ja näyttöä on myös siitä, että parantunut tulotaso on merkittävä tekijä tilanteissa, joissa hyvinvointi kohenee työttömyyden pitkittyessä. (Winefield & Tiggemann 1989, 327–328.)

Winefieldin ja Tiggemannin (1989, 331–332) tutkimuksen tulokset vaihtelivat jonkin verran vuosittain (1981, 1982 ja 1983), mutta olivat kuitenkin samansuuntaisia; tulokset osoittivat, että työllisillä, opiskelevilla ja alle kuukauden työttömänä olleilla nuorilla oli parempi itsetunto ja vähemmän masennusoireita kuin pidempään työttömänä olleilla nuorilla, ja opiskelevilla nuorilla oli korkeampi itsetunto verrattuna kaikkiin muihin ryhmiin. Naisilla esiintyi enemmän negatiivista mielialaa kuin miehillä. Hyvinvointi parani masennusoireiden ja negatiivisen mielialan osalta kaikilla muilla ryhmillä paitsi 3-6 kuukautta tai 6-12 kuukautta työttömänä olleilla. Yhteenvetona tutkijat toteavat, että työttömyyden negatiivinen vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin esiintyy nuorten kohdalla korkeimmillaan, kun työttömyyttä on kestänyt noin kuusi kuukautta, ja laskee tämän jälkeen. Tutkijoiden mukaan on yllättävä löydös, että pitkittyneen työttömyyden aiheuttama ahdistus vähenee 12 kuukauden työttömyyden jälkeen. Kaiken kaikkiaan niin Winefieldin ja Tiggemannin tutkimus kuin muutkin aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että työttömyyden vaikutus hyvinvointiin ei ole nuorten kohdalla yhtä vakava kuin ikääntyneemmillä. Työn haussa epäonnistumisella on itse asiassa

nuorten kohdalla samanlainen vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin kuin itse työttömyydellä. (Winefield & Tiggemann 1989, 332–334.)

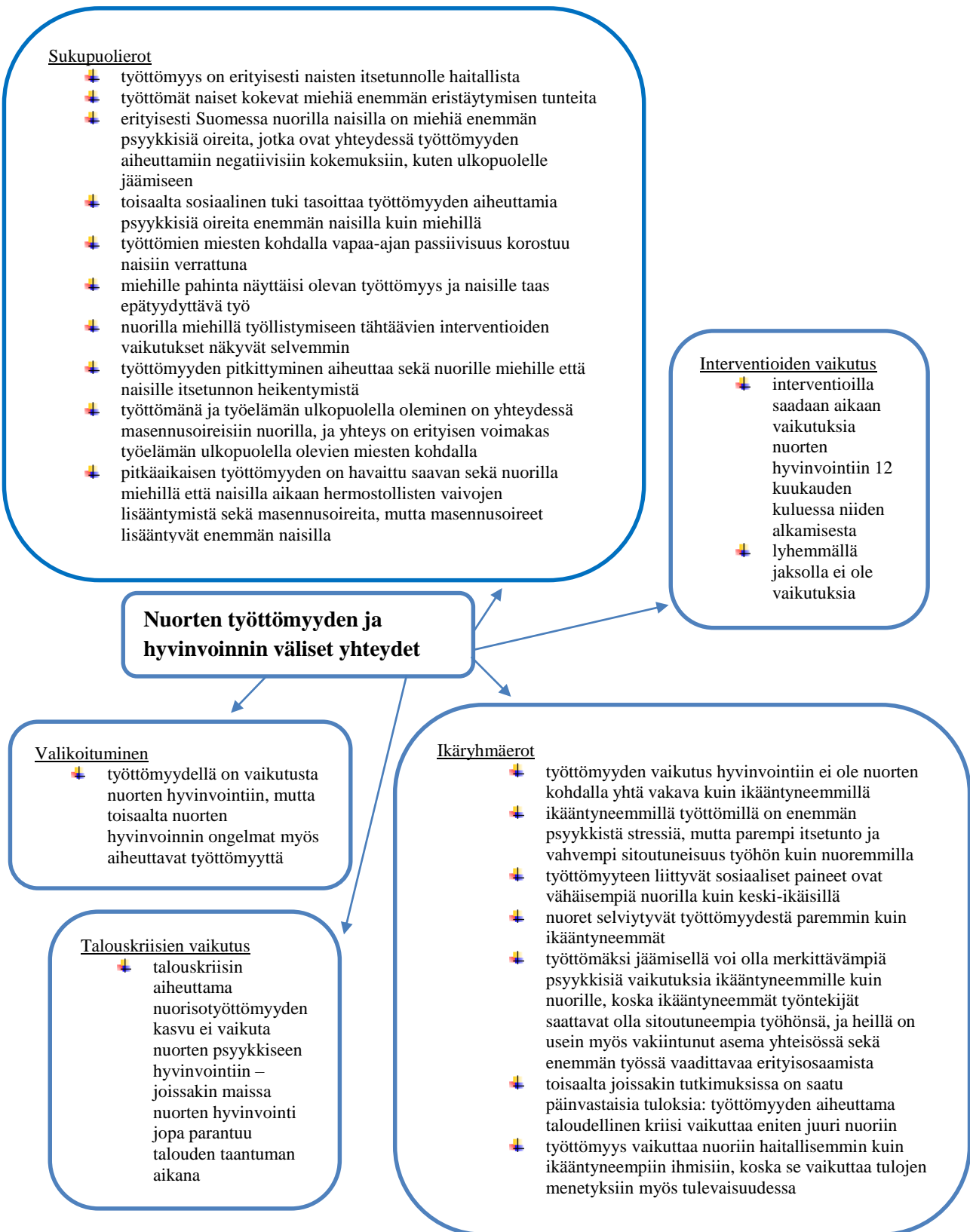
Patterson (1997) tarkasteli pitkittäistutkimuksessaan pitkäaikaisen työttömyyden vaikutuksia erityisesti itsetuntoon nuorten kohdalla. Tutkimuksen tulokset antavat tukea sekä työttömäksi valikoitumiselle (huonon psyykkisen hyvinvoinnin omaavat päätyvät työttömiksi) että työttömyyden kausaalisille hyvinvointivaikutuksille (työttömyys johtaa psyykkisen hyvinvoinnin ongelmiin) (Patterson 1997, 275). Nuorilla, jotka työllistyivät tutkimusaikana, oli parempi itsetunto alkuvaiheessa. Tutkimusaikana työllistyneillä nuorilla ei kuitenkaan havaittu merkittäviä muutoksia itsetunnossa positiiviseen eikä negatiiviseen suuntaan. Sen sijaan siirtymällä työttömästä työlliseksi havaittiin olevan vaikutusta muihin psyykkisen hyvinvoinnin määrittäjiin kuin itsetuntoon. Tutkimustulosten perusteella työllisenä olemisesta oli hyötyä psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, ja lisäksi työ tarjosi tärkeän komponentin nuoren kehittymiselle ja itsetunnolle. On kuitenkin huomattava, että työllisenä oleminen ei ole kaikille nuorille kehittymisen ja hyvinvoinnin kannalta yhtä olennaista, vaan myös työttömänä nuori voi onnistua psykososiaalisessa kehittämisessä, joka taas vaikuttaa myönteisesti psyykkiseen hyvinvointiin – ja näin ollen voi auttaa nuorta myös saamaan töitä. (Patterson 1997, 272–276.)

Työttömäksi valikoitumisesta on saatu viitteitä useassa nuorten työttömyyttä ja hyvinvointia tarkastelevassa kansainvälisessä tutkimuksessa. Hammarström ja Janlert (1997) tarkastelivat pitkittäistutkimuksessaan työttömyyden vaikutuksia hermostollisiin vaivoihin ja masennusoireisiin ruotsalaisilla nuorilla viiden vuoden jakson aikana. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten työttömäksi valikoitumista. Tutkimuksessa hyödynnettiin kyselylomakkeita sekä haastatteluaineistoa. (Hammarström & Janlert 1997, 293.) Tutkimuksen tulokset osoittivat, että työttömyydellä oli vaikutusta nuorten hyvinvointiin – mutta toisaalta nuorten hyvinvoinnin ongelmat myös aiheuttivat työttömyyttä. Pitkäaikainen työttömyys sai sekä miehillä että naisilla aikaan hermostollisten vaivojen lisääntymistä sekä masennusoireita, mutta masennusoireet lisääntyivät enemmän naisilla. Työttömyys oli tärkein selittäjä psyykkisen hyvinvoinnin heikkenemisessä nuorilla. Myös haastattelujen perusteella havaittiin, että työttömyys johtaa hyvinvoinnin heikkenemiseen, mutta valikoitumisen vaikutusta tässä ei voitu poissulkea. Tulosten perusteella psyykkisen hyvinvoinnin ongelmat aiheuttivat työttömyyttä: miehillä peruskoulun viimeisenä vuonna todetut masennusoireet ennustivat työttömyysjaksoja jossain vaiheessa elämää, ja hermostolliset oireet ennustivat pitkäaikaistyöttömyyttä. Naisilla masennusoireet ennustivat sekä työttömyyttä jossain vaiheessa elämää että pitkäaikaistyöttömyyttä, ja hermostolliset oireet ennustivat

pitkäaikaista työttömyyttä. Osalla tutkittavista työttömyys ei saanut aikaan muutoksia psyykkisen hyvinvoinnin tasossa (näin oli erityisesti silloin, kun nuori pystyi täyttämään vapaa-aikansa tarkoituksenmukaisella tekemisellä), ja osalla psyykkinen hyvinvointi jopa koheni työttömyyden aikana. Tutkijat toteavatkin tulosten antavan tukea molemmille hypoteeseille – valikoitumiselle ja altistumiselle – työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä. (Hammarström & Janlert 1997, 296–302.)

Aiempien tutkimusten tuloksia nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä on koottu yhteen Kuviossa 5.

Kuvio 5. Yhteenvedo tutkimustuloksista nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä

Kuvio 5. (jatkuu)

Työttömyyden keston merkitys

- ✚ itsetunto laskee ja psyykinen stressi lisääntyy sitä mukaa, mitä pidempään työttömyys kestää
- ✚ työttömät kokevat ajankäyttönsä sitä tarkoituksettomammaksi, mitä pidempään he ovat ilman työtä
- ✚ työttömyyden kestopa ja työttömyydestä selviämisellä on merkittävä vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin
- ✚ työttömyyden kestopa ei näytä nuorten kohdalla olevan merkitystä ajankäytön kannalta, vaan tutkimuksissa passiivisuuden selittäjäksi on noussut työttömänä oleminen ylipäätään, riippumatta kestopa
- ✚ kaikista heikoin psyykkisen hyvinvoinnin kehitys on niillä, jotka ovat kokeneet työttömyyttä useasti
- ✚ työttömyyskokemusten akkumuloitumisella on selvä yhteys psyykkiseen hyvinvointiin
- ✚ työttömyyden haitalliset vaikutukset tulevat tyypillisesti esiin ensimmäisen kolmen työttömyyskuukauden aikana, ja sen jälkeen pysyvät melko tasaisina
- ✚ työttömyyden kestopa on yhteydessä hyvinvointiin siten, että vain vähän aikaa (alle kolme kuukautta) tai pitkän jakson (yli 12 kuukautta) työttömänä olleilla nuorilla hyvinvointi on paremmalla tasolla kuin jonkin aikaa työttömänä (noin 3-12 kuukautta) olleilla nuorilla
- ✚ työttömyyden negatiivinen vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin esiintyy nuorten kohdalla korkeimmillaan, kun työttömyyttä on kestopa noin kuusi kuukautta, ja laskee tämän jälkeen

Nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin väliset yhteydet

Merkitys ajankäyttöön

- ✚ työttömillä nuorilla ajankäyttö on vähemmän organisoitua ja tarkoituksenmukaista, ja heillä on lisäksi enemmän masennusoireita ja heikompi itsetunto verrattuna työllisiin nuoriin
- ✚ työttömät nuoret viettävät suhteessa enemmän vapaa-aikaansa tekemättä erityisesti mitään kuin työlliset nuoret
- ✚ työttömien nuorten kohdalla vapaa-ajan vietto tarkoituksellisen tekemisen ja muiden ihmisten parissa on positiivisesti yhteydessä psyykkiseen hyvinvointiin

Erot tyydyttävän ja epätydyttävän työn tekemisen suhteen

- ✚ työhönsä tyytyväiset nuoret voivat paremmin kuin työhönsä tyytymättömät ja työttömät nuoret
- ✚ työhönsä tyytymättömät nuoret voivat yhtä huonosti kuin työttömät nuoret
- ✚ työttömien ja epätydyttävää työtä tekevien nuorten psyykinen hyvinvointi on työhönsä tyytyväisiin verrattuna heikommalla tasolla
- ✚ laadultaan hyvän työn saaneilla nuorilla on muun muassa vähemmän masennusoireita ja he ovat tyytyväisempiä elämäänsä verrattuna laadultaan huonommassa työssä oleviin
- ✚ työttömien ja laadultaan huonommassa työssä olevien välillä ei kuitenkaan ole juurikaan eroja
- ✚ työllisyyden ja työttömyyden vaikutukset hyvinvointiin nuorilla riippuvat työllisyyskokemusten laadusta
- ✚ työttömät ja työhönsä tyytymättömät voivat yleensä ottaen psyykkisesti huonommin kuin kaksi muuta ryhmää

Työn merkitys ja työttömyyden syiden merkitys

- ✚ nuorilla, jotka näkevät työttömyytensä johtuvan sisäisistä syistä, on sekä heikompi itsetunto että enemmän toivottomuuden tunteita kuin nuorilla, jotka ajattelevat työttömyytensä johtuvan ulkoisista syistä
- ✚ työttömillä, jotka pitävät työllisyyttä tärkeänä, on enemmän haasteita ajankäytössä verrattuna työttömiin, joille työllisyys ei ole yhtä merkityksellistä
- ✚ työttömillä, joille työ on tärkeää, on todennäköisemmin huonompi itsetunto ja enemmän masennusoireita kuin niillä, joille työ on vähemmän tärkeää

4) TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että työttömyys on yhteydessä nuorten hyvinvointiin useiden hyvinvoinnin määrittäjien osalta. Tutkimukset ovat lisäksi osoittaneet, että myös työttömyyden kestolla on merkitystä nuorten hyvinvoinnille. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että työttömillä nuorilla on esimerkiksi enemmän masennusoireita ja heikompi itsetunto verrattuna työllisiin nuoriin. Työttömyyden on havaittu näkyvän nuorten elämässä passiivisempänä ajankäyttönä; vapaa-ajan käyttö on työttömillä nuorilla vähemmän organisoitua ja tarkoituksenmukaista kuin työllisillä nuorilla. Tarkoituksellisen vapaa-ajan toiminnan on osoitettu voivan toimia niin sanottuna puskurina muun muassa työttömyyden aiheuttamasta stressistä selviytymisessä. Työttömien ja työhönsä tyytymättömien nuorten psyykkisen hyvinvoinnin on myös osoitettu olevan heikommalla tasolla työllisiin ja työhönsä tyytyväisiin nuoriin verrattuna. Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että työttömyyden aiheuttaman ahdistuksen taso riippuu nuorten kohdalla siitä, mitä ulkoisia syitä nuoret näkevät omalle työttömyydelleen. Tutkimuksissa on myös havaittu sukupuolieroja työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä, mutta tulokset ovat jokseenkin ristiriitaisia. Osassa tutkimuksia on osoitettu, että työttömät naiset voivat huonommin kuin miehet, ja että naiset eivät sopeudu työttömyyteen miehiä paremmin – osassa taas on saatu päinvastaisia tuloksia. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet melko yhdenmukaisesti, että työttömyyden vaikutus hyvinvointiin ei ole nuorten kohdalla yhtä vakava kuin ikääntyneemmillä. Tutkimusten perusteella tiedetään, että työttömyydellä on vaikutusta nuorten hyvinvointiin, mutta toisaalta on saatu viitteitä siitä, että nuorten hyvinvoinnin ongelmat myös aiheuttavat työttömyyttä.

Nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä on siis tutkittu tähän mennessä paljon. Kuitenkaan esimerkiksi nuorten onnellisuutta tai tulevaisuudenuskoa ei ole juurikaan otettu huomioon työttömyyden ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä tarkastelevissa tutkimuksissa. Lisäksi työttömyyden yhteyttä nuorten hyvinvointiin on tutkittu enimmäkseen vain psyykkisen hyvinvoinnin osalta, eikä hyvinvoinnin fyysiseen hyvinvointiin (kuten nuorten koettuun terveyteen) ole juurikaan kiinnitetty huomiota. Aiemmat tutkimukset nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä ovat tuottaneet melko ristiriitaisia tuloksia sekä ikäryhmien välisistä eroista että erityisesti sukupuolten välisistä eroista, minkä vuoksi aiheetta on perusteltua edelleen tutkia. Lisäksi työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä tapahtuneita muutoksia vuosien välillä on tutkittu vain vähän.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten 19–30-vuotiaiden nuorten työttömyyden yhteyksiä hyvinvointiin. Tutkimuksessa selvitetään, miten työttömänä oleminen on yhteydessä suomalaisten nuorten koettuun terveyteen ja onnellisuuteen, ja onko tässä havaittavissa muutoksia vuodesta 2002 vuoteen 2012. Lisäksi tarkastellaan sitä, onko työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä sukupuolten välisiä eroja. Työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin tutkitaan lisäksi nuorten pidempiaikaisten (vähintään kolmen kuukauden kestoisten) työttömyyskokemusten kautta. Lisäksi tarkastellaan sitä, poikkeavatko eri ikäryhmät (19–30-vuotiaat ja 31–65-vuotiaat) toisistaan työttömyyden ja hyvinvoinnin välisen yhteyden suhteen.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Onko työttömyys yhteydessä nuorten koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon?
 - 1.1 Onko yhteydessä nähtävissä eroja vuosien 2002, 2006 ja 2012 välillä?
 - 1.2 Onko yhteydessä nähtävissä eroja sukupuolten välillä?
- 2) Miten työttömyyden ja hyvinvoinnin välinen yhteys on yhteydessä nuorten vähintään kolmen kuukauden kestoisiin työttömyyskokemuksiin?
- 3) Onko ikäryhmien (19–30-vuotiaat ja yli 30-vuotiaat) välillä nähtävissä eroja työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä?

Aiempien tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että myös tässä tutkimuksessa havaitaan työttömyydellä olevan yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Työttömyyden keston voidaan olettaa olevan yhteydessä työttömyyden ja hyvinvoinnin väliseen yhteyteen myös tämän tutkimuksen tulosten perusteella. Aiemman tutkimustiedon perusteella voidaan myös olettaa, että vanhemman ikäryhmän kohdalla työttömyys on vahvemmin yhteydessä hyvinvointiin kuin nuorilla, koska ikäryhmien vertailuissa on aiemmin saatu enimmäkseen sen suuntaisia tuloksia. Sen sijaan sukupuolten välisistä eroista työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä on saatu melko ristiriitaisia tuloksia, joten on mielenkiintoista nähdä, mitä tämän tutkimuksen tuloksista on nähtävissä asian osalta. Lisäksi on mielenkiintoista nähdä, tuottaako esimerkiksi onnellisuuden ja tulevaisuudenuskon sisällyttäminen

hyvinvoinnin määrittäjiin jonkinlaista uutta tietoa nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä.

4.1 AINEISTON KUVAUS

Tutkimuksen aineistona on eurooppalainen kyselytutkimusaineisto European Social Survey (ESS). ESS on eurooppalainen tutkimusohjelma, jonka tavoitteena on haastattelututkimuksen avulla kartoittaa yhteiskunnalliseen kehitykseen liittyvää arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen muutosta. ESS kerää vertailukelpoista dataa yli 20 Euroopan maasta. Tutkimusaiheet vaihtelevat poliittisesta osallistumisesta tiedotusvälineiden seuraamiseen sekä poliittisiin ja sosiaalisiin asenteisiin. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2014.) Aineisto on kerätty joka toinen vuosi vuodesta 2002 lähtien. Aineisto on siis toistuva poikkileikkausaineisto. Mukana on ollut yli 30 maata Euroopasta. Suomi on ollut mukana joka kierroksella. ESS:ssa eri maiden aineistojen vertailukelpoisuus varmistetaan yhteisillä säännöillä, joista tärkeimmät koskevat otantaa, haastattelulomakkeen kääntämistä, kenttätöitä sekä lopullisen aineiston muokkaamista arkistoinnin ja jatkokäytön edellyttämään muotoon. Vertailukelpoisuuden toteutumista ohjaa kansainvälinen koordinoitiryhmä. Kaikissa osallistujamaissa käytetään ainoastaan yksinkertaisia satunnaisotoksia ja kenttätö perustuu käyntihaastatteluihin. ESS-aineistot kerätään kahden vuoden välein henkilökohtaisilla haastatteluilla. Lisäksi joinakin vuosina on tehty niin kutsuttu perävaunukysely, jossa vastaajat ovat täyttäneet kyselylomakkeen itse. Suomessa kenttätö on joka keruukierroksella toteuttanut Tilastokeskus. Osa strukturoidun lomakkeen kysymyksistä toistuu jokaisella kierroksella, minkä lisäksi mukana on kysymyksiä kunakin ajankohtana Euroopassa tärkeiksi katsotuista aihealueista. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto 2014.) ESS tarjoaa monipuolisesti tietoa muun muassa eurooppalaisten hyvinvoinnista, osallistumisesta, arvoista ja asenteista. Verrattuna joihinkin muihin eurooppalaisiin elinolotutkimusaineistoihin (esimerkiksi ECHP ja EU-SILC-aineistot) ESS:n puutteena on kuitenkin se, ettei siinä ole paneeliominaisuuksia, eli tutkimuksessa ei pystytä seuraamaan samoja yksilöitä tai kotitalouksia eri vuosina. Näin ollen esimerkiksi elämänvaiheiden välillä tapahtuvien siirtymien vaikutuksia hyvinvointiin ei voida tarkastella ESS-aineistojen avulla. Rajoituksistaan huolimatta myös ESS-aineistolla on paljon yhtäläisiä etuja suhteessa muihin eurooppalaisiin elinoloaineistoihin: aineisto sisältää esimerkiksi laajasti tietoa yksilöiden hyvinvoinnista, kuten sosiaalisista suhteista ja terveydentilasta. (Kainu & Niemelä 2011, 12, 39.)

ESS:n aineistoja on käytetty laajasti hyvinvointitutkimuksen saralla (ks. esim. Ervasti, Goul Andersen, Fridberg & Ringdal 2012; Ervasti, Fridberg, Hjerm & Ringdal 2008). Tässä tutkimuksessa

käytetään ESS:n ensimmäisen (2002), kolmannen (2006) ja kuudennen (2012) kierrosten Suomen aineistoja. Nämä aineistot valikoituivat käytettäväksi sillä perusteella, että tutkimuksessa on tarkoitus tarkastella myös sitä, näkyykö vuosien välillä eroja suomalaisten nuorten työttömyyden yhteyksissä hyvinvointiin. Aineisto on saatu Yhteiskuntatieteellisestä tietokannasta käytettäväksi tätä tutkimusta varten käyttöluvasopimusta vastaan. Aineistoa käytetään vain tässä tutkimuksessa.

Tutkimuksen aineistoksi olisi voitu valita myös esimerkiksi Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut (HYPA) -kyselytutkimus. HYPA on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (ennen Stakes) toteuttama paneelimuotoinen kyselytutkimus, joka on toteutettu tähän mennessä vuosina 2004, 2006, 2009 ja 2013 (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016b). Tutkimuksessa on kartoitettu kattavasti muun muassa ihmisten työllisyystilannetta, mutta ESS:n aineistoon verrattuna hyvinvointia määrittäviä kysymyksiä on HYPA:ssa vähemmän, eikä työttömyyden yhteyttä esimerkiksi nuorten onnellisuuteen tai tulevaisuudenuskoon olisi voitu tarkastella samalla tavalla HYPA:n aineistoa hyödyntäen. ESS:n aineisto valittiin tutkimusaineistoksi monipuolisten hyvinvointikysymysten vuoksi sekä siitä syystä, että se mahdollistaa työttömyyden ja hyvinvoinnin yhteyksien tarkastelun eri vuosien osalta helposti, sillä kysymykset ovat toistuneet kyselylomakkeissa eri vuosina miltei samanlaisina. Lisäksi aineisto mahdollistaisi eri maiden välisen vertailun, mitä ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa lähdetty tekemään.

4.2 MUUTTUJAT

Tutkimuksessa käytettävien muuttujien perustana olivat ESS:n vuosien 2002, 2006 ja 2012 kyselylomakkeiden alkuperäiset kysymykset. Työttömyys-muuttujasta muodostettiin analyysia varten uusi kaksiluokkainen muuttuja. Muita muuttujia käytettiin analyysissa alkuperäisessä muodossaan. Ikäryhmävertailua varten muodostettiin lisäksi neliluokkainen muuttuja *työttömyys-* ja *ikä-*muuttujien avulla. Vastaajat jaettiin kahteen ikäryhmään eli 19–30-vuotiaisiin (nuoret) ja 31–65-vuotiaisiin (vanhemmat), ja muuttuja luokiteltiin seuraavasti: 1) nuoret työttömät, 2) nuoret ei-työttömät, 3) vanhemmat työttömät ja 4) vanhemmat ei-työttömät.

Selittävät muuttujat

Työttömyys. Vastaajien työttömyystilannetta kuvaamaan valittiin aineistosta seuraavat kysymykset: 1) Mitkä seuraavista kuvauksista sopivat siihen, mitä olette tehneet viimeisten seitsemän päivän aikana: Työtön, hakee aktiivisesti työtä (vastaus mainittu/ei mainittu); 2) Mitkä seuraavista kuvauksista sopivat siihen, mitä olette tehneet viimeisten seitsemän päivän aikana: Työtön, haluaa

töihin, mutta ei aktiivisesti hae työtä (vastaus mainittu/ei mainittu). Työttömyystilannetta ilmentävistä kysymyksistä muodostettiin yksi muuttuja, joka jaettiin kahteen luokkaan: 1) ei mainittu kumpaakaan, 2) mainittu työtön ainakin toisen kysymyksen kohdalla.

Työttömyyden kesto. Pidempiaikaisen työttömyyden kokemusta kuvaamaan valittiin aineistosta kysymys: Oletteko koskaan ollut työttömänä tai etsinyt työtä yhtäjaksoisesti vähintään kolme kuukautta (2002) / Oletteko koskaan ollut työttömänä työnhakijana yhtäjaksoisesti yli kolmen kuukauden pituisen jakson (2006 ja 2012), vastausvaihtoehdot kyllä/ei/kieltäytyy/Ei osaa sanoa. Kieltäytyy ja ei osaa sanoa -vastausvaihtoehdot määriteltiin analyysissa puuttuviksi tiedoiksi.

Ikä. Kaikilla ESS:n kierroksilla kysyttiin vastaajilta syntymävuotta. Ikä määriteltiin syntymävuosimuuttujan avulla niin, että siitä muodostettiin uusi muuttuja, joka kertoo vastaajien kronologisen iän vuosina. Analyyseissa rajattiin aineisto koskemaan vain 19–30-vuotiaita. Ikähaarukka valikoitui sillä perusteella, että nuoret usein muuttavat pois kotoa ja siirtyvät työelämään noin 19-vuotiaina (ks. esim. Mossakowski 2009, 1830), ja esimerkiksi Suomen Nuorisolaissa (27.1.2006/72) nuoriksi määritellään kaikki alle 29-vuotiaat. Näin ollen 19–30-vuotiaiden joukon voidaan siis olettaa suhteellisen hyvin edustavan työikäisiä suomalaisia nuoria. Ikäryhmävertailua varten ikä-muuttuja luokiteltiin uudelleen luokiksi 1) 19–30-vuotiaat ja 2) 31–65-vuotiaat.

Sukupuoli. Sukupuoli määritettiin vastaajan valitseman vaihtoehdon (mies/nainen) perusteella.

Selitettävät muuttujat

Koettu terveys. Vastaajien terveydentilaa tiedusteltiin pyytämällä määrittämään oma terveys valitsemalla jokin seuraavista viisiluokkaisella asteikolla: 1) erittäin hyvä, 2) hyvä, 3) kohtalainen, 4) huono, 5) erittäin huono.

Onnellisuus. Vastaajia pyydettiin määrittelemään onnellisuutensa asteikolla 0-10, jossa 0 tarkoitti erittäin onnetonta ja 10 erittäin onnellista. Lisäksi vastausvaihtoehtoina oli Kieltäytyy ja Ei osaa sanoa (2002 ja 2012), Kysymys ei sovi, Kieltäytyi ja Ei osaa sanoa (2006). Kysymys ei sovi, Kieltäytyi ja Ei osaa sanoa -vastausvaihtoehdot määriteltiin analyysissa puuttuviksi tiedoiksi.

Tyytyväisyys itseän. Myös vastaajien tyytyväisyyttä itseän kysyttiin vain vuosina 2006 ja 2012. Vastaajia pyydettiin määrittelemään tyytyväisyyttä itseensä vastaamalla missä määrin he ovat samaa

mieltä väitteen ”Yleisesti ottaen olen tyytyväinen itseeni?” suhteen. 1) Täysin samaa mieltä, 2) Samaa mieltä, 3) En samaa enkä eri mieltä, 4) Eri mieltä, 5) Täysin eri mieltä, 6) Kysymys ei sovi, 7) Kieltäytyi ja 8) Ei osaa sanoa. Kysymys ei sovi, Kieltäytyi ja Ei osaa sanoa -vastausvaihtoehdot määriteltiin analyysissa puuttuviksi tiedoiksi.

Tulevaisuudenusko. Vastaajien tulevaisuudenuskoa kysyttiin vain vuosina 2006 ja 2012. Vastaajia pyydettiin määrittelemään tulevaisuudenuskoaan vastaamalla missä määrin he ovat samaa mieltä väitteen ”Suhtaudun aina myönteisesti tulevaisuuteeni?” suhteen. Vastausvaihtoehdot olivat 1) Täysin samaa mieltä, 2) Samaa mieltä, 3) En samaa enkä eri mieltä, 4) Eri mieltä, 5) Täysin eri mieltä, 6) Kysymys ei sovi, 7) Kieltäytyi ja 8) Ei osaa sanoa. Kysymys ei sovi, Kieltäytyi ja Ei osaa sanoa -vastausvaihtoehdot määriteltiin analyysissa puuttuviksi tiedoiksi.

4.3 MUUTTUIEN JAKAUMAT

Aineistossa 19–30-vuotiaita nuoria oli vuonna 2002 368 (18,4 %), vuonna 2006 352 (18,6 %) ja vuonna 2012 396 (18,0 %). Muiden muuttujien jakaumat kuvaillaan Taulukossa 1. Jokaisena vuonna vastaajista hieman yli puolet oli miehiä. Työttömiä oli vastaajista vain pieni osa: vuonna 2002 8 %, 2006 5,2 % ja 2012 10,6 %. Yli kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneita sen sijaan oli jokaisena vuonna yli 20 % vastaajista. (Taulukko 1.)

Valtaosa vastaajista (yli 80 %) koki terveytensä erittäin hyväksi tai hyväksi jokaisena vuonna (Md=2 jokaisena vuonna). Onnellisuus arvioitiin korkeaksi jokaisena vuonna: yli 70 % vastaajista arvioi onnellisuutensa asteikolla kohtaan 8–10 (Md=8 jokaisena vuonna). Valtaosa (yli 80 %) vastaajista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väitteen ”Yleisesti ottaen olen tyytyväinen itseeni” kanssa sekä vuonna 2006 että vuonna 2012 (Md=2 molempina vuosina). Niin ikään suurin osa (yli 70 %) vastaajista oli sekä vuonna 2006 että vuonna 2012 täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väitteen ”Suhtaudun aina myönteisesti tulevaisuuteeni” kanssa (Md=2 molempina vuosina). (Taulukko 1.)

Ikäryhmien välisen vertailun vuoksi jakaumat esitetään myös 31–65-vuotiaiden osalta. 31–65-vuotiaita oli vuonna 2002 1172, vuonna 2006 1091 ja vuonna 2012 1221. Muiden muuttujien jakaumat kuvaillaan Taulukossa 2. Jokaisena vuonna vastaajista noin puolet oli miehiä ja noin puolet naisia. Työttömiä oli vastaajista vain alle kymmenesosa: vuonna 2002 6,5 %, 2006 7,3 % ja 2012 8,8 %. Yli kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneita sen sijaan oli jokaisena vuonna yli 40 % vastaajista. (Taulukko 2.)

Suurin osa vastaajista (noin 70 %) koki terveytensä erittäin hyväksi tai hyväksi jokaisena vuonna (Md=2 jokaisena vuonna). Myös onnellisuus arvioitiin korkeaksi jokaisena vuonna: yli 70 % vastaajista arvioi onnellisuutensa asteikolla kohtaan 8–10 (Md=8 jokaisena vuonna). Valtaosa (vuonna 2006 78,9 % ja vuonna 2012 85,9 %) vastaajista oli täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väitteen ”Yleisesti ottaen olen tyytyväinen itseeni” kanssa sekä vuonna 2006 että vuonna 2012 (Md=2 molempina vuosina). Niin ikään suurin osa (vuonna 2006 68,3 % ja vuonna 2012 75,5 %) vastaajista oli sekä vuonna 2006 että vuonna 2012 täysin samaa mieltä tai samaa mieltä väitteen ”Suhtaudun aina myönteisesti tulevaisuuteeni” kanssa (Md=2 molempina vuosina). (Taulukko 2.)

Taulukko 1. Muuttujien jakaumat 19-30-vuotiailla

Vuosi	2002 (n=368)			2006 (n=352)			2012 (n=396)		
	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)
Selittävät muuttujat									
Sukupuoli									
Mies	192	52,1		181	51,5		201	50,8	
Nainen	176	47,9		171	48,5		195	49,2	
Työttömyys									
Ei	339	92,0		334	94,8		354	89,4	
Kyllä	29	8,0		18	5,2		42	10,6	
Työttömyyden kesto vähintään 3 kk									
Ei	232	63,1		266	75,5		282	71,0	
Kyllä	136	36,9		86	24,5		115	29,0	
Selittävät muuttujat									
Koettu terveys									
Erittäin hyvä	130	35,2	2 (1, 2)	128	36,4	2 (1, 2)	155	39,2	2 (1, 2)
Hyvä	193	52,3		186	52,7		189	47,7	
Kohtuullinen	42	11,4		38	10,9		47	11,9	
Huono	2	0,6		0	0,0		5	1,2	
Erittäin huono	2	0,6		0	0,0		0	0,0	

Taulukko 1. (jatkuu)

Vuosi	2002 (n=368)			2006 (n=352)			2012 (n=396)		
	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)
Onnellisuus			8 (8, 9)			8 (8, 9)			8 (8, 9)
0 Erittäin onneton	0	0,0		0	0,0		0	0,0	
1	0	0,0		0	0,0		0	0,0	
2	0	0,0		1	0,3		1	0,3	
3	5	1,4		2	0,6		1	0,3	
4	9	2,5		1	0,2		1	0,3	
5	9	2,5		5	1,4		5	1,2	
6	15	4,2		13	3,7		17	4,2	
7	45	12,2		41	11,5		52	13,1	
8	122	33,1		129	36,6		144	36,4	
9	125	33,8		124	35,3		133	33,4	
10 Erittäin onnellinen	38	10,3		37	10,4		41	10,4	
Tyytyväisyys itseän						2 (2, 2)			2 (2, 2)
Täysin samaa mieltä				56	16,0		73	18,5	
Samaa mieltä				253	71,8		270	68,1	
En samaa enkä eri mieltä				30	8,5		31	7,8	
Eri mieltä				13	3,7		18	4,7	
Täysin eri mieltä				0	0,0		3	0,6	
Tulevaisuudenusko						2 (2, 3)			2 (2, 2)
Täysin samaa mieltä				54	15,2		69	17,5	
Samaa mieltä				197	56,0		229	57,7	
En samaa enkä eri mieltä				51	14,4		62	15,7	
Eri mieltä				48	13,6		35	8,9	
Täysin eri mieltä				1	0,3		1	0,2	

Taulukko 2. Muuttujien jakaumat 31-65-vuotiailla

Vuosi	2002 (n=1172)			2006 (n=1091)			2012 (n=1221)		
	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)	n	%	Md (Q ₁ , Q ₃)
Selittävät muuttujat									
Sukupuoli									
Mies	582	49,7		545	49,9		615	50,4	
Nainen	590	50,3		547	50,1		606	49,6	
Työttömyys									
Ei	1095	93,5		1012	92,7		1114	91,2	
Kyllä	77	6,5		79	7,3		107	8,8	
Työttömyyden kesto vähintään 3 kk									
Ei	689	58,8		632	57,9		701	57,4	
Kyllä	483	41,2		459	42,1		520	42,6	
Selittävät muuttujat									
Koettu terveys									
Erittäin hyvä	222	19,0	2 (2, 3)	205	18,8	2 (2, 3)	230	18,9	2 (2, 3)
Hyvä	574	49,0		560	51,4		648	53,1	
Kohtuullinen	332	28,3		287	26,3		306	25,1	
Huono	5	3,2		31	2,8		28	2,3	
Erittäin huono	2	0,5		7	0,7		7	0,6	

Taulukko 2. (jatkuu)

Vuosi	2002 (n=1172)			2006 (n=1091)			2012 (n=1221)		
	n	% Md (Q ₁ , Q ₃)	n	% Md (Q ₁ , Q ₃)	n	% Md (Q ₁ , Q ₃)			
Onnellisuus		8 (7, 9)		8 (7, 9)		8 (8, 9)			
0 Erittäin onneton	0	0,0	0	0,0	2	0,1			
1	1	0,1	1	0,1	2	0,2			
2	7	0,6	9	0,9	1	0,1			
3	13	1,1	8	0,7	6	0,5			
4	20	1,7	16	1,4	17	1,4			
5	53	4,5	42	3,9	24	2,0			
6	40	3,4	52	4,8	51	4,2			
7	179	15,3	162	14,8	161	13,2			
8	401	34,3	393	36,0	460	37,7			
9	356	30,4	307	28,1	388	31,8			
10 Erittäin onnellinen	98	8,3	101	9,2	108	8,8			
Tyytyväisyys itseän				2 (2, 2)		2 (2, 2)			
Täysin samaa mieltä			155	14,2	223	18,3			
Samaa mieltä			706	64,7	826	67,6			
En samaa enkä eri mieltä			151	13,8	119	9,7			
Eri mieltä			69	6,3	49	4,1			
Täysin eri mieltä			8	0,7	4	0,3			
Tulevaisuudenusko				2 (2, 3)		2 (2, 2)			
Täysin samaa mieltä			182	16,7	252	20,6			
Samaa mieltä			562	51,5	671	54,9			
En samaa enkä eri mieltä			230	21,0	187	15,3			
Eri mieltä			110	10,1	105	8,6			
Täysin eri mieltä			5	0,5	5	0,4			

4.4 ANALYYSIMENETELMÄT

Aineisto analysoitiin käyttämällä SPSS Statistics 22 -ohjelmaa. Aineisto painotettiin analyysissa kaikilla ESS:n kierroksilla mukana olleella Suomen aineiston painomuuttujalla. Kaksiluokkaisten selittävien muuttujien yhteyttä koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tulevaisuudenuskoon ja tyytyväisyyteen itseä kohtaan tutkittiin ensin mediaanivertailujen avulla, ja havaittujen erojen tilastollista merkitsevyyttä testattiin Mann-Whitney -testillä. Kaikki tutkimuksessa käytettävät selitettävät muuttujat olivat järjestysasteikollisia ja niiden jakaumat vinoja, minkä vuoksi Mann-Whitney -testi valittiin analyysin testiksi: se on kahden riippumattoman keskiarvon vertailuun soveltuva t -testin epäparametrinen vastine, jossa ei siis ole normaalijakaumaoletusta (Metsämuuronen 2004, 181). Testistä käytetään myös nimeä U -testi. Testin nollahypoteesi on, että muuttujien järjestyslukujen jakaumat ovat keskenään samanlaiset. Vaihtoehtoisen hypoteesin mukaan jakaumat taas ovat erilaiset. Mitä pienempi testissä havaittu merkitsevyys taso on, sitä todennäköisemmin jakaumat ovat erilaiset. Periaatteessa Mann-Whitney -testi toimii samoin kuin järjestysasteikollisille muuttujille lasketut t -testit. Pienten otoskokojen kohdalla testi perustuu havaintoarvojen järjestykseen. (Nummenmaa 2004, 250; Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2014, 193–194.) Tulosten tulkinnassa käytettiin apuna mediaaneja, ala- ja yläkvartiileja, p -arvoja sekä Mann-Whitney -testin Mean Rank -tuloksia (eli havaintojen järjestyslukujen keskiarvoja). Mean Rank -tuloksia käytettiin apuna tulosten tulkinnassa silloin, kun ryhmien välillä havaittiin eroja, joiden kohdalla p -arvo oli tilastollisesti merkitsevä, mutta mediaanien tai ala- ja yläkvartiilien perusteella ei ollut nähtävissä, minkä suuntainen ero oli. Testaamisessa tilastollisesti merkitsevinä pidettiin p -arvoja <0.05 .

Mann-Whitney-testien jälkeen analyysia jatkettiin Kruskal-Wallis -testillä, jonka avulla pystyttiin vertailemaan ikäryhmiä 19–30-vuotiaat ja 31–65-vuotiaat toisiinsa; testiä käytettiin silloin, kun haluttiin vertailla neljää eri ryhmää (nuoret työttömät, nuoret ei-työttömät, vanhemmat työttömät ja vanhemmat ei-työttömät) toisiinsa. Kruskal-Wallis -testi on yksisuuntaisen varianssianalyysin epäparametrinen vastine ja samalla Mann-Whitney -testin yleistys (Nummenmaa 2004, 255). Testi soveltuu tilanteisiin, joissa halutaan tutkia, onko useamman riippumattoman ryhmän vertailussa keskiarvojen tai mediaanien välillä eroa, mutta joissa ei voida käyttää parametrasta testiä, koska muuttujat ovat järjestysasteikollisia tai normaalijakaumaoletus ei täyty (Metsämuuronen 2004, 195). Kruskal-Wallis -testin nollahypoteesi on, että järjestyslukujakaumien mediaanit ovat samanlaiset keskenään – vaihtoehtoisen hypoteesin mukaan jakaumat taas ovat erilaiset. Testi toimii siis samalla tavalla kuin Mann-Whitney -testi, mutta vertailtavia jakaumia pitää olla useampia kuin kaksi.

(Nummenmaa 2004, 255.) Ikäryhmien välisiä eroja työttömyyden ja hyvinvoinnin yhteydessä tutkittiin ensin mediaanivertailujen avulla, ja havaittujen erojen tilastollista merkitsevyyttä testattiin Kruskal-Wallis -testillä. Havaittujen tilastollisesti merkitsevien erojen kohdalla tehtiin tämän jälkeen parivertailu Mann-Whitney -testillä, jossa p-arvojen kohdalla tehtiin Bonferronin korjaus. Monivertailuun liittyy aina se ongelma, että vertailun tuloksena voidaan havaita kaikkien monivertailujen olevan tilastollisesti merkitseviä, eikä tiedetä, millä todennäköisyydellä jokin asetuista nollahypoteeseista on paikkansa pitävä. Tämän vuoksi alkuperäisten monivertailujen merkitseviä p-rajoja on pienennettävä, jotta yhteenlaskettu todennäköisyys ”mikä tahansa nollahypoteeseista on asetettu oikein” jäisi alle käytetyn merkitsevyyden rajan eli alle 5 %:iin. Bonferroni-korjaus on yleisimmin käytetty tapa vertailujen määrän lisääntymisen aiheuttaman ongelman huomioimisessa. Bonferronin korjauksessa p-arvot kerrotaan testien määrällä, jolloin saadaan todelliset tilastollisesti merkitsevät erot parien välillä esiin. Alkuperäisten p-arvojen tulee siis olla huomattavan pieniä, jotta ne alittaisivat merkitsevyyden rajan myös Bonferroni-korjattuina. (Nummenmaa 2004, 194–195.)

5) TUTKIMUSTULOKSET

5.1 NUORTEN TYÖTTÖMYYS JA KOETTU TERVEYS, ONNELLISUUS, TYYTYVÄISYYS ITSEEN SEKÄ TULEVAISUUDENUSKO VUOSITTAIN JA SUKUPUOLITTAIN

Vuonna 2002 työttömät miehet kokivat terveytensä huonommaksi kuin ei-työttömät miehet (työttömillä $Md=2,0$, $Q_1=2,0$, $Q_3=3,0$, $n=21$, ei-työttömillä $Md=2,0$, $Q_1=1,0$, $Q_3=2,0$, $n=171$). Havaittu ero on tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U = 962,5$, $p < 0,001$). Samoin oli vuonna 2012 (työttömillä $Md=2,0$, $Q_1=2,0$, $Q_3=3,0$, $n=23$, ei-työttömillä $Md=2,0$, $Q_1=1,0$, $Q_3=2,0$, $n=178$). Myös tässä havaittu ero on tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U = 1021,5$, $p = 0,011$). Myös vuonna 2006 työttömien ja ei-työttömien miesten koetussa terveydessä oli jonkin verran eroja, mutta ne eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. (Taulukko 3.) Naisten kohdalla työttömyys ei ollut yhteydessä koettuun terveyteen minään vuonna (Taulukko 4).

Työttömyydellä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan tai tulevaisuudenuskoon miehillä eikä naisilla minään vuonna. (Taulukko 3; Taulukko 4.)

Taulukko 3. Nuorten työttömyyden yhteys koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon miehillä

Vuosi	Työtön		Ei työtön		Mann-Whitney U			p-arvo		
	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃			
Koettu terveys										
2002	2,0	2,0	3,0	21	2,0	1,0	2,0	171	962,5	0,001
2006	2,0	1,2	3,0	7	2,0	1,0	2,0	174	488,0	0,394
2012	2,0	2,0	3,0	23	2,0	1,0	2,0	178	1021,5	0,011
Onnellisuus										
2002	8,0	6,2	9,0	21	8,0	8,0	9,0	171	1426,5	0,363
2006	8,0	6,9	8,0	7	8,0	8,0	9,0	174	410,0	0,152
2012	8,0	7,0	9,0	23	8,0	8,0	9,0	178	1338,5	0,442
Tyytyväisyys itseän										
2006	2,0	2,0	3,0	7	2,0	2,0	2,0	174	473,5	0,265
2012	2,0	2,0	2,0	23	2,0	1,0	2,0	178	1415,0	0,669
Tulevaisuudenusko										
2006	2,0	2,0	2,9	7	2,0	2,0	2,0	174	542,0	0,694
2012	2,0	2,0	2,0	23	2,0	2,0	2,0	178	1440,0	0,750

Tilastollisesti merkitsevät tulokset lihavoitu.

Taulukko 4. Nuorten työttömyyden yhteys koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon naisilla

	Työtön			Ei työtön			Mann-Whitney U		
	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃	n	p-arvo
Vuosi									
Koettu terveys									
2002	2,0	1,0	2,0	8	2,0	1,0	2,0	168	723,5 0,584
2006	2,0	1,0	2,0	11	2,0	1,0	2,0	159	756,0 0,690
2012	2,0	1,0	2,9	19	2,0	1,0	2,0	176	1082,5 0,698
Onnellisuus									
2002	8,1	7,0	9,0	8	8,2	8,0	9,0	168	704,0 0,523
2006	8,0	8,0	9,0	11	9,0	8,0	9,0	159	768,5 0,773
2012	8,0	7,4	9,0	19	8,4	8,0	9,0	176	825,0 0,053
Tyytyväisyys itseän									
2006	2,0	2,0	2,0	11	2,0	2,0	2,0	159	688,0 0,303
2012	2,0	2,0	2,0	19	2,0	2,0	2,0	176	1098,0 0,736
Tulevaisuudenusko									
2006	3,0	2,0	4,0	11	2,0	2,0	3,0	159	553,5 0,064
2012	2,6	1,2	3,9	19	2,0	2,0	2,0	176	968,0 0,248

Tilastollisesti merkitsevät tulokset lihavoitu.

5.2 NUORTEN VÄHINTÄÄN KOLME KUUKAUTTA KESTÄNYT TYÖTTÖMYYS JA KOETTU TERVEYS, ONNELLISUUS, TYYTYVÄISYYS ITSEEN SEKÄ TULEVAISUUDENUSKO VUOSITTAIN JA SUKUPUOLITTAIN

Sekä vuonna 2002 että vuonna 2012 vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneilla miehillä koettu terveys oli huonommalla tasolla verrattuna niihin miehiin, jotka eivät olleet kokeneet vähintään kolmen kuukauden kestoista työttömyyttä (vuonna 2002 vähintään 3 kk työttömyyden kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=2,0$, $Q_3=2,0$, Mean Rank=107,99, $n=72$, ei vähintään 3 kk työttömyyttä kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=1,0$, $Q_3=2,0$, Mean Rank=88,05, $n=119$; vuonna 2012 vähintään 3 kk työttömyyden kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=1,0$, $Q_3=2,0$, Mean Rank=99,12, $n=60$, ei vähintään 3 kk työttömyyttä kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=1,0$, $Q_3=2,0$, Mean Rank=79,66, $n=141$). Havaittu ero on tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U = 3338,0$, $p = 0,008$). Vuonna 2006 vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä koettuun terveyteen miesten kohdalla. (Taulukko 5.) Naisilla vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä koettuun terveyteen minään vuonna (Taulukko 6).

Vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneet miehet olivat vuonna 2006 vähemmän onnellisia kuin miehet, jotka eivät olleet kokeneet vähintään kolmen kuukauden kestoista työttömyyttä (vähintään 3 kk työttömyyden kokeneilla $Md=8,0$, $Q_1=7,0$, $Q_3=8,1$, $n=41$, ei vähintään 3 kk työttömyyttä kokeneilla $Md=8,0$, $Q_1=8,0$, $Q_3=9,0$, $n=140$). Havaittu ero on tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U = 2075,5$, $p = 0,005$). Vuosina 2002 ja 2012 vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä onnellisuuteen miehillä. (Taulukko 5.) Naisilla vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä onnellisuuteen minään vuonna (Taulukko 6).

Vuonna 2012 vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneet miehet olivat vähemmän samaa mieltä väitteen ”Yleisesti ottaen olen tyytyväinen itseäni” kanssa verrattuna miehiin, jotka eivät olleet kokeneet vähintään kolmen kuukauden kestoista työttömyyttä (vähintään 3 kk työttömyyden kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=2,0$, $Q_3=2,0$, $n=59$, ei vähintään 3 kk työttömyyttä kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=1,0$, $Q_3=2,0$, $n=141$). Havaittu ero on tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U = 2440,0$, $p = 0,031$). Vuonna 2006 vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä miesten tyytyväisyyteen itseä kohtaan. (Taulukko 5.) Naisilla vähintään kolmen kuukauden kestoilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä tyytyväisyyteen itseä kohtaan vuonna 2006 eikä vuonna 2012 (Taulukko 6).

Vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneet miehet olivat vuonna 2012 myös vähemmän samaa mieltä väitteen ”Suhtaudun aina myönteisesti tulevaisuuteeni” kanssa verrattuna miehiin, jotka eivät olleet kokeneet vähintään kolmen kuukauden kestoista työttömyyttä (vähintään 3 kk työttömyyden kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=2,0$, $Q_3=3$, $n=60$, ei vähintään 3 kk työttömyyttä kokeneilla $Md=2,0$, $Q_1=2,0$, $Q_3=2,0$, $n=141$). Havaittu ero on tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U = 2303,5$, $p = 0,006$). Vuonna 2006 vähintään kolmen kuukauden kestoisilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä miesten tulevaisuudenuskoon. (Taulukko 5.) Naisilla vähintään kolmen kuukauden kestoisilla työttömyyskokemuksilla ei ollut yhteyttä tulevaisuudenuskoon vuonna 2006 eikä vuonna 2012 (Taulukko 6).

Taulukko 5. Nuorten vähintään 3kk kestäneen työttömyyden yhteys koettuun terveyteen, omellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon miehillä

Vuosi	Työttömyys vähintään 3 kk			Ei vähintään 3kk:n kestänyttä työttömyyttä			Mann-Whitney U	p-arvo
	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃	n
Koettu terveys								
2002	2,0	1,0	2,0	72	2,0	1,0	2,0	119
2006	2,0	1,3	2,0	41	2,0	1,0	2,0	140
2012	2,0	1,0	2,0	60	2,0	1,0	2,0	141
							3338,0	0,008
							2485,5	0,171
							2340,0	0,009
Omnellisuus								
2002	8,0	7,0	9,0	72	8,0	8,0	9,0	119
2006	8,0	7,0	8,1	41	8,0	8,0	9,0	140
2012	8,0	7,0	9,0	60	8,0	8,0	9,0	140
							3885,0	0,334
							2075,5	0,005
							2569,0	0,116
Tyytyväisyys itseän								
2006	2,0	2,0	2,0	41	2,0	2,0	2,0	140
2012	2,0	2,0	2,0	59	2,0	1,0	2,0	141
							2451,0	0,086
							2440,0	0,031
Tulevaisuudenusko								
2006	2,0	2,0	3,0	41	2,0	2,0	2,0	140
2012	2,0	2,0	3,0	60	2,0	2,0	2,0	141
							2396,5	0,086
							2303,5	0,006

Tilastollisesti merkitsevät tulokset lihavoitu.

Taulukko 6. Nuorten vähintään 3kk kestäneen työttömyyden yhteys koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon naisilla

Työttömyys vähintään 3 kk									
Vuosi	Työttömyys vähintään 3 kk			Ei vähintään 3kk:n kestänyttä työttömyyttä			Mann-Whitney U		
	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃	n	p-arvo
Koettu terveys									
2002	2,0	1,0	2,0	63	2,0	1,0	2,0	113	3479,5 0,075
2006	2,0	1,0	2,0	45	2,0	1,0	2,0	126	2324,0 0,519
2012	2,0	1,0	2,0	54	2,0	1,0	2,0	141	2419,0 0,638
Omnellisuus									
2002	9,0	8,0	9,0	64	8,0	8,0	9,0	113	3535,0 0,135
2006	9,0	8,0	9,0	45	8,0	8,0	9,0	126	2230,5 0,318
2012	8,0	8,0	9,0	54	8,0	8,0	9,0	141	2305,5 0,360
Tyytyväisyys itseän									
2006	2,0	2,0	2,0	45	2,0	2,0	2,0	126	2414,0 0,775
2012	2,0	2,0	2,0	54	2,0	2,0	2,0	141	2399,0 0,518
Tulevaisuudenusko									
2006	2,0	2,0	3,0	43	2,0	2,0	3,0	126	2324,5 0,884
2012	2,0	2,0	3,0	54	2,0	2,0	2,0	141	2446,5 0,712

Tilastollisesti merkitsevät tulokset lihavoitu.

5.3 IKÄRYHMIEN VÄLISET EROT TYÖTTÖMYYDEN JA HYVINVOINNIN VÄLISESSÄ YHTEYDESSÄ

Nuorten (19–30-vuotiaiden) ja vanhempien (31–65-vuotiaiden) työttömien ja ei-työttömien välillä oli eroa koetussa terveydessä jokaisena vuonna. Havaitut erot olivat tilastollisesti merkitseviä (vuonna 2002 Kruskal-Wallis $p < 0,001$; vuonna 2006 Kruskal-Wallis $p < 0,001$; vuonna 2012 Kruskal-Wallis $p < 0,001$). Parivertailussa havaittiin, että vuonna 2002 vanhemmilla työttömällä ($Md=2$, $Q_1=2$, $Q_3=3$, Mean Rank=665,55, $n=77$) oli huonompi koettu terveys kuin nuorilla ei-työttömällä ($Md=2$, $Q_1=1$, $Q_3=2$, $n=339$) ja vanhemmilla ei-työttömällä ($Md=2$, $Q_1=2$, $Q_3=3$, Mean Rank= 566,96, $n=1094$). Erot olivat tilastollisesti merkitseviä (vanhemmilla työttömällä ja nuorilla ei-työttömällä Mann-Whitney $U=7337,50$, $p < 0,001$; vanhemmilla työttömällä ja vanhemmilla ei-työttömällä Mann-Whitney $U=33664,00$, $p=0,042$). Vuosina 2006 ja 2012 vanhemmilla työttömällä oli niin ikään huonompi koettu terveys kuin nuorilla ei-työttömällä (vuonna 2006 vanhemmilla työttömällä $Md=2$, $Q_1=2$, $Q_3=3$, $n=79$, nuorilla ei-työttömällä $Md=2$, $Q_1=1$, $Q_3=2$, $n=334$; vuonna 2012 vanhemmilla työttömällä $Md=2$, $Q_1=2$, $Q_3=3$, $n=106$, nuorilla ei-työttömällä $Md=2$, $Q_1=1$, $Q_3=2$, $n=354$). Erot olivat tilastollisesti merkitseviä (vuonna 2006 Mann-Whitney $U=7735,50$, $p < 0,001$; vuonna 2012 Mann-Whitney $U=10419,00$, $p < 0,001$). Muiden ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja koetussa terveydessä minään vuonna. (Taulukko 7.)

Nuorten ja vanhempien työttömien ja ei-työttömien välillä oli jokaisena vuonna eroa myös onnellisuudessa. Havaitut erot olivat tilastollisesti merkitseviä (vuonna 2002 Kruskal-Wallis $p=0,025$; vuonna 2006 Kruskal-Wallis $p < 0,001$; vuonna 2012 Kruskal-Wallis $p < 0,001$). Parivertailuissa havaittiin, että vuonna 2002 vanhemmat työttömät ($Md=8$, $Q_1=7$, $Q_3=9$, $n=77$) olivat vähemmän onnellisia kuin nuoret ei-työttömät ($Md=8$, $Q_1=8$, $Q_3=9$, $n=339$). Ero oli tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U=10657,50$, $p=0,030$). Vanhemmat työttömät olivat myös vuosina 2006 ja 2012 vähemmän onnellisia kuin nuoret ei-työttömät, mutta lisäksi he olivat myös vähemmän onnellisia kuin vanhemmat ei-työttömät (vuonna 2006 vanhemmilla työttömällä $Md=8$, $Q_1=6$, $Q_3=8$, $n=79$, nuorilla ei-työttömällä $Md=8$, $Q_1=8$, $Q_3=9$, $n=334$, vanhemmilla ei-työttömällä $Md=8$, $Q_1=8$, $Q_3=9$, $n=1011$; vuonna 2012 vanhemmilla työttömällä $Md=8$, $Q_1=7$, $Q_3=9$, $n=106$, nuorilla ei-työttömällä $Md=8$, $Q_1=8$, $Q_3=9$, $n=353$, vanhemmilla ei-työttömällä $Md=8$, $Q_1=8$, $Q_3=9$, $n=1114$). Erot olivat tilastollisesti merkitseviä (vuonna 2006 vanhemmilla työttömällä ja nuorilla ei-työttömällä Mann-Whitney $U=7854,00$, $p < 0,001$, vanhemmilla työttömällä ja vanhemmilla ei-työttömällä Mann-Whitney $U=29158,00$, $p < 0,001$; vuonna 2012 vanhemmilla työttömällä ja nuorilla ei-työttömällä Mann-Whitney $U=11850,50$, $p < 0,001$; vanhemmilla työttömällä ja vanhemmilla ei-työttömällä Mann-

Whitney $U=49593,00$, $p<0,001$). Muiden ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja onnellisuudessa minään vuonna. (Taulukko 7.)

Nuorten työttömien, nuorten ei työttömien, vanhempien työttömien ja vanhempien ei työttömien ryhmien välillä oli eroa myös tyytyväisyydessä itseä kohtaan vuonna 2006. Havaittu ero oli tilastollisesti merkitsevä (Kruskal-Wallis $p=0,002$). Parivertailussa havaittiin, että vanhemmat työttömät ($Md=2$, $Q_1=2$, $Q_3=3$, $n=78$) olivat vähemmän tyytyväisiä itseensä kuin nuoret ei-työttömät ($Md=2$, $Q_1=2$, $Q_3=2$, $n=334$). Havaittu ero oli tilastollisesti merkitsevä (Mann-Whitney $U=10083,00$, $p=0,012$). Muiden ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja tyytyväisyydessä itseä kohtaan vuonna 2006. Vuonna 2012 ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja tyytyväisyydessä itseä kohtaan. (Taulukko 7.)

Nuorten työttömien, nuorten ei työttömien, vanhempien työttömien ja vanhempien ei työttömien ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja tulevaisuudenuskossa vuonna 2006 eikä vuonna 2012 (Taulukko 7).

Taulukko 7. Ikäryhmien (19-30-vuotiaat = nuoret ja 31-65-vuotiaat = vanhemmat) väliset erot työttömyyden yhteydessä koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon

	Nuoret työttömät				Nuoret ei-työttömät				Vanhemmat työttömät				Vanhemmat ei-työttömät				p-arvo
	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃	n	Md	Q ₁	Q ₃	n	
Vuosi																	
Koettu terveys																	
2002	2,0	2,0	2,0	29	2,0	1,0	2,0	339	2,0	2,0	3,0	77	2,0	2,0	3,0	1094	0,000 ⁽¹⁾
2006	2,0	1,0	2,1	18	2,0	1,0	2,0	334	2,0	2,0	3,0	79	2,0	2,0	3,0	1011	0,000 ⁽²⁾
2012	2,0	1,0	3,0	42	2,0	1,0	2,0	354	2,0	2,0	3,0	106	2,0	2,0	3,0	1114	0,000 ⁽³⁾
Onnellisuus																	
2002	9,0	7,0	9,0	29	8,0	8,0	9,0	339	8,0	7,0	9,0	77	8,0	7,0	9,0	1092	0,025 ⁽⁴⁾
2006	9,0	8,0	9,0	18	8,0	8,0	9,0	334	8,0	6,0	8,0	79	8,0	8,0	9,0	1011	0,000 ⁽⁵⁾
2012	8,0	7,0	9,0	42	8,0	8,0	9,0	353	8,0	7,0	9,0	106	8,0	8,0	9,0	1114	0,000 ⁽⁶⁾
Tyytyväisyys itseen																	
2006	2,0	2,0	2,3	18	2,0	2,0	2,0	334	2,0	2,0	3,0	78	2,0	2,0	2,0	1011	0,002 ⁽⁷⁾
2012	2,0	2,0	2,0	42	2,0	2,0	2,0	353	2,0	2,0	2,0	107	2,0	2,0	2,0	1113	0,383
Tulevaisuudenusko																	
2006	2,0	2,0	4,0	18	2,0	2,0	3,0	332	2,0	2,0	3,0	78	2,0	2,0	3,0	1011	0,155
2012	2,0	2,0	3,0	42	2,0	2,0	2,0	354	2,0	2,0	2,7	107	2,0	2,0	2,0	1114	0,858

Tilastollisesti merkitsevät tulokset lihavoitu.

Parivertailuissa tilastollisesti merkitsevät erot olivat ryhmien ⁽¹⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=7337,50, p<0,000), vanhemmat työttömät ja vanhemmat ei-työttömät (Mann-Whitney U=33664,00, p=0,042); ⁽²⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=7735,50, p<0,000), ⁽³⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=10419,00, p<0,000); ⁽⁴⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=10657,50, p=0,030); ⁽⁵⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=7854,00, p<0,000), vanhemmat työttömät ja vanhemmat ei-työttömät (Mann-Whitney U=29158,00, p<0,000); ⁽⁶⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=11850,50, p<0,000), vanhemmat työttömät ja vanhemmat ei-työttömät (Mann-Whitney U=49593,00, p<0,000); ⁽⁷⁾nuoret ei-työttömät ja vanhemmat työttömät (Mann-Whitney U=10083,00, p=0,012) välillä.

6) POHDINTA

6.1 TULOSTEN TARKASTELU JA MERKITYS

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisten 19–30-vuotiaiden nuorten työttömyyttä ja sen yhteyksiä nuorten hyvinvointiin. Tutkimuksessa tarkasteltiin, miten työttömänä oleminen on yhteydessä suomalaisten nuorten koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan ja tulevaisuudenuskoon, sekä onko yhteydessä havaittavissa muutoksia vuosien 2002, 2006 ja 2012 välillä. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, onko työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä nähtävissä eroja sukupuolten välillä. Työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin tarkasteltiin lisäksi erikseen nuorten pidempiaikaisten (vähintään kolmen kuukauden kestoisten) työttömyyskokemusten kautta. Lisäksi tarkasteltiin sitä, poikkeavatko eri ikäryhmät eli 19–30-vuotiaat ja 31–65-vuotiaat toisistaan työttömyyden ja hyvinvoinnin välisen yhteyden suhteen.

Tulosten perusteella työttömyys oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä nuorilla ainoastaan koettuun terveyteen miesten osalta vuosina 2002 ja 2012, mutta muutoin vastaushetkellä työttömäksi itsensä ilmoittaneilla työttömyys ei ollut merkittävästi yhteydessä nuorten hyvinvointiin. Sen sijaan vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokemuksella oli selvempi yhteys hyvinvointiin. Yhteys näkyi kuitenkin ainoastaan miesten kohdalla: vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneilla miehillä oli vuosina 2002 ja 2012 koettu terveys huonommalla tasolla verrattuna miehiin, jotka eivät olleet kokeneet yhtä pitkää työttömyysjaksoa. Lisäksi he kokivat itsensä vähemmän onnellisiksi vuonna 2006 ja heillä tyytyväisyys itseä kohtaan sekä tulevaisuudenusko oli vähäisempää vuonna 2012.

Tässä tutkimuksessa havaittu pidempiaikaisen työttömyyskokemuksen yhteys hyvinvointiin on todettu myös kansainvälisissä tutkimuksissa. Tutkimuksen tulokset tukevat osittain aiempaa tutkimustietoa, jonka mukaan työttömyyden vaikutukset hyvinvointiin vaihtelevat työttömyyden keston mukaan (ks. esim. Airio & Niemelä 2012, 44; Böckerman & Ilmakunnas 2009, 164; Winefield & Tiggeman 1989, 328–328). Muun muassa Winefield ja Tiggemann (1989, 327–328) havaitsivat tutkimuksessaan, että yli kolme kuukautta kestävä työttömyyden aikana ihminen muuttuu pessimistisemmäksi ja ahdistuu työttömyydestään, jos uutta työtä ei löydy. Myös psyykinen hyvinvointi heikkenee, kun työttömyys kestää yli kolme kuukautta. On kuitenkin huomattava, että työttömyyden keston ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä tarkastelevien tutkimusten tulokset ovat

ristiriitaisia, ja näyttöä on myös siitä, että hyvinvointi kohenee työttömyyden pitkittyessä. Tässä tutkimuksessa kuitenkin havaittiin vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyskokemuksen olevan negatiivisesti yhteydessä hyvinvoinnin osa-alueisiin erityisesti miehillä, joten tulokset antavat tukea sille työvoimapolitiikan tavoitteelle, jonka mukaan nuorten työttömyysjaksot tulisi pystyä katkaisemaan varhaisessa vaiheessa.

Selkeää muutosta vuosien 2002, 2006 ja 2012 välillä ei ollut havaittavissa työttömyyden yhteydessä hyvinvoinnin osa-alueisiin miehillä eikä naisilla. Jonkin asteinen vuosien välinen muutos oli nähtävissä miesten tyytyväisyydessä itseä kohtaan sekä tulevaisuudenuskossa; niillä miehillä, jotka olivat kokeneet vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden sekä tyytyväisyys itseä kohtaan että tulevaisuudenusko oli vähäisempää vuonna 2012 kuin vuonna 2006 verrattuna muihin. Vuonna 2012 aineistossa itsensä työttömäksi ilmoittaneita oli yli puolet enemmän kuin vuonna 2006, ja myös pidempiaikaista työttömyyttä kokeneita oli enemmän. Toisaalta nuorten työttömyys ei ole 2000-luvun aikana merkittävästi lisääntynyt, joten nuorten työttömyyden yleistymisen ei voida ajatella olevan syynä siihen, että nuorten miesten tyytyväisyys itseä kohtaan ja tulevaisuudenusko ovat olleet eri tasolla vuosina 2006 ja 2012. Nuorten työttömyys päinvastoin on 2010-luvulla vähentynyt Suomessa (Larja 2013). Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että työttömyys vaikuttaa hyvinvointiin vähemmän negatiivisesti silloin, kun ihminen elää ympäristössä, jossa työttömyysaste on korkea (Minelli ym. 2014, 6). Tämä voisi osaltaan selittää sitä, miksi nuorten miesten tyytyväisyys itseä kohtaan ja tulevaisuudenusko ovat olleet vähäisempää vuonna 2012 kuin vuonna 2006, vaikka nuorten työllisyydessä on samaan aikaan tapahtunut suotuisaa kehitystä. On kuitenkin huomattava, että vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyden kokeneet miehet olivat muihin verrattuna vähemmän onnellisia juuri vuonna 2006, kun taas vuosina 2002 ja 2012 ryhmien välillä ei ollut eroa. Onnellisuus, tyytyväisyys itseä kohtaan ja tulevaisuudenusko eivät siis muuttuneet vuosien välillä samansuuntaisesti.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat pääosin yhteneviä niiden aikaisempien tutkimusten tulosten kanssa, joissa on osoitettu, että työttömyys on selvemmin yhteydessä hyvinvointiin miehillä kuin naisilla (ks. esim. Ervasti 2004, 300; Mossakowski 2009, 1829–1831; Vesalainen & Vuori 1996, 10; Winefield ym. 1991, 484). Naisten kohdalla työttömyydellä tai pidempikestoisella työttömyyskokemuksella ei tässä tutkimuksessa havaittu olevan yhteyttä hyvinvoinnin osa-alueisiin, vaan kaikki tilastollisesti merkitsevät työttömyyden ja hyvinvoinnin väliset yhteydet löytyivät miesten osalta. Myös muun muassa Mossakowski (2009, 1829–1831) havaitsi poikkileikkaustutkimuksessaan, että työttömänä ja työelämän ulkopuolella oleminen oli merkitsevästi yhteydessä masennusoireisiin 29–37-vuotiailla, ja

yhteys oli erityisen voimakas miesten kohdalla. Sukupuolten välisten erojen selittäjänä voi olla esimerkiksi se, että naisille työelämän ulkopuolella oleminen ei ole yhtä psyykkisesti kuormittavaa kuin miehille, koska naisten kohdalla työelämän ulkopuolella oleminen on yleisempää. Toisaalta joissain tutkimuksissa on saatu viitteitä myös siitä, että työttömyys aiheuttaa hyvinvoinnin heikkenemistä yhtä lailla tai jopa enemmän naisille kuin miehille (ks. esim. Julkunen 2001, 271). Naiset ovat työelämän ulkopuolella kuitenkin miehiin verrattuna enemmän esimerkiksi perhevapaiden vuoksi, ja voisi olettaa, että tällaisten syiden vuoksi työelämän ulkopuolella oleminen ei aiheuta hyvinvoinnin ongelmia samalla tavalla kuin vastoin tahtoa työttömänä oleminen. On siis toisaalta loogista, että tutkimuksissa on todettu naisten sopeutuvan työelämän ulkopuolella olemiseen paremmin – mutta on kuitenkin huomattava, että naisille työssä oleminen on nykyään yhtä merkityksellistä kuin miehille, ja vastoin tahtoa työttömänä oleminen aiheuttaa myös naisille negatiivisia tunteita ja psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia (Julkunen 2001, 271–272). Lisäksi useissa tutkimuksissa on saatu sukupuolieroista myös päinvastaisia tuloksia; esimerkiksi Winefield ym. (1991) havaitsivat tutkimuksessaan, että nuoret työttömät ja työhönsä tyytymättömät naiset voivat huonommin kuin miehet. Myös pitkäaikaisen työttömyyden on havaittu lisäävän esimerkiksi masennusoireita enemmän nuorilla naisilla kuin miehillä (Hammarström & Janlert 1997, 296).

Useissa kansainvälisissä nuorten työttömyyttä ja hyvinvointia tarkastelevissa tutkimuksissa on havaittu työttömyydellä olevan yhteyksiä nuorten passivoitumiseen (ks. esim. Virtanen 2006, 153–154; Feather & Bond 1983, 241) ja heikentyneeseen itsetuntoon (ks. esim. Julkunen 2001, 268–269; Goldsmith ym. 1997, 151). Tässä tutkimuksessa ei pystytty suoranaisesti ottamaan huomioon näitä nuorten hyvinvoinnin tärkeitä määrittäjiä, jotka olisivat olleet tärkeitä mahdollisimman laajan kuvan saamiseksi työttömyyden yhteyksistä nuorten hyvinvointiin. Aiempien tutkimusten mukaan työttömät nuoret viettävät enemmän vapaa-aikaansa tekemättä erityisesti mitään kuin työlliset nuoret, ja työttömyys passivoi nuoria. Tarkoituksellisen vapaa-ajan tekemisen taas on havaittu olevan positiivisesti yhteydessä nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Aiempien tutkimusten perusteella voidaankin sanoa, että tarkoituksellinen vapaa-ajan toiminta voi toimia niin sanottuna puskurina sekä työttömyyden että epätyytyttävän työn aiheuttamasta stressistä selviytymisessä (ks. esim. Winefield ym. 1992b, 307).

Vaikka tässä tutkimuksessa ei pystytty suoranaisesti tutkimaan myöskään työttömyyden yhteyttä nuorten itsetuntoon, niin itseä kohtaan koetun tyytyväisyyden – joka oli yhtenä tarkastelun kohteena – voidaan osittain katsoa tarkoittavan samaa asiaa kuin itsetunnon. Aiemmista tutkimuksista poiketen tässä tutkimuksessa ei havaittu työttömyyden olevan yhteydessä tyytyväisyyteen itseä kohtaan (vrt.

itsetuntoon) naisten kohdalla. Esimerkiksi Julkusen (2001, 268) tutkimuksessa havaittiin, että naiset kokivat miehiä enemmän sekä eristäytymisen tunteita että itsetunnon heikkenemistä ollessaan työttömänä. Myös Goldsmith ym. (1997, 151) havaitsivat tutkimuksessaan, että työttömyys heikentää nuorten naisten itsetuntoa merkittävästi sitä mukaa, mitä pidemmäksi työttömyysaika kasvaa. Toisaalta heidän tutkimuksessaan havaittiin myös, että työorientoituneilla miehillä työttömyydellä oli samanlainen vaikutus itsetuntoon. Tässä tutkimuksessa havaittiin vähintään kolmen kuukauden kestoisen työttömyyskokemuksen olevan tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä miesten vähentyneeseen tyytyväisyyteen itseä kohtaan vuonna 2012. Voisiko tästä päätellä, että nuorten miesten työorientoituneisuus ja työn tärkeänä pitäminen on lisääntynyt vuodesta 2006, samalla kun 2000-luvun talouskriisin vaikutukset ovat lieventyneet ja nuorten työllisyydessä on tapahtunut suotuisaa kehitystä? Tämä voisi osaltaan selittää sitä, miksi pidempiaikaiset työttömyyskokemukset vaikuttavat heikentävästi miesten tyytyväisyyteen itseä kohtaan. Toisaalta esimerkiksi Pfoertner ym. (2014, 961) havaitsivat tutkimuksessaan, että 2000-luvun lopun talouskriisi ei vaikuttanut nuorten psyykkiseen hyvinvointiin – joissakin maissa nuorten hyvinvointi päinvastoin koheni talouden taantuman aikana. Erityisesti lyhytaikaisesti työllisyyteen vaikuttavan taantuman havaittiin parantavan ihmisten hyvinvointia muun muassa lisääntyneen vapaa-ajan ja työn aiheuttaman stressin vähenemisen kautta. Tästä päätellen pidempiaikaisella työttömyydellä saattaisi siis kuitenkin talouden taantuman mukanaan tuomista positiivisista vaikutuksista huolimatta olla haitallisia vaikutuksia nuorten hyvinvointiin erityisesti silloin, kuin nuorten työllisyys lähtee uudelleen nousuun ja työttömänä oleminen on vähemmän yleistä.

Aiemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu selvä yhteys nuorten työllisyysstatuksen ja hyvinvoinnin välillä myös sen osalta, ovatko työlliset nuoret tyydyttävässä vai epätyydyttävässä työssä. Esimerkiksi Winefield ym. (1992b, 308) havaitsivat tutkimuksessaan johdonmukaisia eroja nuorten psyykkisessä hyvinvoinnissa eri ryhmien välillä: työhönsä tyytyväiset nuoret voivat paremmin kuin työhönsä tyytymättömät ja työttömät nuoret. Myös O'Brienin & Featherin (1990, 151) tutkimuksen tuloksista ilmeni, että työllisyyden ja työttömyyden vaikutukset nuorilla riippuvat työllisyyskokemusten laadusta; kun laadultaan hyvän työn saaneita nuoria verrattiin työttömiin nuoriin, heillä oli muun muassa vähemmän masennusoireita ja he olivat tyytyväisempiä elämäänsä, mutta työttömien ja laadultaan huonommassa työssä olevien nuorten välillä ei havaittu eroja hyvinvoinnissa. Tässä tutkimuksessa ei pystytty ottamaan huomioon työn laadun tai tyydyttävyyden merkitystä nuorten hyvinvoinnille, mitä voidaan pitää yhtenä tutkimuksen puutteena. Toisaalta tässä tutkimuksessa otettiin huomioon hyvinvoinnin eri osa-alueita monipuolisemmin kuin useassa aiemmassa tutkimuksessa, joissa on pääosin keskitytty tarkastelemaan nuorten työttömyyden ja

psykkisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Tutkimuksessa tarkasteltiin työttömyyden yhteyttä nuorten koettuun terveyteen, onnellisuuteen, tyytyväisyyteen itseä kohtaan sekä tulevaisuudenuskoon. Tulosten perusteella erityisesti pidempiaikaisen työttömyyden kokemus on miehillä yhteydessä näihin kaikkiin hyvinvoinnin osa-alueisiin.

Tutkimuksessa havaittiin selviä eroja työttömyyden ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä vanhempien työttömien ja nuorten ei-työttömien välillä, ja lisäksi joitakin eroja vanhempien työttömien ja vanhempien ei-työttömien välillä. Tulevaisuudenusko oli ainoa hyvinvoinnin määrittäjä, jossa ei havaittu minkäänlaisia eroja ikäryhmien välillä. Nuoret ei-työttömät voivat jokaisena vuonna paremmin koetun terveyden osalta ja olivat myös enemmän onnellisia verrattuna vanhempiin työttömiin. Vuonna 2006 he olivat myös tyytyväisempiä itseään kohtaan kuin vanhemmat työttömät. Vanhemmat ei-työttömät taas voivat koetun terveyden osalta paremmin vuonna 2002 ja olivat enemmän onnellisia vuosina 2006 ja 2012 verrattuna vanhempiin työttömiin. Tulosten perusteella näyttäisi siis siltä, että vanhemmilla työttömyydellä on enemmän merkitystä hyvinvoinnille kuin nuorilla.

Tämän suuntaisia tuloksia on saatu myös aiemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa, joissa on havaittu, että nuoret selviytyvät työttömyydestä ikääntyneempiä paremmin esimerkiksi sen vuoksi, että työttömyyteen liittyvät sosiaaliset paineet ovat heidän kohdallaan vähäisempiä (ks. esim. Julkunen 2001, 264). Nuorten kohdalla työttömyys on yleisempää, eivätkä nuoret sen vuoksi välttämättä huolestu työttömyydestään samalla tavalla kuin ikääntyneemmät (Clark & Oswald 1994, 651). Ikääntyneemmät saattavat myös olla enemmän työhönsä sitoutuneita kuin nuoret, minkä vuoksi työttömäksi jäämisellä voi olla heille merkittävämpiä psyykkisiä vaikutuksia (Goldsmith ym. 1997, 139–140). Nuorille työttömäksi jääminen ja työelämän ulkopuolella oleminen voi joissain tilanteissa olla jopa helpotus, jos ajatukset tulevasta ammatista ja työurasta ovat vielä selkiytymättömiä (Johansson 1997, 4). Lisäksi nuoret ovat ikääntyneempiä useammin työelämän ulkopuolella vapaaehtoisesti esimerkiksi perhevapaiden vuoksi. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja hyvinvoinnissa nuorten työttömien ja vanhempien työttömien välillä. Tulosten perusteella ei siis voida tehdä suoria päätelmiä siitä, että työttömyys on ikääntyneemmille hyvinvoinnin kannalta vaikeampaa kuin nuorille. Tulokset antoivat viitteitä enemmänkin siitä, että ikääntyneempien ryhmän sisällä työttömyydellä oli enemmän merkitystä hyvinvoinnille kuin ikäryhmien välillä. Lisäksi nuorten ryhmän sisällä tehtyjen analyysien tulokset osoittivat erityisesti pidempikestoisten työttömyyskokemusten olevan negatiivisesti yhteydessä miesten hyvinvointiin; vaikka nuoret ei-työttömät voivat tulosten perusteella selvästi paremmin kuin vanhemmat työttömät,

niin työttömyydellä näyttäisi tulosten perusteella olevan yhteyttä sekä nuorten että ikääntyneempien hyvinvointiin. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että vaikka työttömyys näyttää tulosten perusteella olevan yhteydessä molempien ikäryhmien hyvinvointiin, heikompi hyvinvointi voi olla yhtä lailla työttömyyden syy kuin sen seuraus.

6.2 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeitä tekijöitä ovat otoksen edustavuus ja tarpeeksi suuri otos, korkea vastausprosentti ja oikeita asioita mittaavat kysymykset. Kvantitatiivisen tutkimuksen mittarin kokonaisluotettavuutta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetti kertoo, kuinka paljon mittaustuloksiin tulee satunnaisvirhettä. Se määritellään siis tutkimuksen kyvyksi tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Mitä useammin mittaus toistetaan, sitä suurempi on mahdollisuus, että jokaista satunnaisvirhettä kohti muodostuu vastakkainen satunnaisvirhe. Alentunut reliabiliteetti johtuukin yleensä satunnaisvirheistä. Reliabelin mittarin tuloksen tulisi siis eri mittauksissa olla sama. Tutkimuksen sisäistä reliabiliteettia voidaan tarkastella toistamalla samoja mittauksia useampaan kertaan. Ulkoinen reliabiliteetti taas tarkoittaa sitä, että mittaukset voidaan toistaa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa. Reliabiliteettia voidaan tarkastella mittauksen jälkeen. Tutkimuksen validiteetti kertoo, kuvaako mittaustulos sitä, mitä sen pitäisi kuvata – eli onko mittarilla kykyä mitata sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Kyselytutkimuksessa validiteettiin vaikuttaa erityisesti se, miten onnistuneita kysymykset ovat eli saadaanko kysymysten avulla ratkaisu tutkimusongelmaan. Tutkimuksen sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan sitä, vastaavatko mittaukset teoriaosuudessa esitettyjä käsitteitä. Ulkoisella validiudella taas tarkoitetaan sitä, että muut tutkijat tulkitsevat tutkimuksen tulokset samalla tavalla. Tutkimuksen validiteettia on haastavaa arvioida jälkikäteen. Systemaattinen virhe vaikuttaa tutkimuksen validiteettiin, ja on vaarallisempaa kuin satunnaisvirhe, sillä sen vaikutus ei vähene otoskoon kasvaessa, ja lisäksi sen suuruutta on vaikea arvioida. Systemaattinen virhe alentaa yleensä validiteetin lisäksi myös reliabiliteettia. Mittarin huono reliabiliteetti alentaa myös mittarin validiteettia, mutta ei päinvastoin: reliabiliteetti on riippumaton validiteetista. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 89, 95; Heikkilä 2010, 185–188; Nummenmaa ym. 2014, 18.)

Tässä tutkimuksessa käytetyn ESS-aineiston vastausprosentti, otoksen edustavuus ja otoksen koko olivat tutkimuksen luotettavuuden kannalta hyviä. Kaikkina vuosina otokseen poimittiin Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta Suomessa asuvia 15 vuotta täyttäneitä henkilöitä (vuonna 2002 2766, vuonna 2006 3000 ja vuonna 2012 3300 henkilöä), ja perusjoukko

lajiteltiin asuinpaikan, sukupuolen ja iän suhteen. Vuonna 2002 strukturoidun kyselylomakkeen avulla tehtyjen haastattelujen vastausosuudeksi tuli noin 76 %. Lisäksi tehtiin nk. perävaunukysely, jonka vastausosuus oli noin 89 %. Vuonna 2006 haastattelujen osalta vastausosuus oli 64,4 %, ja perävaunukyselyssä 87,6 %. Vuonna 2012 haastatteluiden vastausosuus oli 67,3 %. Perävaunukyselyä ei tehty vuonna 2012. (Jowell, ESS Central Coordinating Team & Ervasti 2002; Jowell, ESS Central Coordinating Team & Ervasti 2006; Fitzgerald, Jowell, ESS Core Scientific Team & Ervasti 2012.) Toki se, että tässä tutkimuksessa mitattiin työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin tietyn ikäisten nuorten osalta, pienentää tutkittavaa joukkoa (mittauksen kohteena ei siis ollut koko otos), eikä vastausprosentteja voida suoraan yleistää 19–30-vuotiaiden nuorten vastausosuuteen.

Tässä tutkimuksessa on haastavaa arvioida mittarien (eli kyselylomakkeiden kysymysten) reliabiliutta, koska alkuperäisen aineistonkeruun yhteydessä ei ole tehty toistomittauksia. Toisaalta konkreettisiin, selkeisiin mittauksiin (kuten sukupuoli, koulutus, ikä) liittyvä satunnaisvirhe on yleensä harvinainen (ks. esim. Alkula ym. 1995, 94). Selittäviä muuttujia koskevien tietojen voidaan siis tässä tutkimuksessa olettaa olevan pääosin luotettavia. Sen sijaan asenne- ja mielipidemittauksissa satunnaisvirheitä syntyy helpommin (ks. esim. Alkula ym. 1995, 94), joten selitettävien muuttujien kohdalla satunnaisvirheen mahdollisuus on tässä tutkimuksessa todennäköisempää. Toisaalta, kun abstraktia käsitettä – tässä tutkimuksessa hyvinvointia – mitataan usealla indikaattorilla, satunnaisvirheet kumoavat toisiaan. Samoin eri yksiköjä mitattaessa satunnaisvirheet kumoavat toisiaan, jolloin keskiarvo lähestyy oikeaa arvoa, kun mittausten määrä kasvaa. Otoksen koko vaikuttaa satunnaisvirheeseen niin, että mitä pienempi otos on, sitä sattumanvaraisempia tuloksia saadaan. Tässä tutkimuksessa käytetyssä aineistossa otoskoolla ei todennäköisesti ollut vaikutusta tulosten tarkkuuteen. (ks. esim. Alkula ym. 1995, 95; Heikkilä 2010, 187.)

Sen sijaan pienet vastaajaluokat joidenkin muuttujien kohdalla olivat tässä tutkimuksessa hieman ongelmallisia analyysin ja tulosten yleistettävyyden kannalta. Vastausluokkia olisi saatu suuremmiksi luokittelemalla niitä uudelleen, mutta silloin olisi ollut mahdollista, että olisi menetetty tärkeää tietoa. Saaduissa tuloksissa on kuitenkin otettava huomioon se, että joissain kohtaa vastaajaluokat olivat hyvin pieniä, joten tulosten yleistäminen on hieman hankalaa. Analyysissa olisi voitu käyttää menetelmänä myös ristiintaulukointia ja multinominaalista logistista regressiota tai varianssianalyysia, joiden avulla tulokset olisi saatu esitettyä raportoinnin kannalta selkeämmin prosenttimuodossa, ja lisäksi olisi saatu tutkittua paremmin myös vuosien välistä vaihtelua

työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä. Näissä analyysimenetelmissä pienet vastaajaluokat olisivat kuitenkin aiheuttaneet enemmän ongelmia, sillä testien oletukset eivät olisi täyttyneet pienillä vastausluokilla. Luotettavien tulosten saaminen olisikin vaatinut muuttujien uudelleenluokittelua alkuperäisiä luokkia yhdistelemällä, mikä taas olisi voinut johtaa tiedon vääristymiseen tai arvokkaan tiedon katoamiseen. Myöskään jakaumien normaalisuusoletukset eivät olisi täyttyneet, sillä kaikkien tutkimuksessa käytettävien selitettävien muuttujien jakaumat olivat vinoja.

Tämän tutkimuksen aineistona oli poikkileikkausaineisto eri vuosilta, ja on huomattava, että poikkileikkausaineiston perusteella on haastavaa tai jopa mahdotonta sanoa mitään nuorten työttömyyden ja hyvinvoinnin välisestä kausaliteetista. Poikkileikkaustutkimuksissa voidaan tarkastella jonkin ryhmän ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä. Tyypillisesti poikkileikkaustutkimuksissa verrataan kahta ryhmää, jotka poikkeavat toisistaan tutkittavan asian suhteen. Poikkileikkaustutkimusten ongelma on kuitenkin se, ettei niiden perusteella voida todentaa asioiden vaikutussuhteita. Poikkileikkausaineiston perusteella voidaan tarkastella esimerkiksi työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta, mutta ei niiden kausaalisuhdetta. Syy-seuraussuhteita ei siis voida poikkileikkaustutkimuksen perusteella selvittää, vaan tätä varten tarvittaisiin pitkittäistutkimustietoa. (Johansson ym. 1997, 11.) Nuorten työttömyyttä ja sen hyvinvointivaikutuksia – erityisesti vaikutuksia psyykkiseen hyvinvointiin – on tutkittu muutoinkin paljon poikkileikkaustutkimuksissa, joiden tulosten perusteella ei voida koskaan sanoa mitään syy-seuraussuhteista (ks. esim. Hammarström & Janlert 1997, 293; Hammer 2000, 62; Mossakowski 2009, 1830). Myös pitkittäistutkimusaineistoa on olemassa, mutta tulokset niistä ovat ristiriitaisia ja kompleksisia. Osassa tutkimuksia työttömyyden on havaittu aiheuttavan lisääntyneitä psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia, kun taas toisten tutkimusten tulosten perusteella työttömyydellä ja psyykkisellä hyvinvoinnilla on vain heikosti tai ei ollenkaan yhteyttä. Ristiriitaiset tutkimustulokset saattavat johtua muun muassa siitä, että otokset ovat tutkimuksissa niin erilaisia – mikä taas johtuu osittain siitä, että nuorten joukon määrittelemisen on ongelmallista. Myös erilaiset mittaustavat tutkimuksissa voivat aiheuttaa ristiriitaisuuksia tuloksissa. (Patterson 1997, 263–264.)

On myös huomattava, että hyvinvointia tutkittaessa ongelmaksi nousee se, että kaikkein huono-osaisimmat eivät yleensä vastaa kyselyihin. Huono-osaisimpien puuttuessa vastaajajoukosta myös tulokset voivat vääristyä. Tässä tutkimuksessa tämä saattoi vaikuttaa niin, että työttömyyden ja hyvinvoinnin välinen yhteys oli aliarvioitua. Kyselylomakkeet ovat ylipäänsä ongelmallisia nuorten työttömyyden hyvinvointivaikutuksia tutkittaessa, sillä niiden nuorten kohdalla, joilla on jo ennen

työttömyyttä hyvinvointiin liittyviä ongelmia, hyvinvoinnin heikkenemistä työttömyyden seurauksena voi olla haastavaa todentaa. Kuitenkin juuri ne nuoret, joilla jo lähtökohtaisesti on hyvinvointiin liittyviä ongelmia, päätyvät todennäköisemmin työttömiksi. Näin ollen kyselylomakkeilla toteutetut tutkimukset saattavat aliarvioida työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin. (Hammarström & Janlert 1997, 294.)

Tähän tutkimukseen ei liity eettisiä ongelmia. Tutkimuksen aineiston keruu on toteutettu hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen ja tutkimukseen osallistuminen on ollut otokseen poimituille vapaaehtoisista. Aineisto on saatu käyttöön tätä tutkimusta varten käyttölupasitoumusta vastaan, ja aineistoa on käytetty vain tässä tutkimuksessa. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineistojen yleisten käyttöehtojen mukaisesti aineisto on hävitetty tutkimuksen valmistuttua. Myös tutkimuksen toteutuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä; tutkimus on suunniteltu ja toteutettu tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti, tutkimuksen tulokset on raportoitu rehellisesti ja lähdeviitteet on merkitty asianmukaisesti. (ks. esim. Kuula 2006, 34–35.)

6.3 JATKOTUTKIMUSEHDOTUKSET

Työttömyyden hyvinvointivaikutuksia tutkitaan usein vertaamalla työttömiä työllisiin, mutta olisi tärkeää tutkia asiaa myös eri näkökulmista; esimerkiksi erottelemalla työttömät tutkimuksessa aktiivisesti työtä etsiviin ja niihin, jotka ovat työelämän ulkopuolella, mutta eivät etsi töitä, saataisiin tärkeää tietoa erityisesti tahattoman työttömyyden hyvinvointivaikutuksista (ks. esim. Mossakowski 2009, 1830). Tällä tavoin pystyttäisiin myös paremmin tarkastelemaan sukupuolten välisiä eroja työttömyyden ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä, sillä naisilla työelämän ulkopuolella olominen niin sanotusti vapaaehtoisesti on yleisempää kuin miehillä.

Pitkittäistutkimuksia nuorten työttömyydestä ja hyvinvoinnista tarvittaisiin lisää, jotta saataisiin enemmän tietoa erityisesti pitkäaikaisen työttömyyden vaikutuksista hyvinvointiin (ks. esim. Mossakowski 2009, 1826). Poikkileikkaustutkimuksista – joita useimmat nuorten työttömyyttä ja hyvinvointia tarkastelevista tutkimuksista ovat – ei saada tietoa työttömyyden ja hyvinvoinnin syy-seuraussuhteista, joten työttömyyden varsinaista vaikutusta nuorten hyvinvointiin on niissä hieman haastavaa selvittää. Heikomman hyvinvoinnin omaavien valikoitumisesta työttömiksi on myös saatu useissa tutkimuksissa viitteitä (ks. esim. Hammarström & Janlert 1997, 302), joten olisi tärkeää saada enemmän tietoa siitä, miten työttömyys itsessään vaikuttaa nuorten hyvinvointiin. Lisäksi olisi

tärkeää saada enemmän kvalitatiivista tutkimustietoa työttömyydestä ja sen hyvinvointivaikutuksista, sillä useimmat työttömyyttä tarkastelevat tutkimukset ovat perustuneet kvantitatiivisiin menetelmiin (ks. esim. Hammarström & Janlert 1997, 294, 303–304).

Myös hyvinvoinnin monipuolisempi tarkasteltu toisi arvokasta lisätietoa työttömyyden hyvinvointivaikutuksista, sillä tähän mennessä työttömyyden yhteyttä hyvinvointiin on tarkasteltu nuorten kohdalla pääasiassa psyykkisen hyvinvoinnin osalta. Tässä tutkimuksessa otettiin huomioon nuorten koettu terveys, onnellisuus, tyytyväisyys itseä kohtaan sekä tulevaisuudenusko, mitkä kaikki ovat tärkeitä nuorten hyvinvoinnin määrittäjiä. Erityisesti tulevaisuudenuskon sisällyttäminen työttömyyden ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä tarkasteleviin tutkimuksiin olisi tärkeää, sillä työttömien nuorten tulevaisuudenuskolla on merkitystä esimerkiksi heidän passivoitumiselleen. Virtasen (2006, 163) mukaan monilla nuorilla on nykyisessä työmarkkinatilanteessa heikot odotukset työn saannista ja työn pysyvyydestä. Epävarma tulevaisuus voi saada nuorilla aikaan turhautuneisuutta, mikä taas vaikuttaa heidän ajankäyttönsä passivoitumiseen. Passivoituminen voi saada aikaan myös muita psyykkisen hyvinvoinnin ongelmia ja johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen, minkä vuoksi sitä pidetäänkin yhtenä keskeisimmistä työttömyyden aiheuttamista ongelmista. Olisi myös tärkeää tutkia työttömyyteen ja hyvinvointiin liittyvien eri tekijöiden keskinäisiä yhteyksiä ja niiden voimakkuuksia – eli esimerkiksi sitä, vaikuttaako heikentynyt tulevaisuudenusko heikentävästi myös koettuun terveyteen tai onnellisuuteen, mikä puolestaan kasvattaa työttömyysriskiä jne. – nuorten kohdalla, jotta saataisiin tietoa siitä, mitkä ovat sellaisia tekijöitä, joihin tulisi kiinnittää huomiota, kun pyritään estämään ja vähentämään nuorten työttömyyttä.

7) JOHTOPÄÄTÖKSET

On huolestuttavaa, että vaikka Suomen väkiluvun on ennustettu kasvavan seuraavien vuosikymmenten aikana, niin työikäisen väestön osuuden koko väestöstä ennustetaan samalla laskevan 66 prosentista 59 prosenttiin (Ruotsalainen 2013). Työllisyyden parantamiseen on siis kova tarve ja paine. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on puhuttu viime aikoina paljon esimerkiksi työurien pidentämisestä ja eläkeiän nostosta. Ruotsalaisen (2013) mukaan eläkeiän nostaminen ei ole kuitenkaan oleellista, vaan huomiota tulisi kiinnittää enemmän siihen, paljonko työikäisestä väestöstä on työssäkäyviä. Pitäisi siis keskittyä ja panostaa entistä enemmän työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien aktivoimiseen. Erityisen tärkeää olisi saada kaikki työkuuntoiset nuoret

työllistettyä – näin voitaisiin saada työllisyysaste paremmaksi pitkäksi aikaa tulevaisuuteen. Lisäksi olisi tärkeää saada maahanmuuttajat paremmin integroitua työmarkkinoille, ja myös rakenteellinen työttömyys olisi saatava pienemmäksi.

Myrskylän (2012) mukaan riittävän koulutuksen hankkiminen on työelämän aloittamisen edellytys, ja heikko koulutus vastaavasti sekä nuorisotyöttömyyden että muun syrjäytymisen tärkein selittäjä. Kouluttautuminen varmasti toisaalta suojaakin nuoria työttömyydeltä, mutta on kuitenkin huomioitava, että osa nuorista pääsee työmarkkinoille myös ilman ammatti- tai korkeakoulutusta – ja toisaalta korkeakoulutettujen nuorten lisääntyneestä työttömyydestä uutisoidaan jatkuvasti. Ei siis voida ajatella kapeakatseisesti niin, että koulutus automaattisesti takaa sen, ettei nuori jää työttömäksi. Työttömyys on kuitenkin aina ollut pääasiassa heikosti koulutettujen ongelma, ja erityisesti nykyään heikosti koulutetulle työvoimalle ei ole kovasti kysyntää. Lisäksi ne työpaikat, joita heikosti koulutetuille on tarjolla, ovat tarjolla myös esimerkiksi maahanmuuttajille. Tällaisista työpaikoista voi olla jopa kaikista kovin kilpailu.

Syrjäytyneitä 15–19-vuotiaita nuoria on joidenkin laskelmien mukaan Suomessa jopa 60 000. Tässä joukossa on kuitenkin nuoria, joita ei voi työttömyyden perusteella pitää syrjäytyneinä, sillä monet nuoret ovat työttömiä joko omasta tahdostaan tai vain väliaikaisesti. Esimerkiksi armeijaa tai siviilipalvelusta suorittavia, kotona lapsia hoitavia ja vain lyhyen aikaa työttömänä olevia nuoria ei voida automaattisesti pitää syrjäytyneitä. Valtaosa nuorista tekee asioita, joita heiltä yhteiskunnassa odotetaan: nuoret opiskelevat ja haluavat käydä töissä. Nuorten kohdalla työttömyys ja syrjäytyminen eivät siis välttämättä tarkoita samaa asiaa, mikä pitäisi muistaa nuorisotyöttömyyttä ja nuorten hyvinvointia tutkittaessa. Valtaosa nuorista ottaisiakin töitä vastaan, jos niitä olisi heille tarjolla. (Hämäläinen & Tuomala 2013; Virtanen 2006, 164.) Nuorista ne työttömät, jotka etsivät töitä, kokevat muun muassa terveytensä huonommaksi kuin työlliset ja ne työttömät, jotka eivät etsi töitä. Tähän voisi mahdollisesti olla syynä se, että joillekin nuorille työttömäksi jääminen esimerkiksi valmistumisen jälkeen voi olla jopa helpotus, jos he eivät vielä tiedä, mitä haluaisivat tehdä työkseen. Nämä nuoret eivät todennäköisesti myöskään aktiivisesti etsi töitä, toisin kuin sellaiset nuoret, jotka tietävät jo paremmin, mitä toivovat työelämältä. Joka tapauksessa se, että tutkimuksissa – niin aiemmissa kuin tässäkin tutkimuksessa – on havaittu, että työttömyydellä ja pidempikestoisilla työttömyyskokemuksilla on yhteyttä nuorten hyvinvointiin, on tärkeä löydös huolimatta nuorten työttömyyden syistä tai siitä, onko nuori työelämän ulkopuolella omasta tahdostaan.

Kestävän ja tasa-arvoisen hyvinvointiyhteiskunnan saavuttaminen vaatii kaikkien työikäisten ja työhön jollakin tavalla kykenevien osallistumista työmarkkinoille. Kun yhteiskunnan huoltosuhde heikkenee ja samalla rahoitustarpeet kasvavat, on entistä tärkeämpää panostaa nuorten työllistymiseen ja työelämässä pysymiseen. Nuorena koetulla työttömyydellä on havaittu olevan myös pidempikestoisia vaikutuksia sekä nuorten hyvinvointiin että tulevaisuuden työuraan, joten nuorten aktivoiminen ja nuorten työllisyyden parantaminen ovat tärkeitä tekijöitä myös tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnan kannalta. Nuorena koetun työttömyyden ja työttömyyskokemusten akkumuloitumisen on havaittu vaikuttavan niin psyykkiseen hyvinvointiin myös myöhemmällä iällä (Strandh ym. 2014, 440, 444) kuin tulojen menetyksiin myös tulevaisuudessa (Böckerman & Ilmakunnas 2006, 160). Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiempia tutkimustuloksia, jotka korostavat nuorten työttömyyden ehkäisemisen ja hoitamisen sekä hyvinvoinnin edistämisen tarvetta. Työvoimapolitiikassa tuleekin myös jatkossa tähdätä nuorten työllisyysasteen parantamiseen sekä erilaisten työllistämistoimenpiteiden ja interventioiden kehittämiseen. Nuorten työllisyyttä edistävillä toimenpiteillä ja interventioilla on tutkimusten mukaan merkittävä vaikutus myös nuorten hyvinvointiin.

LÄHTEET

- Airio, I. & Niemelä, M. 2013. Työmarkkinatuen saajien koettu terveys ja toimeentulo. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.) *Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa*. Tampere: Juvenes Print, 44–46.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.-2. painos. Juva: WSOY, 89–95.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiö, 32–35.
- Böckerman, P. & Ilmakunnas, P. 2006. Elusive Effects of Unemployment on Happiness. *Social Indicators Research* 79, 159–164.
- Böckerman, P. & Ilmakunnas, P. 2009. Unemployment and Self-Assessed Health: Evidence from Panel Data. *Health Economics* 18, 161–177.
- Böckerman, P., Johansson, E., Helakorpi, S. & Uutela, A. 2009. Economic Inequality and Population Health: Looking Beyond Aggregate Indicators. *Sociology of Health & Illness* 31 (3), 422–436.
- Clark, A. E. & Oswald, A. J. 1994. Unhappiness and Unemployment. *The Economic Journal* 104, 648–658.
- Ek, E., Saari, E., Viinamäki, L., Sovio, U. & Järvelin, M-R. 2004. Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Kelan Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 76. Helsinki: Edita Prima, 24–29, 77–90.
- Ervasti, H. 2004. Työttömyys ja koettu hyvinvointi. *Janus* 12, 298–301.
- Ervasti, H. & Venetoklis, T. 2010. Unemployment and Subjective Well-Being – An Empirical Test of Deprivation Theory, Incentive Paradigm and Financial Strain Approach. *Acta Sociologica* 53, 119–120.
- Feather, N. T. & Bond, M. J. 1983. Time Structure and Purposeful Activity Among Employed and Unemployed University Graduates. *Journal of Occupational Psychology* 56, 241–251.
- Fitzgerald, R., Jowell, R., ESS Core Scientific Team & Ervasti, H. 2012. European Social Survey 2012: Suomen aineisto. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2922>
- Gallie, D., & Marsh, C. 1994. The Experience of Unemployment. Teoksessa D. Gallie, C. Marsh & C. Vogler (toim.) *Social Change and the Experience of Unemployment*. 1994. New York: Oxford University Press, 7-8, 15–16.
- Goldsmith, A. H., Veum, J. R. & Darity, W. JR. 1997. Unemployment, Joblessness, Psychological Well-Being and Self-Esteem: Theory and Evidence. *Journal of Socio-Economics* 26 (2), 134–151.

- Goul Andersen, J. 2005. Citizenship, Unemployment and Welfare Policy. Teoksessa J. Goul Andersen, A-M. Guillemard, P.H. Jensen & B. Pfau-Effinger (toim.) *The Changing Face of Welfare*. Bristol: The Policy Press (University of Bristol), 80–81.
- Hammarström, A. & Janlert, U. 1997. Nervous and Depressive Symptoms in A Longitudinal Study of Youth Unemployment – Selection or Exposure? *Journal of Adolescence* 20, 293–304.
- Hammer, T. 2000. Mental Health and Social Exclusion Among Unemployed Youth in Scandinavia – A Comparative Study. *International Journal of Social Welfare* 9, 53–62.
- Heikkilä, T. 2010. Tilastollinen tutkimus. 7.-8. painos. Helsinki: Edita Prima Oy, 185–188.
- Hulkko, L. 2009. Opiskelijoiden ja ikääntyvien työllisyys. Tilastokeskus. Artikkelit. Viitattu 10.9.2015. http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-02-24_001.html
- Hämäläinen, U. & Tuomala, J. 2013. Faktaa nuorisotyöttömyydestä. VATT Policy Brief 2/2013. Viitattu 9.2.2016. http://www.vatt.fi/file/policybrief/vatt_policybrief_22013.pdf
- Jahoda, M. 1982. *Employment and Unemployment – A Social-Psychological Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 1, 24-26, 83–85.
- Johansson, A., Loikkanen, E. & Vuori, J. 1997. Nuorten työttömyys ja terveys – tutkimuskatsaus. Työterveyslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy, 1-11, 28-50.
- Johansson, A. & Vuori, J. 1999. Työttömät nuoret syrjäytymisvaarassa? Työllistämisen ja aktivointiprojektin aloittaneiden nuorten tausta ja terveys. Työterveyslaitoksen Tutkimusraportti 14. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy, 5.
- Jowell, R., ESS Central Coordinating Team & Ervasti, H. 2002. European Social Survey 2002: Suomen aineisto. Yhteiskuntatieteellinen tietokanto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1303>
- Jowell, R., ESS Central Coordinating Team & Ervasti, H. 2006. European Social Survey 2006: Suomen aineisto. Yhteiskuntatieteellinen tietokanto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2342>
- Julkunen, I. 2001. Coping and Mental Well-Being Among Unemployed Youth – A Northern European Perspective. *Journal of Youth Studies* 4 (3), 261–276.
- Kainu, M. & Niemelä, M. 2011. Taloudelliset elinolot ja elämänvaiheet Euroopassa. Teoksessa M. Niemelä (toim.) *Eurooppalaiset elinolot*. Tampere: Juvenes Print, 8–12, 30–39.
- Kalimo, R. & Vuori, J. 1992. Työttömyys ja terveys – tutkimuskatsaus. Työterveyslaitos. Helsinki: Painotalo Miktor, 6–8, 18.
- Kangas, O. & Hussain M. A. 2011. Työttömyys, työttömyysturva ja tuloköyhyysriski Euroopassa. Teoksessa M. Niemelä (toim.) *Eurooppalaiset elinolot*. Tampere: Juvenes Print, 152–176.

- Kauppinen, T.M. & Karvonen, S. 2008. Nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmat. Teoksessa P. Moisio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi* 2008. Helsinki: Stakes, 87–88.
- Kauppinen, T.M., Saikku, P. & Kokko, R-L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa M. Vaarama, P. Moisio & S. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi* 2010. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 235–236.
- Koistinen, P. 1999. Työpolitiikan perusteet. Juva: WSOY, 135–136, 149–154.
- Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön – tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Hämeenlinna: Karisto Oy, 40–41, 52, 173.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 34–35.
- Lagerspezt, E. 2011. Hyvinvoinnin filosofia. Teoksessa J. Saari (toim.) *Hyvinvointi – suomalaisen yhteiskunnan perusta*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 79.
- Larja, L. 2013. Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen perusteella. Tilastokeskuksen Hyvinvointi-katsaus 1/2013. Viitattu 28.1.2016. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-03-11_002.html?s=0
- Melin, H. & Blom, R. 2011. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Teoksessa A. Oksanen & M. Salonen (toim.) *Toiminnallisia loukkuja: hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 194–211.
- Metsämuuronen, J. 2004. Pienten aineistojen analyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 181, 195.
- Minelli, L., Pigini, C., Chiavarini, M. & Bartolucci, F. 2014. Employment Status and Perceived Health Condition: Longitudinal Data from Italy. *BMC Public Health* 14:946, 1–8.
- Mossakowski, K. N. 2009. The Influence of Past Unemployment Duration on Symptoms of Depression Among Young Women and Men in the United States. *American Journal of Public Health* 99 (10), 1826–1831.
- Myrskylä, P. 2010. Työvoiman kasvu hiipui lamaan. Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 2/2010. Viitattu 29.9.2016. http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-07_006.html?s=0
- Myrskylä, P. 2011. Nuorten työttömyyden mittaaminen on vaikeaa. Tilastokeskuksen Tieto&trendit -lehti 8/2011. Viitattu 3.9.2015. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-21_007.html
- Myrskylä, P. 2012. Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi No 19. Viitattu 19.7.2016. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf>
- Niemelä, M. 2014. Suomalaisten elinolot eurooppalaisessa vertailussa. Teoksessa M. Niemelä (toim.) *Eurooppalaiset elinolot*. Tampere: Juvenes Print, 304–309.

- Niemelä, M. & Saari, J. 2013. Suomalaisen yhteiskunnan notkelmat. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.) Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Tampere: Juvenes Print, 7–15.
- Nummenmaa, L. 2004. Käyttötieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 194–195, 250–255.
- Nummenmaa, L., Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2014. Tilastollisten menetelmien perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 18, 193–194.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72. Finlex® - Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 28.10.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>
- O'Brien, G. E. & Feather, N. T. 1990. The Relative Effects of Unemployment and Quality of Employment on the Affect, Work Values and Personal Control of Adolescents. *Journal of Occupational Psychology* 63, 151–163.
- Okkonen, K-M. 2009. Puolen vuosisadan työelämätietaa. Teoksessa Työ- ja elinkeinoministeriön Työpoliittinen aikakauskirja 4/2009. Helsinki: Edita Prima, 26–29.
- Patterson, L. J. M. 1997. Long-Term Unemployment Amongst Adolescents: A Longitudinal Study. *Journal of Adolescence* 20, 261–276.
- Pfoertner, T-K., Rathmann, K., Elgar, F. J., de Looze, M., Hofmann, F., Ottova-Jordan, V., Ravens-Sieberer, U., Bosakova, L., Currie, C. & Richter, M. 2014. Adolescents' Psychological Health Complaints and the Economic Recession in Late 2007: A Multilevel Study in 31 Countries. *European Journal of Public Health* 24 (6), 961–966.
- Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi – suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 243, 247.
- Rotko, T., Aho, T., Mustonen, N. & Linnanmäki, E. 2011. Kapeneeko kuilu? Tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007–2010. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Raportti 8/2011*. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 6, 49.
- Rowley, K. M. & Feather, N. T. 1987. The Impact of Unemployment in Relation to Age and Length of Unemployment. *Journal of Occupational Psychology* 60, 323–330.
- Ruotsalainen, K. 2013. Väestö vanhenee – heikkeneekö huoltosuhde? Tilastokeskuksen väestö ja elinolot -yksikkö. Väestölaskenta. Viitattu 8.9.2016.
http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2013-02-21_001.html
- Simpura, J. & Uusitalo, H. 2011. Hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys. Teoksessa J. Saari (toim.) Hyvinvointi – suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 106, 112–116.
- Strandh, M., Winefield, A., Nilsson, K. & Hammarström, A. 2014. Unemployment and Mental Health Scarring During the Life Course. *European Journal of Public Health* 24 (3), 440–444.
- Taipale, I. 2013. Työttömät ja terveydenhuolto. *Duodecim* 129, 2204–2205.

- Talala, K., Härkänen, T., Martelin, T., Karvonen, S., Mäki-opas, T., Manderbacka, K., Suvisaari, J., Sainio, P., Rissanen, H., Ruokolainen, O., Heloma, A. & Koskinen, S. 2014. Koulutusryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot ovat edelleen suuria. Suomen Lääkärilehti 36/2014, 2189–2192.
- Tandon, S. D., Latimore, A. D., Clay, E., Mitchell, L., Tucker, M. & Sonenstein, F. L. 2015. Depression Outcomes Associated with an Intervention Implemented in Employment Training Programs for Low-Income Adolescents and Young Adults. JAMA Psychiatry 72 (1), 31–38.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Hyvinvointi- ja terveyserot. Keskeisiä käsitteitä. Viitattu 29.9.2016. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Suomalaisten hyvinvointi ja palvelut (HYPA). Väestötutkimukset. Viitattu 10.11.2016. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/suomalaisten-hyvinvointi-ja-palvelut-hypa>
- Tilastokeskus. 2009. Suomen työttömyystilastot kansainvälisesti vertailukelpoisia. Tiedote 31.7.2009. Viitattu 10.9.2015. http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/2009/tiedote_008_2009-07-31.html
- Tilastokeskus 2016a. Nuorten 15–29-vuotiaiden osallistuminen työmarkkinoille ja koulutukseen sukupuolen ja iän mukaan. Työvoimatutkimus. PX-Web-tietokannat. Viitattu 14.11.2016. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tym__tyti/061_tyti_tau_118.px/?rxid=dad9c19f-c9db-42c7-ae0b-93d08db93fc9
- Tilastokeskus. 2016b. Väestö työmarkkina-aseman, sukupuolen ja iän mukaan. Työvoimatutkimus. PX-Web-tietokannat. Viitattu 10.11.2016. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tym__tyti/010_tyti_tau_102.px/?rxid=d0784187-877a-4d6d-b062-3f30276f1541
- Vaarama, M. 2011. Saatesanat. Teoksessa T. Rotko, T. Aho, N. Mustonen & E. Linnanmäki: Kapeneeko kuilu? Tilannekatsaus terveyserojen kaventamiseen Suomessa 2007–2010. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Raportti 8/2011. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 3.
- Varga, S., Piko, B. F. & Fitzpatrick, K. M. 2014. Socioeconomic Inequalities in Mental Well-Being Among Hungarian Adolescents: a Cross-Sectional Study. International Journal for Equity in Health 13:100, 1–6.
- Vesalainen, J. & Vuori, J. 1996. Työttömänä koettu toimintakyky ja itsetunto. Työ ja ihminen – tutkimusraportti 9. Työterveyslaitos. Helsinki: Hakapaino, 1–10, 52.
- Viinikka, J. 2014. Taantuman aikana valmistuminen ei ole jättänyt pysyvää jälkeä nuorten työllistymiseen. Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus 3/2014. Viitattu 10.9.2015. http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-09-29_009.html

- Virtanen, M. 2006. Kaukosäädin vai lenkkitosut? Tutkimus nuorten työttömien ajankäytöstä. *Janus* vol 14 (2): 153-165.
- Wagenaar, A. F., Kompier, M. A. J., Houtman, I. L. D., van den Bossche S. N. J. & Taris, T. W. 2012. Employment Contracts and Health Selection – Unhealthy Employees Out and Healthy Employees In? *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 54 (10), 1192–1199.
- Winefield, A. H. & Tiggemann, M. 1989. Unemployment Duration and Affective Well-Being in the Young. *Journal of Occupational Psychology* 62, 327–334.
- Winefield, A. H., Tiggemann, M. & Winefield, H. R. 1991. The Psychological Impact of Unemployment and Unsatisfactory Employment in Young Men and Women: Longitudinal and cross-sectional data. *British Journal of Psychology* 82, 473–484.
- Winefield A. H., Tiggemann, M. & Winefield, H. R. 1992a. Unemployment Distress, Reason for Job Loss and Causal Attributions for Unemployment in Young People. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 65, 213–216.
- Winefield, A. H., Tiggemann, M. & Winefield, H. R. 1992b. Spare Time Use and Psychological Well-Being in Employed and Unemployed Young People. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 65, 307–311.
- Woodgate, R. L. & Skarlato, O. 2014. "It is about being outside": Canadian Youth's Perspectives of Good Health and the Environment. *Health & Place* 31, 1–9.
- Yhteiskuntatieteellinen tietokanto. 2014. European Social Survey. Viitattu 20.3.2015.
<http://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/kvdata/ess.html>